

PRO PATRIA AD MORTEM

Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja

A tradicionális és irreguláris hadikultúrák
összeadásainak vizsgálata

PORKOLÁB IMRE

Diálogo Campus

Porkoláb Imre
AZ ASZIMMETRIKUS HADVISELÉS ADAPTÁCIÓJA

Vákát oldal

Porkoláb Imre

AZ ASZIMMETRIKUS
HADVISELÉS ADAPTÁCIÓJA

A tradicionális és irreguláris
hadikultúrák összecsapásainak
vizsgálata

DIALÓG CAMPUS ❖ BUDAPEST, 2020

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű
kiemelt projekt keretében jelent meg.

Szerző
Porkoláb Imre

© Kiadó, 2020
© A szerző, 2020

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

Bevezető	9
A tanulmány felépítése	11
Mellékletek	11
1. fejezet – A hadikultúrák fejlődése	13
A tradicionális hadikultúrák jellemzői	16
A tradicionális hadikultúra anyagcentrikus formája	17
A tradicionális hadikultúra mozgáscentrikus formája	17
Az irreguláris hadikultúrák jellemzői	18
Az irreguláris hadikultúra gerillaformája	19
Az irreguláris hadikultúra terroristaformája	20
Az irreguláris hadikultúra különleges műveleti formája	21
Aszimmetria a hadviselésben	21
Hogyan működnek az aszimmetrikus kihívások?	23
Összegzés	24
2. fejezet – A hadviselés fejlődése az ókortól napjainkig	25
A tradicionális hadviselés fejlődése: a generációs modell	26
Az irreguláris hadviselés fejlődése az ókortól a közelmúltig	30
Az irreguláris hadviselés jellemzői	36
Az irreguláris hadikultúra formái	37
A terrorizmus mint az irreguláris hadviselés formája	38
A gerilla hadviselés mint az irreguláris hadviselés formája	38
Az irreguláris hadikultúra fajtái	40
Az irreguláris hadikultúra módjai	42
Összeesküvés	43

Kifárasztás	44
Katonai fókusz	46
Beépített területeken vívott hadviselés	47
Összefoglalás	48
3. fejezet – A klasszikus értelemben vett aszimmetrikus küzdelem	51
Katonai válaszlépések aszimmetrikus konfliktusokban	54
Helyi információfölény kialakítása és a lakosság fölötti ellenőrzés megteremtése	56
A lakosság fölötti ellenőrzés kiterjesztése	59
A gerillák menedékeinek felszámolása	60
Összegzés	60
4. fejezet – A modern irreguláris hadviselés: az integrált hadviselési forma	63
Az integrált hadviselési forma jellemzői	64
A VUCA-környezet	66
A hadszíntérre befolyást gyakorló elemek számának növekedése	68
A hadszínterek számának növekedése	70
Lerövidült reakcióidő	71
A közvélemény szerepének felerősödése	72
Urbanizáció	74
Összegzés	74
5. fejezet – Aszimmetrikus hadviselés az integrált hadviselési formákkal szemben	77
Az integrált hadviselés elleni műveletek környezete	80
Kormányközi kapcsolatok fejlesztése: integrációs fókuszú modell	86
A konfliktusspektrum bal oldala	87
A konfliktusspektrum jobb oldala	89
Az erőszak visszaszorítása: ellenfél-fókuszú modell	90
Az információs fölény kialakítása	91

A szemben álló fél által alkalmazott erőszak visszaszorítása	93
Az IHEM katonai aspektusa	97
A különleges műveleti erők	101
Információs hadviselés	103
A hálózatközpontú hadviselés	104
Összegzés	106
Következtetések	109
Mellékletek	111
„A” melléklet	
A Mao-féle kifárasztó hadviselési mód (esettanulmány)	111
Bevezető	111
Mao doktrínájának alaptézisei	112
A kifárasztó gerilla-hadviselés szakaszai	115
1. szakasz: a hadászati védelem	116
2. szakasz: a hadászati holtpon	117
3. szakasz: a hadászati támadás	118
Összegzés	119
„B” melléklet	
Az orosz negyedik generációs hadviselés (esettanulmány)	123
Bevezető	123
Az információs fölény kivívása	125
Összegzés	127
„C” melléklet	
Fülöp-szigetek (esettanulmány)	129
Bevezető	129
A felkelés történelmi háttere	130
A spanyol megszállás időszaka, 1521–1898	131
Az amerikai megszállás	132
A japán megszállás, 1941–1945	136

A második világháború utáni időszak, 1945–1965	137
A Marcos-rezsim	140
A Marcos utáni évek, 1986-tól	142
A Fülöp-szigeteki Kommunista Párt és az Új Néphadsereg (CPP–NPA) stratégiája	143
A kormány reakciói a felkelésre	147
A Marcos-rezsim válaszlépései	148
A Marcos utáni évek	151
Felhasznált irodalom	155
A szerzőről: Dr. Porkoláb Imre	163

Bevezető

Tanulmányaim és eddigi pályafutásom során felfigyeltem arra, hogy az irreguláris hadikultúra evolúciója elválaszthatatlan a társadalom, a gazdaság és a kultúra történelmi fejlődésétől. E felismerés indokolja témaválasztásomat is. Napjainkban az aszimmetrikus jellegű konfliktusok aránya a döntő, a téma ugyanakkor kevésbé kutatott, ezért vállalkoztam annak összegző áttekintésére – azzal a szándékkal, hogy segítsen a probléma jobb megértését, s azzal a reménnyel, hogy jelen írás ösztönözni fogja majd az ez irányú kutatásokat Magyarországon.

A tanulmány elsődleges célkitűzése, hogy megvizsgálja az irreguláris hadikultúra fejlődését segítő tényezőket, az irreguláris hadviselés – a kormányzat bénítására és a zavarkeltésre irányuló – stratégiáját, valamint az ez ellen irányuló törekvéseket.

A kötet alapvető kérdése: hogyan befolyásolják a sikeres irreguláris vagy integrált hadviselést az olyan tényezők, mint a biztonságpolitikai környezet változása, a háború természetében bekövetkezett változások, illetve a szemben álló félek hadviselési elveinek és stratégiájának fejlődése?

A dolgozatban a hatékony és sikeres irreguláris hadviselés okait és történelmi összefüggéseit vizsgálom, és javaslatokat teszek a *klasszikus* irreguláris, valamint az *integrált* hadviselés elleni stratégia megalkotására, illetve az államhatalom által foganatosítandó válaszlépésekre – különös tekintettel azok katonai összetevőjére.

Könyvem öt fő részre tagolódik, amelyekben a feltett kérdésekre és felvetett problémákra igyekszem választ adni, a „történelmi előzmények, problémafeltárás; a gerilla hadviselési stratégia áttekintése; az államhatalmi reakciók és stratégiák áttekintése” hármasának koncepcióját követve.

Az irreguláris hadikultúra – komplexitása, sokfélesége miatt – teljeskörű vizsgálatát nem vállalhattam fel, csak két kiemelkedő formájával: a terrorizmussal és a gerillaharccal foglalkoztam mélyrehatóbban.

A teoretikus vizsgálódásokat esettanulmányokkal egészítettem ki, amelyek segítenek az elméleti ismereteket, tételeket kézzelfoghatóvá tenni.

Az első (A) mellékletben a gerilla hadviselés klasszikus formáját, a maoista módszert mutatom be. A második (B) melléklet a kortárs orosz integrált hadviselési forma bemutatását tűzte ki célul. A harmadik esettanulmányban pedig az egyik leghosszabb ideje folyó irreguláris hadviselés ellen folytatott küzdelmet tekintem át, a Fülöp-szigeteki aszimmetrikus háború történetének bemutatásával. Ezeken keresztül térképezem fel azokat a stratégiákat, amelyek a jövőben segíthetnek az államhatalom válaszureakcióinak megfogalmazásakor.

A kutatómunkámat, valamint az eredményeim megfogalmazását az alábbi hipotézisek motiválták, illetve határozták meg:

- A második világháború után kialakult katonai konfliktusok döntő hányadát az irreguláris hadviselés határozta meg.
- A hagyományos katonai erők bevetése nem elégséges válaszlépés az irreguláris hadviselés modern formái (integrált hadviselés) ellen, csak a speciálisan erre a feladatra létrehozott, illetve alkalmazott erőkkel lehet sikereket elérni.
- Az államhatalomnak a siker érdekében holisztikusan, komplex módon kell a problémát kezelnie, a különböző apparátusok összehangoltan alkalmazandók.
- Az összehangolt tevékenységhez elengedhetetlen az egységes vezetési és irányítási rendszer, amely koordinálja a rendkívül szerteágazó feladatrendszert, és prioritásokat határoz meg az egyes részterületek számára.

A terjedelmi korlátok miatt nem célozom valamennyi, napjainkban fenyegetést jelentő irreguláris hadviselési forma vizsgálatára, azok összehasonlítására, illetve a terrorizmus (mint jelenség) átfogó, részletes elemzésére, az e témában született tudományos ismeretanyag bemutatására, valamint a gerillaharc és a terrorizmus különbségeinek és kapcsolódási pontjainak ismertetésére. E területeket csak akkor érintettem, ha az szűkebb témám kifejtése szempontjából lényeges.

Kutatásom során a megismerés általános módszerei közül az analízist, a szintézist, az indukciót és a dedukciót, a hadtudomány különleges metódusai közül pedig a történeti összehasonlító elemzést alkalmaztam. Igazodási pontot jelentettek továbbá Kovács Jenő altábornagy kutatásai, aki Magyarország katonai stratégiájáról szóló elemzésében kiemelt figyelmet szentelt a hadikultúrák vizsgálatának. Jelen tanulmányban (amellyel együtt emléket kívánok állítani a neves magyar hadtudósra) a Kovács

Jenő által hátrahagyott kutatási eredményeket figyelembe véve egy újszerű megközelítésbe helyeztem a hadikultúrákat, nagyobb hangsúlyt fektetve az irreguláris hadikultúra (és az ahhoz tartozó különböző formák) adaptációjának bemutatására. Vizsgálatomba bevontam továbbá az irreguláris hadikultúrával kapcsolatos hazai és nemzetközi szakirodalom és a legújabb kutatások eredményeit, konzultációt folytattam – hazai és külföldi – szakemberekkel, s kutatási eredményeimet – észrevételeik alapján – pontosítottam tovább.

A tanulmány felépítése

Az első fejezetben – a hadikultúrákból kiindulva – elemzem és definiálom az aszimmetrikus összecsapásokat.

A második fejezetben a *klasszikus* értelemben vett irreguláris hadviselést vizsgálom meg, különös tekintettel azok sikeres – politikai, gazdasági és társadalmi – összetevőire.

A harmadik fejezetben az államhatalom válaszlépései megfogalmazásához szükséges modelleket és stratégiai elképzeléseket ismertetem, valamint olyan szervezeti kérdéseket vizsgálok meg, amelyek végső soron sikeresnek bizonyultak a gerillák ellen.

A negyedik fejezetben a modern kori *integrált* hadviselési formát mutatom be, arra összpontosítva, hogy milyen változások zajlottak le az elmúlt száz évben, és ezek milyen módon befolyásolták a klasszikus irreguláris hadviselést.

Az ötödik fejezetben felhívom a figyelmet arra, hogy egy egységes stratégia megalkotására és az irreguláris hadviselés elleni műveletek (IHEM) átfogó, kormányközi megközelítést igénylő tervezésére és végrehajtására van szükség.

Az utolsó részben pedig következtetéseket fogalmazok meg, illetve ajánlásokat teszek a tanulmányban foglaltakkal kapcsolatban.

Mellékletek

Az „A” *mellékletben* a klasszikus maoista irreguláris hadviselés elveit és gyakorlatát mutatom be. Az irreguláris hadikultúra kifárasztásra épülő módjának elméleti alapjait Mao Ce-tung fektette le, amely a mai napig

mintaképpen szolgál a gerilla hadikultúrát követők számára. Az A melléklet esettanulmánya éppen ezért szolgálhat hasznos tanulságokkal.

A „B” *mellékletben* a negyedik generációs orosz hadviselést ismertetem. Az orosz haderőre – évszázadokon keresztül – jellemző volt, hogy kiszámíthatatlan ellenféllel kellett felvennie harcot, amely a hadviselési elvek folyamatos evolúcióját eredményezte. Az orosz katonai gondolkodásban az elmúlt években megjelentek a negyedik generációs hadviselésre jellemző elemek és az a törekvés, hogy egy integrált hadviselési formára térjenek át. A jelenlegi – újabb – stratégiai megközelítés kihasználja az orosz haderő erősségeit, ugyanakkor kiemelt figyelmet fektet az információs műveletekre, hangsúlyozva, hogy a hadviselés különböző formáinak ötvözésével, nem katonai eszközökkel és indirekt módszerekkel az információfölény kialakítására és megtartására törekednek, s ezzel próbálnak sikereket elérni. Éppen ezért ez az esettanulmány felhasználható az irreguláris hadviselés modern formái és az integrált hadviselés vizsgálatára, illetve oktatására.

A „C” *mellékletben* a Fülöp-szigeteki felkelések történetét tekintem át az 1940-es évektől, amikor is a második Fülöp-szigeteki Köztársaság egy moszkvai orientációjú mozgalommal találta magát szemben. A kormány kénytelen volt a gazdasági erőforrások jelentős részét a felkelés elfojtására igénybe venni – de az 1950-es években, Elpidio Quirino elnök és Ramon Magsaysay védelmi miniszter idején, képesek voltak kordában tartani a mozgalmat. Az 1960-as években azonban ismét felszínre került a kommunista felkelés problémája, amely ekkor már a maoista elveket követve tevékenykedett. A problémát sajnos egészen napjainkig nem sikerült megoldani, a kormánynak az irreguláris hadviselés számos kihívásával kellett/ kell megküzdenie.

Ez az esettanulmány kiváló eszköz lehet arra, hogy a tanulmányomban ismertetett elméleteket gyakorlati problémákon is vizsgáljuk, illetve szemléltessük azokat az oktatásban.

1. fejezet

A hadikultúrák fejlődése

Ha a történelem nagy összecsapásait megvizsgáljuk, egészen a görög időkig visszamenőleg, azt tapasztalhatjuk, hogy mindvégig jellemző volt egyfajta kettősség. A közelharcra, a hősiesség helytállásra és a győztes csaták megvívására összpontosító hadművészet az ókori Görögország hagyatéka (KEEGAN 1993, 194–205.), ám a nyugati katonai gondolkodásmódban meggyökerezett tradicionális harcmódor a történelem folyamán számos alkalommal került szembe más hadikultúrákkal, és ez szinte minden alkalommal komoly problémákat okozott.

Az ókori görögök megkülönböztették a *bié* és a *métis* fogalmát. E két, egymástól gyökeresen különböző hadviselési szemléletmód együttélése jól mutatja, hogy ugyanazt a célt többféleképpen is elérhetjük. A *bié*, amely már az Iliászban (HOMER 1990) is felbukkant, a nyers erőszak alkalmazását részesíti előnyben, ezzel szemben a *métis* a leleményességre, a találékonyságra helyezi a hangsúlyt. Az Iliászban Odüsszeusz alakja azonosítható leginkább a *métis* szellemével, hozzá kapcsolódik ennek a stratégiának az egyik leghíresebb alkalmazása, a trójai faló trükkje. A mindenki által ismert legenda jól illusztrálja, hogy a nyers erő helyett hogyan voltak képesek a görögök találékonysággal, csellel bevenni Trója városát. A trójai faló az olyan katonai megoldások szimbóluma lett, amelyek a hagyományostól eltérő gondolkodásmódot tükröznek.

A görög filozófia sokat foglalkozott e megközelítési módokkal, és bár nagyra értékelték azokat a vezéreket, akik tudtak élni az összes kínálkozó lehetőséggel, illetve képesek voltak a gyorsan változó viszonyok között is leleményes megoldásokat találni a harctéren, a görög haderőben mégis a *bié* típusú (falansz) harcászati nyert nagyobb teret (LENDON 2005).

A görög háborús kultúrában létezett egy olyan hagyomány, amely szimbolikusan is kifejezte az ellenség fizikai legyőzését: a csata után a győztes haderő katonái rátapostak, ráálltak az ellenség halottaira, arra kényszerítve a legyőzött felet, hogy a visszavonuláskor elkérjék harcostársaik testét,

ezzel nyilvánosan is elismerve a vereséget.¹ A *bié* típusú hadviselés fontos jellemzője tehát, hogy jól elkülöníthetők a nyertesek és a vesztesek: a győztes diktálja a feltételeket, a vesztesek pedig kénytelenek elfogadni azokat. A háborúban elesett katonák testének rituális (ünnepélyes) összegyűjtése és eltemetése, a végtisztesség biztosítása a mai napig élő hagyomány a legtöbb klasszikus hadseregben.

A *bié* típusú stratégia elsőbbségét a falanxok² széles körben elterjedt használata mutatja: ez harcászati stílus évszázadokon keresztül dominálta a hadszíntereket. A falanx egy olyan – nehézfegyverzetű gyalogosokból álló – hadrendet jelölt, amelyben az arcvonal szélessége nagyobb, mint az arcvonal mélysége. A 8 soros mélységű klasszikus ókori falanx akár 1–1,5 km hosszú is lehetett. A falanxban harcoló harcos bal kezében fogta a pajzsot, jobbában a fegyvert. Testének bal oldalát saját pajzsa, míg jobb oldalát mellette álló társa pajzsa védte. Ez a fajta harcmódor rendkívüli testi erőt igényelt, és bátorságot, hiszen ha valaki megfutamodott, annak szomszédja átmenetileg védtelen maradt. A gyávaságot ezért mindennél szigorúbban büntették a görög hadseregekben, mivel az az egész falanxot veszélybe sodorhatta. A bátor és hősiesség helytállást eszményítették, amely a tántoríthatatlan hadvezér képében jelent meg az egyes irodalmi alkotásokban.

A *bié* eszméje az ókori Spártában teljesedett ki, amelyet talán a 300 harcosuk thermopüliai helytállása és a spártai hoplita (nehézyalagos) falanx hármasság jelszava – fegyelem, közösség, önzetlenség – fejez ki leginkább. A görög–perzsa háborúk kezdetén – amikor a Perzsa Birodalom megpróbálta alávetni uralmának a görög szárazföldet – Spárta volt Görögország vezető katonai hatalma. A mindenki által jól ismert történetben 300 spártai harcos a Thermopüliai-szorosban tartóztatta fel egy rövid ideig az óriási túlerőben lévő perzsákat. Utolsó leheletükig harcoltak, mind egy szálig elesve, élükön I. Leónidasz királlyal. A plataiai csatában – i. e. 479-ben – sikerült a perzsák hadseregét legyőzni Pauszaniász spártai régens vezetésével. Ebben

¹ Erre különösen nagy szükség volt, hiszen a görög mitológia szerint azok, akik nem kaptak méltó temetést, nem kelthettek át az alvilágba.

² A falanx az ókori Görögországban kialakult hoplita-hadviselés alapegysége volt. A görög szó jelentése csoport, közösség, s eredetileg a nehézyalogság, a hopliták zárt csatarendjét jelölte, amelyet később a spártaiak is átvettek.

a csatában egyes becslések szerint 7–8 ezer spártai harcolt együtt falanxban (KERTÉSZ 1988, 101–103.).³

Az ókori görög harcmódban az egységes falanx mellett az egyes személyek közötti küzdelemnek is jelentősége volt, amely meghatározta a katonák kiképzését. Igen fontos volt továbbá, hogy a közösség minden tagja fegyelmезetten kövesse a parancsokat, s bátran nézzen szembe az ellenséggel, semmi esetre se hátráljon meg, védelmezze a területét és harcostársait. Ez a típusú hadviselés szigorú szabályokon alapult: mindenki ismerte a feladatát, és pontosan begyakorolta a teendőit.

A *bié* típusú hadviselés a vesztfáliei béke utáni modern államok tömeghadseregeiben is egyértelműen döntő szerephez jutott, mondhatni egyeduralkodóvá vált. A *métis* típusú hadviselés ennek ellenére nem tűnt el: a Napóleon által vezetett Grande Armée, a német Wehrmacht vagy a szovjet Vörös Hadsereg is komoly problémákba ütközött, amikor irreguláris hadviselő felekkel került szembe. Éppen ezért fontos az eltérő hadikultúrák közötti különbségek megértése és az irreguláris hadikultúra fejlődésének vizsgálata.

A háborúban, illetve bármilyen más katonai konfliktusban azonos vagy különböző hadikultúrák csaphatnak össze. A hadikultúra a hadviselést érintő szellemi és anyagi értékek összessége; célja az ellenség összetartó erőinek felbomlasztása, illetve a saját csapatok összetartó erőinek megőrzése. A hadikultúra lehet hadtudományi iskola, s jelölheti egy hadsereg karakterét is (KOVÁCS 1995, 17–18.). A hadikultúra – mint társadalmi, katonai, szellemi és anyagi alapfeltételek összessége – adottság, amelyre ráépülnek az aktuális háború jellegétől, a haditechnika színvonalától, a hadszíntéri viszonyoktól és a moráltól függő tényezők. A harcászati szabályzatok főleg az előbbi tényezőkből következő elveket, fogalmakat határozzák meg. De a hadikultúra az érvényes szabályzatoknál jóval több, a társadalmi élet egészének (tudomány, művészet, oktatás, gazdaság stb.) kifejeződése (KOVÁCS 1995, 18–19.). A katonai gondolkodásmód sok tekintetben komoly hatást gyakorol a gazdasági döntésekre. A hadikultúra szerves része az adott nemzet – vagy nemzeti kisebbség, esetleg civilizáció – kultúrájának, s tükrözi annak történelmi tapasztalatait és nézeteit a háború megvívásának általános módjáról.

³ A haderőt Spárta, Athén, Megara és Korinthosz polisz katonái alkották. Pauszanasz spártai régens vezetésével hétezer hoplita, valamint ötezer nehézfégyverzetű perioikosz és 35 ezer könnyűfégyverzetű helóta sorakozott fel a perzsákkal szemben.

Ezek alapján tehát két alapvető hadikultúrát különböztethetünk meg,⁴ amelyek a közelmúltig jól elkülöníthetők voltak.

- A *bié* típusú hadikultúra (amelyet a tanulmányban tradicionálisnak nevezek) az ókortól kezdve jellemezte a tömeghadseregek gondolkodásmódját és szervezeti felépítését. A hadtudományban ennek a típusnak két formáját, a mozgáscentrikus, illetve az anyagcentrikus hadikultúrákat különböztetik meg.
- A *métis* típusú hadikultúra (amelyet a tanulmányban irregulárisnak nevezek) mindvégig jelen volt a történelem folyamán, s napjainkban egyre elterjedtebbé válik. Ennek ellenére méltánytalanul kevés figyelmet kap a katonai oktatás és képzés során. Ennek a hadikultúrának szintén két formáját, a gerilla- és a terroristatípusú hadviselést különböztethetjük meg.

Ahhoz, hogy láthatóvá tegyük a hadikultúrák közötti különbségeket, egyrészt a hagyományos hadviselést alkalmazó országok gazdasági és geostratégiai helyzetét, valamint az ezekhez kapcsolódó döntéshozatali mechanizmust kell részletesebben megvizsgálni. Érdemes továbbá egy pillantást vetni az irreguláris szereplők történetére és környezeti sajátosságaira is, amely hatással volt a gondolkodásmódjukra, és amely befolyásolta a döntéseiket.

A tradicionális hadikultúrák jellemzői

A tradicionális hadikultúra – amely a modern államok által fenntartott tömeghadseregek elterjedésével nyert világos formát – jellemzője a viszonylag nagy létszámú fegyveres erő hadrendben tartása, hierarchikus szervezés és a kötött parancsuralmi rendszer, amely biztosítja a kiképzés és a feladatok végrehajtásának hatékonyságát. A szervezeti kultúra mind a mai napig tükrözi az ókorból eredeztethető *bié* szellemiségét. A fegyelem alapvető fontosságú, már a kiképzés legelső pillanatától kezdve nevelik a katonákba.

---

⁴ A hadikultúra fogalma az 1990-es évek közepén jelent meg a magyar hadtudományban, és Kovács Jenő altábornagy Magyarország katonai stratégiájáról szóló kutatásának egyik fontos pillére volt e kérdéskör. Jelen tanulmányban emléket kívánok állítani a neves magyar hadtudósra, felismerve azt, hogy a tábornok a problémát másképpen rendszerezte, és három alapvető hadikultúrát (mozgáscentrikus, anyagcentrikus és gerilla-hadviselés) különböztetett meg.

A közösségi összetartozás szellemisége szintén egy olyan védjegy, amely mind a mai napig jellemző a tömeghadseregekben, s ezt különféle jelekkel, szimbólumokkal, valamint rituálékkal tudatosítják egymásban. Az önzetlen, tántoríthatatlan, hősies parancsnok máig a katonák eszményképe.

Ahogy azt fentebb is említettük, a tradicionális hadikultúrának alapvetően két formája létezik: az anyagcentrikus és a mozgáscentrikus típus.

A tradicionális hadikultúra anyagcentrikus formája

Ahogy az az elnevezésből is kiderül, az anyagcentrikus gondolkodásban nem a csapatok mozgatásán, hanem a nagy anyagi értéket képviselő pusztítóeszközök (tűz)csapásain van a fő hangsúly (KOVÁCS 1995, 27.). Az anyagcentrikus formában a védelem és az elrettentés az elsődleges taktika (KOVÁCS 1995, 27.), s nem saját kezdeményezésből származó sikerekre törekszik, hanem a kezdeményező ellenség tervei meghiúsítását tartja szem előtt (KOVÁCS 1995, 29.).

A hadműveletek során igyekeznek kerülni az improvizációt, a bőséges anyagi erőforrások elosztásának gondos kiszámításával – az anyagcentrikus forma lelke tehát mindenekelőtt a pontos tervezés, minden e szerint zajlik (KOVÁCS 1995, 29–30.).

A tervekben matematikai pontossággal osztják el az erőket és az eszközöket, s e számításokkal egyben a hadicél(ok) teljesíthetősége is mérhető. Az anyagcentrikus forma hívei nem a kezdeményező parancsnokban látják siker zálogát: szerintük a parancsnok fő feladata és kötelessége az erőforrások alapos ismerete, az anyagok szakszerű kezelése, valamint a személyi állomány készenlétben tartása – az előírt szinten és a reagálóképességgel arányban. Ebben az olvasatban parancsnoki tulajdonságok fontosabbnak a kreativitásnál is (KOVÁCS 1995, 30.).

Az anyagcentrikus forma hátránya, hogy a változó környezethez lassan és nehézkesen alkalmazkodik, s a tervekhez való merev ragaszkodása előnyökhöz juttathatja a kreatív megoldásokkal élő támadót (KOVÁCS 1995, 31.).

A tradicionális hadikultúra mozgáscentrikus formája

A mozgáscentrikus forma jellegzetessége, hogy taktikáját nem az erőforrások abszolút fölényére, hanem az ellenség gyenge pontjai elleni lendületes

támadásra építi. A gyors ütemű és sikeres támadás felbomlasztja az ellenség összetartó erőit, fizikailag és pszichikailag is megtöri, vagyis gyorsan „vert helyzet” alakul ki. A mozgáscentrikus forma lényege tehát a *támadás* (Kovács 1995, 22.). A főlényt nem az anyagi eszközök általános túleréjével (katonai erővel), hanem a kedvező feltételek kialakításával, saját akarata ellenére kényszerítésével, a kezdeményezés megragadásával és a lehetőségek azonnali, késlekedés nélküli kihasználásával éri el (Kovács 1995, 22–23.).

A mozgáscentrikus elgondolás abból indul ki, hogy egy háborúban semmit nem lehet bizonyosan kiszámítani előre, ezért a támadás valamenynyire mozzanatára sem dolgozhatók ki precíz hadműveleti tervek. A vezetés folyamatát és a döntési szinteket erősen decentralizálja, a döntési jogokat – a vezetés hierarchiáján belül – oda telepíti, ahol az adott helyzetet a legjobban ismerik (Kovács 1995, 22–23.).

A gyors döntéshozatal érdekében nem vár a helyzet „tisztázására”, hanem – akár a kellő információk hiányában is – kreatív módon, a váratlanul adódó lehetőségek megragadására törekszik. Ez az eljárás rendkívül magas követelményeket támaszt a parancsnokkal szemben, hiszen a mozgáscentrikus forma központi alakja az észszerűen kockázatos vezető. Az előjáró (magasabb egységparancsnok) a felderítésre, az előkészítésre, a kiképzésre és a vezetés folyamatosságára összpontosít, hogy megteremtse a gyors és megalapozott döntések feltételeit (Kovács 1995, 23.).

A mozgáscentrikus forma központi eleme az „időelőny” megszerzése. Ennek birtokában a támadó eléri, hogy az ellenfélnek ne legyen ideje megszervezni az ellenállást, a védekezést, így a kezdeményezést folyamatosan kézben tartja (Kovács 1995, 24.).

Az irreguláris hadikultúrák jellemzői

Irregulárisnak tekintjük azokat a hadikultúrákat, amelyek mögött általában nem áll állami erő, sem reguláris katonaság, s amelyek jellemzően önszerveződő módon épülnek fel, és felszereltségben, illetve logisztikai ellátottságban gyengék. Az ilyen hadviselő felek célja általában az ellenségnek tekintett

államhatalom – vagy az idegen, megszálló hatalom – meghátrálásra kényszerítése, illetve megdöntése, esetenként a hatalom átvétele.⁵

Az irreguláris hadikultúrára jellemző, hogy az elhúzódo, rejtett és kiszámíthatatlan konfliktusokra építi taktikáját. Bázisát, utánpótlását a helyi lakosság képezi, amelynek támogatása elengedhetetlenül fontos a siker kivívásához, így az irreguláris hadviselést folytató felek rendszerint törekednek a széles néptömegek megnyerésére.

Az irreguláris hadikultúra képviselői alapjában véve hadászati védelmet folytatnak, de információs fölényüket kihasználva harcászati támadóműveletekkel pusztítják az ellenfelet, ezzel párhuzamosan nem kinetikus támadásokkal bomlasztják a szemben álló fél szervezetét, és aláássák annak legitimitását. Az irreguláris hadikultúra napjainkban alapvetően három formára különíthető el, gerilla, terrorista és különleges műveleti típusokra.⁶

Az irreguláris hadikultúra gerillaformája

A klasszikus gerillatípus alapvetően hadműveleti védelmet folytat, de olykor támadó jellegű műveletekkel is igyekszik erőt gyűjteni a kívánt pszichológiai hatás elérése és a végső politikai győzelem elérése érdekében. Az erőforrások hiánya vagy elégtelensége miatt a gerillahadsereg kezdetben – a hadviselés első és második szakaszában – nem képes nyílt harcot folytatni és nyíltan szembeszállni a tradicionális módon szervezett hadseregekkel, éppen ezért választja a kifárasztás módszerét. A hadviselés harmadik szakaszában (a megfelelő erőegyensúly elérése után) azonban az addig gerilla-hadviselést folytató kötelékek már hagyományos módszerrel is harcolhatnak. Ahogy fentebb említettük, gerilla-hadviselés számára döntő jelentőségű a lakosság befolyásolása, támogatásának megszerzése, hiszen ennek hiányában életképtelen.

A gerilla(had)vezér katonailag művelt, a katonai ravaszsághoz értő, határozott és jó szervező egyéniség (KOVÁCS 1995, 39.). A gerillataktikát

⁵ A szervezett bűnözést folytató bandák, drogbárók szintén aszimmetrikus hadviselési módszereket alkalmaznak, de – a gerilla hadviseléssel és a terrorizmussal szemben – nem politikai célból.

⁶ E felosztás eredetileg John Arquilla kötetében jelent meg (ARQUILLA 2013, 7.).

alkalmazó hadseregek szervezeti felépítése sok esetben jelentősen eltér a hierarchikus felépítésű, tradicionális haderőkétől, és inkább hálózati formát ölt, amelyben a személyes kapcsolatok, ismeretsegek jóval nagyobb szerepet játszanak, mint a parancsokon és a terveken alapuló vezetési és irányítási rendszer.

Az irreguláris hadikultúra terroristaformája

A terrorizmus alapvető célja a félelemkeltés, célpontja pedig általában a fegyvertelen civil lakosság. A terrorizmus sokrétű jelenség. Sok esetben államhatárokon belül marad, de – különösen az 1970-es évek óta – egyre gyakoribb a nemzetközi terrorizmus. Ha a terrorcselekményeket autonóm – vagyis nem kormányzati – szervek hajtják végre, *transznacionális terrorizmusról* kell beszélünk, megkülönböztetve azoktól a támadásoktól, amelyek mögött állami támogatás sejthető. Ez utóbbi jelenséget *nemzetközi terrorizmusnak* nevezik (CIA 1976, 8–9.). A nemzetközi terrorizmus egyre elterjedtebb formája a hadviselésnek, mivel sok állam – és nem állami szereplő is – felismerte, hogy a gazdaságilag fejlettebb, számottevő (tradicionális módon szervezett) katonai erővel rendelkező ellenfelekkel szemben akkor képes eredményesen felvenni a harcot, ha aszimmetrikus hadviselést folytat.

Bár a terrorizmus fogalmának pontos meghatározása nem képezi jelen fejezet tárgyát, érdemes megemlíteni a lindeni egyetem két kutatójának tanulmányát, amelyben a terrorizmus 109 hivatalos és tudományos fogalmát vizsgálták meg (SCHMID–JONGMAN 1988). Arra a következtetésre jutottak, hogy a fogalomalkotás során a szerzők 83,5%-a használta az *erőszak*, 65%-a a *politikai célkitűzés* kifejezést, valamint 51%-uk hangsúlyozta a *félelemkeltés* összetevőt. A fogalmak csupán 17,5%-a tartalmazta a civilek, nem kombattánsok, semlegesek és kívülállók kifejezést (SCHMID–JONGMAN 1988, 5–6.). A terrorizmust ezért olyan jelenségként értelmezem, amely „előre eltervezett, átgondolt erőszakot alkalmaz (vagy kilátásba helyezi annak alkalmazását), abból a célból, hogy félelmet keltsen a lakosságban, s ezen keresztül kényszerítse a számára kedvező válaszlépések megtételére a szemben álló kormányt”.

A terrorizmus közvetlen célkitűzése tehát nem a hatalom erőforrásainak rombolása, hanem a *félelemkeltés*. Azzal, hogy a terroristacsoportok félelmet keltenek, változásokat indukálnak a célcsoport(ok) viselkedésében,

így kerülnek közelebb – a megfelelő (elsősorban állami) válaszreakciók kikényszerítésével – kitűzött céljukhoz. A köztes célok között szerepelnek olyan fontos összetevők is, mint például a figyelemfelkeltés, a lakosság mozgósítása, a mozgalom tagjainak ellenőrzése és a mozgalmat ellenzők megfélemlítése.⁷ A legfontosabb mégis a megfelelő állami reakciók és a lakossági elégedetlenség kiprovokálása, ezzel teremtve meg a kedvező feltételeket a végcél eléréséhez.

Az irreguláris hadikultúra különleges műveleti formája

A különleges műveleti erők a tradicionális haderő részét képezik, azonban azok kiválasztása, kiképzése és felszereltsége okán eltérően, irreguláris módon közelítik meg a hadviselést.

Jelen tanulmánynak nem célja, hogy részletesen ismertesse ezt a hadviselési formát, ezt már megtettem 2008-as disszertációmban (PORKOLÁB 2008).

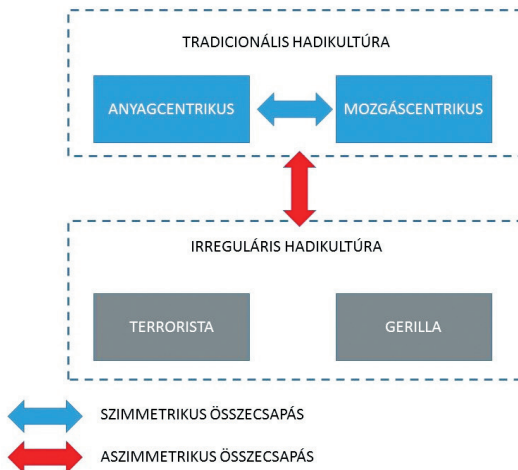
Aszimmetria a hadviselésben

A közelmúlt katonai konfliktusait és hadi eseményeit – a hadikultúrák szemszögéből vizsgálva – két kategóriára bonthatjuk. A szimmetrikus katonai összecsapások jellemzője, hogy alapvetően hasonló hadikultúrák vívnek harcot egymással, míg az aszimmetrikus konfliktusokban⁸ eltérnek az alkalmazott hadikultúrák. *Aszimmetrikus hadviselés* esetén a tradicionális hadikultúra képviselői ütköznek meg az irreguláris hadikultúra képviselőivel, s az ebben részt vevő felek fegyveres harcának filozófiája jelentős mértékben különbözik.

---

⁷ A terroristák céljai kapcsán lásd: JENKINS 1975, 158–160.; O'NEILL 1978, 35–37.; CROZIER 1974, 127–128.

⁸ Az aszimmetrikus összecsapások napjaink egyik legnagyobb kihívását jelentik, és sok szakértő szerint – mindamellett, hogy a hagyományos háborúk kirobbanásának is van esélye – a jövő katonai konfliktusai elsősorban aszimmetrikus jellegűek lesznek.

1. ábra

*Aszimmetrikus összecsapások**Forrás: a szerző szerkesztése*

Az aszimmetria problémájának megközelítésekor a 2000-ben jóváhagyott magyar Nemzeti Katonai Stratégiában megfogalmazottakat veszem alapul. Olyan kihívásként tekintek az irreguláris hadikultúra nem hagyományos, illetve nem költséges, de ártó szándékú akcióira, amelyek kivédésére az állami apparátus nem készült fel megfelelőképpen (*Nemzeti Katonai Stratégia* 2009, 7.).

Az aszimmetrikus összecsapások napjainkban döntő jelentőségűek. Sir John Keegan *A hadviselés története* című könyvében megállapítja, hogy az amerikai függetlenségi háborútól kezdve a második világháború végéig – saját kutatása alapján – 443 felkelés tört ki (KEEGAN 1993, 224–236.). Ugyanakkor a második világháborútól napjainkig mintegy 160 fegyveres konfliktus zajlott le, ennek 75%-a volt aszimmetrikus jellegű, és az aszimmetrikus hadviselő felek sikerrátája növekedett.

Az aszimmetria koncepciójának megértéséhez fontos belátni, hogy napjainkban a fogalmi keretek egyre kevésbé világosak. Korábban viszonylag könnyen körülhatárolhatóak voltak a békés és háborús időszakok, de mára összemosódnak – a tradicionális és az irreguláris hadikultúrák közötti különbségek lassan eltűnnek, és helyüket az integrációs folyamatok veszik

át. A megértést az is nehezíti, hogy az egyes nézőpontok nagyon különbözök lehetnek. Ahogy egy adott személy – bizonyos nézőpontból – lehet terrorista, egy másik szemszögből pedig szabadságharcos, úgy hordozhat az aszimmetrikus kihívás is nagyon eltérő jelentéstartalmat – ahogyan azt a későbbiekben konkrét példákon keresztül bizonyítom. A kihívásokat aszimmetrikusnak tekintjük, amennyiben azok:

- a megszokottól eltérők;
- az általunk felállított szabályrendszerekkel nehezen magyarázhatók;
- a rendelkezésünkre álló képességekkel nem vagy csak korlátozottan kezelhetők;
- viszonylag kevés erő- és energiabefektetéssel is komoly stratégiai sikereket érnek el;
- olyan stratégiát alkalmaznak, amely gyengeségeinket és képesség-hiányainkat igyekszik kihasználni;
- a válaszreakciók pontos kalibrációját követelik meg.

Hogyan működnek az aszimmetrikus kihívások?

Az aszimmetrikus kihívások – jellegükből adódóan – nem feltétlenül a fizikai kontroll kialakítására törekednek, inkább – a küzdősportokból is ismert módon – az ellenfél erejét igyekeznek felhasználni, és olyan válaszreakciókat próbálnak kikényszeríteni, amelyek eltérnek a tolerálható mértéktől. Amennyiben a válaszreakció határozatlan, azt sokan gyengeségként vagy érdektelenségként értelmezik, ha viszont túlságosan határozott, az szintén ellenszenves lehet a lakosság számára.

- Az aszimmetrikus kihívások jelenlétét eleinte meglehetősen nehéz észrevenni, így elképzelhető, hogy a küzdelem korai szakaszában tudomást sem szerzünk a fenyegetettségről.
- Az aszimmetrikus kihívások próbára teszik a stratégiaalkotási képességeinket, mivel a legtöbb esetben olyan problémák elé állítanak bennünket, amelyekre nem vagyunk kellőképpen felkészülve.
- Néhány esetben annyira komoly kihívások elé állítanak, amelyekre szinte lehetetlen (a moralitást figyelembe véve) választ adni, és ezzel arra kényszerítenek bennünket, hogy halogassuk vagy elkerüljük a válaszadást.
- Próbára teszik a reagálóképességünket, a döntéshozatali rendszereinket.

Összegzés

A közelmúlt hadi eseményeinek vizsgálata arra enged következtetni, hogy az államok – a nukleáris fegyverek képességeinek tudatában – nagy hangsúlyt fektettek a tradicionális katonai képességek fenntartására és fejlesztésére.

A NATO által a hidegháború idején alkalmazott rugalmas reagálás koncepciójának megvalósításához is arra volt szükség, hogy kellő mennyiségű katonai alakulatot tartsanak készenlétben, mivel egy konfliktus kialakulása esetén a hagyományos fegyverek alkalmazása elegendő időt biztosíthatott a tárgyalások lefolytatásához, ezáltal lehetővé téve a nukleáris fegyverek alkalmazásának elkerülését. Mindezeket figyelembe véve azt gondolnánk, hogy a közelmúlt katonai eseményeinek döntő többsége szimmetrikus összecsapás volt, azonban ez közel sincs így. Ahogy fentebb említettem, a második világháború óta lezajlott fegyveres konfliktusok háromnegyede az aszimmetrikus kategóriába sorolható, s ezen összecsapások több áldozatot követeltek, mint a szimmetrikusak.⁹

Clausewitz szerint a háború a politika folytatása más eszközökkel – ez az aszimmetrikus konfliktusokra különösen is igaz. Az aszimmetrikus összecsapások a politikai változások kikényszerítésének legfontosabb eszközeként voltak a modern kori történelemben, és napjainkban egyre nagyobb a jelentőségük. A következő fejezetben ezért megvizsgálom az irreguláris hadikultúra klasszikus képviselőit és a hadikultúra fejlődését, egészen a közelmúltig.

---

⁹ Például a hinduk és a muszlimok összecsapásai 1947–1949 között közel egymillió életet követeltek. A nigériai polgárháborúban egyes jelentések szerint közel hárommillió ember vesztette életét 1966–1969 között. Több mint egymillióan haltak meg Vietnámban, ugyanennyien Algériában és Afganisztánban. A közép- és dél-amerikai konfliktusok több százezer halottat eredményeztek. A Fülöp-szigeteki, tibeti, thaiföldi, kurd, etiópiai, szudáni, ugandai, nyugat-szaharai, angolai konfliktusok összességében több mint húszmillió halottat eredményeztek. Mivel a veszteségek többségét helyi lakosok tették ki, akik hivatalosan nem tartoztak egyetlen katonai szervezethez sem, a fent említett számadatok csupán becslést érthetnek, de sokkal nagyobbak, mint a két legjelentősebb szimmetrikus konfliktus, a koreai vagy az irak–iráni háború veszteségei.

2. fejezet

A hadviselés fejlődése az ókortól napjainkig

A nyugati szakirodalomban a tradicionális hadviselés fejlődését a *generációs hadviselés* modelljén keresztül közelítik meg. Ez az időrendi megközelítés segít rendszerezni az egyes korszakokat, és az adott időszakokban feltérképezni, hogy milyen adaptációs folyamatokon ment keresztül a hadviselés. E fejezetben az irreguláris hadviselő felek szemszögéből mutatom be a fejlődési szakaszokat – egészen a közelmúltig.

Függetlenül attól, ki mit gondol az irreguláris hadikultúrát alkalmazó kötelékek tevékenységéről, az mindenképpen megállapítható, hogy a hadviselés ezen területének fejlődésében – az elmúlt 20 év során – sokkal magasabb szintű *adaptációt* tapasztalhattunk, mint a tradicionális hadikultúra területén.

Az adaptációs folyamat nem más, mint egy adott organizmus vagy szervezet beilleszkedése a megváltozott környezetbe. A jelenleg ismert hadviselés lényegében egy hosszú – történelmi – adaptációs folyamaton keresztül fejlődött ki az évszázadok során, és eddig alapjában véve két viszonylag jól elkülöníthető formára volt bontható: tradicionális hadviselésre és irreguláris hadviselésre. Ez a két forma emberemlékezet óta jelen van a hadviselésben.

Az irreguláris hadviselést a hadviselő felek a múltban is tudatosan választották, mert rájöttek, hogy nem áll rendelkezésükre elegendő erőforrás ahhoz, hogy hagyományos módon vívják meg a küzdelmet, igaz eltérő életmódjuk, speciális szervezeti kultúrájuk és szemléletmódjuk is befolyásolta a választást. Éppen ezért jellemző az irreguláris hadviselésre a kisméretű kötelékek használata, és rejtett/fedett alkalmazása, valamint a meglepetés és kiszámíthatatlanság. Szükség is volt a leleményességre, ha náluk jobban felszerelt vagy túlerőben lévő ellenséggel szemben szerettek volna sikereket elérni (ARQUILLA 2013).

Az irreguláris hadviselést alkalmazó erők mindig is a megszokottól eltérő módszerek alkalmazására törekedtek annak érdekében, hogy meglepetést okozzanak, és végül diadalmaskodni tudjanak. Az egyik legismertebb történet, amelyben egy küzdelemben hátránnyal indul valaki, a bibliai Dávid és Góliát csatája. Ez a történet, amely a gyengébbnek hitt fél fényes

győzelmét mutatja be, azóta is klasszikusnak számít, és számtalan alkalommal ismétlődött már meg hasonló diadal a történelem folyamán.

A *hagyományos* (angolul: *regular*) kifejezés használata viszonylag új keletű, a *hagyományos fegyveres erők* kifejezését a genfi egyezményt követően kezdték el használni. Az *irregularis* kifejezés használatára az angol nyelvterületen (*irregular warfare*) először 1986-ban került sor.¹⁰ Az *irregularis* kifejezés használata – a hivatkozott kötet angol nyelvű kiadásában – a hagyományostól eltérő elveket valló csapatok megjelölését szolgálja, ezzel is hangsúlyozva, hogy az *irregularis* hadviselést vívó felek gondolkodásmódja és hozzáállása különbözik a hagyományos csapatokétól.

Az *irregularis* hadviselést sokáig csak egy ad hoc stratégiának képzelték, a hagyományos katonai alakulatok vezetői nem tartották sokra a sok esetben még egyenruhát sem viselő, spontán szerveződő és a hagyományok (lovagiasság) szabályait semmibe vevő gerillacsapatokat – bár a történelemben előfordult már az is, hogy a stratégiai tervezők túlbecsülték az *irregularis* hadviselés jelentőségét. Az *irregularis* hadviselést folytató feleknek általában túlerővel szemben kellett harcolniuk, ezért a folyamatos adaptáció volt jellemző rájuk. Az elmúlt 50 évben azonban számos tényező megváltozott, emiatt egyre nagyobb hatásfokkal képes az érdekérvényesítésre, így a lenézett hadviselési forma napjainkra egy közkedvelt eszközzé vált.¹¹

A tradicionális hadviselés fejlődése: a generációs modell

A hadviselés generációs megközelítésének elméletét¹² 1989-ben fogalmazta meg William Lind. Ebben a koncepcióban (LIND et al. 1989, 23.) az *első generáció* a vesztfáliai békétől (1648) kezdődött, s az amerikai polgárháborúig tartott. Ezt a korszakot a vonalas harcászat jellemezte, amelynek jellegzetessége, hogy a katonák hosszas menetet követően felsorakoztak

¹⁰ Friedrich August Freiherr von der Heydte eredeti német nyelvű könyve 1972-ben jelent meg *Der Moderne Kleinkrieg als Wehrpolitisches und Militarisches Phänomen* címmel, és az angol kiadás címe: *Modern Irregular Warfare in Defense Policy and as a Military Phenomenon*.

¹¹ Ezt támasztja alá számadatokkal Jones és Johnston cikke is, amelyben az elmúlt 50 év összecsapásait vették alapul, s kimutatták, hogy az *irregularis* összecsapások aránya 55,77%, míg a hagyományosé 32,05% volt (JONES–JOHNSTON 2012).

¹² GW – Generation Warfare (e.g. 4GW) magyarul: GH – generációs hadviselés (például: 4GH)

egymással szemben, és ágyúkkal, valamint egyéb lőfegyverekkel vezettek tüzet az ellenségre annak érdekében, hogy megtörjék annak ellenállását. A 19. század közepére a technológiai újítások miatt ezen változtatni kellett. Az újfajta lőfegyverek sokkal hatásosabbak lettek, és amennyiben a katonai vezetők felsorakoztatták volna a csapatokat egymással szemben, a pusztítás mértéke elképesztő lett volna.

A *második generáció* tökélyre fejlesztése a francia hadsereg érdeme volt. Ennek alaptétele: a tüzérség legyőz, a gyalogság elfoglal. Ez a hadviselési mód bizonyos elemeiben mind a mai napig él, bár a tüzérségi tüz-előkészítést felváltották a légierő légi csapásai (a Sivatagi Vihar művelet végrehajtása például nagyon hasonlított erre a generációra).

A *harmadik generációt* a német haderő fejlesztette ki a két világháború között, s a Blitzkrieg (villámháború) formájában öltött testet 1939-ben. A harmadik generáció legfőbb újítása az ellenség mélységébe tervezett manőver volt, amelyben a támadás sebessége sokkal hangsúlyosabb a tüzerőnél. A második generációs hadviselés még a szemben álló ellenség pusztítására koncentrált, a harmadik generációs elméletnek azonban már az ellenség stratégiai mélységének pusztítása volt a fő célja.

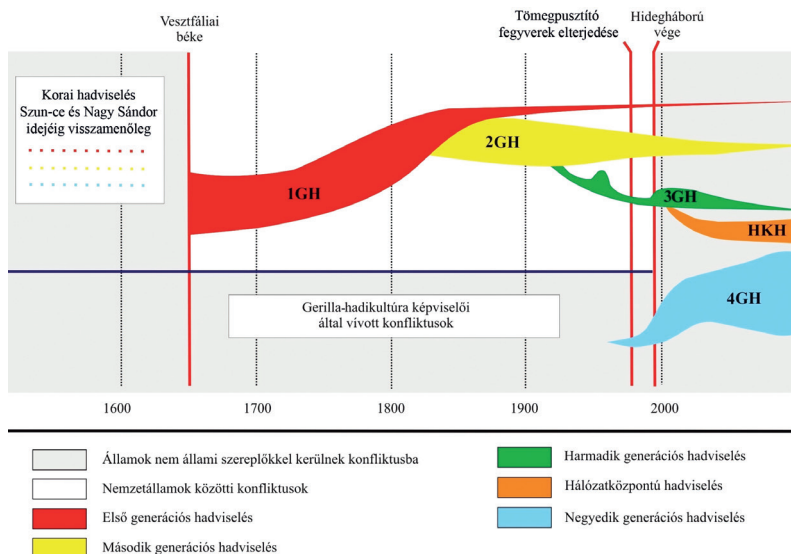
A hadviselés *negyedik generációja* az előzőekhez képest szokatlannak tűnik, hiszen alapja nem a haditechnika, hanem a hadviselés elveinek fejlődése volt. Az elmélet szerint a negyedik generációs hadviselés alapvetően a gerilla katonai gondolkodásmód képviselőinek hadviselése, és Mao Ce-tungot tartja ezen hadelmélet egyik megalapozójának. A hadtörténelmi dokumentumok alapos vizsgálata azonban sokkal inkább arra enged következtetni, hogy már a tradicionális hadikultúra képviselői ismerték és elismerték a gerilla katonai gondolkodásmód eredményeit.

A 4GH-elmélet az 1990-es évek közepén egyre nagyobb ismertséget szerzett, és összekapcsolta a korábbi gondolatokat Martin Van Creveld művével (CREVELD 1991). Van Creveld kiemelt figyelmet szentelt az 1648-as vesztfáliai béke hadviselésre gyakorolt hatása bemutatására, illetve a clausewitzi szentháromság is jelentős hangsúlyt kap a művében. A 4GH képviselői szerint Van Creveld továbbfejlesztette az elképzeléseiket azzal, hogy kijelentette, a jövő háborúira elsősorban az lesz a jellemző, hogy nem nemzetállamok vívják meg őket, vagyis a Clausewitz által megfogalmazott szentháromság már nem lesz érvényes. Fontos azonban hangsúlyozni ezzel szemben, hogy a terrorizmus elleni világméretű küzdelemben a nemzetállamok rendkívül fontos szerepet játszanak, hiszen megfelelő stratégia alkalmazásával képesek lehetnek gátolni a terrorszervezetek működését – vagy épp ellenkezőleg,

olyan feltételeket is teremthetnek, amelyek a terrorizmus kialakulásához vezethetnek.

A 4GH elméletének legújabb felfutása a 2001-es New York-i terrortámadás után kezdődött: az elmélet egyik jelentős képviselője úgy fogalmazott, hogy a szeptember 11-i támadás a 4GH-t alkalmazó ellenség egyik legjobban kivitelezett akciója volt. A negyedik generációs hadviselés elméletét összekapcsolták a terrorizmus elleni világméretű küzdelemmel, így egyre konkrétabb formát ölthetett, nagy utat megtéve az 1980-as évek kezdetétől.

A 4GH elmélete elsősorban az angolszász országokban jutott egyre kiemeltebb szerephez. Az elméletet a kidolgozása óta többször megújították – az éppen aktuális nemzetközi helyzetnek megfelelően, legutóbb az iraki gerilla-hadviseléssel kapcsolatban.

2. ábra

A tradicionális hadviselés fejlődése

Forrás: CHET ábrájának felhasználásával a szerző szerkesztése
Elérhető: <https://geopolicraticus.wordpress.com/2010/10/26/the-generational-warfare-model/> (A letöltés dátuma: 2019. 07. 21.)

A koncepció képviselői jogosan hangsúlyozzák a hálózatközpontú hadviselés (HKH) technológiai fókuszát, illetve azt a tényt, hogy napjaink aszimmetrikus konfliktusaiban az intelligens, a környezethez és a kihívásokhoz alkalmazkodó ellenség felkutatása és megsemmisítése nem hajtható végre pusztán technológiára támaszkodva.

A 4GH elméletének egyik legnagyobb hibája, hogy a hadviselés fejlődését igyekszik bemutatni, ugyanakkor figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy az úgynevezett negyedik generáció már évszázadok óta létezik, és gyakorlatilag megelőzte az összes többi generáció kifejlődését.

Véleményem szerint a hálózatközpontú hadviselés elmélete írja le a legjobban a negyedik generációt, amely az információs korszakban átveszi a harmadik generációs, vagyis a manővereken alapuló hadviselés helyét.

Ahogy azt a következő fejezetben részletesen bemutatom, a jövőben nagy valószínűséggel nemcsak a nemzetállamok kapnak szerepet a hadviselésben, hanem más szereplők (lázadók, gerillák, terroristák, bűnbandák stb.) is. Ezek a szereplők vélhetően megpróbálják majd kihasználni a megnövekedett mozgásterületet, valamint a modern technológiai vívmányokat, hogy érdekeiket érvényesíthessék. A globalizáció elmélyülésével tovább nő a személyek mozgásának, valamint az eszmék terjedésének szabadsága, így szinte elkerülhetetlen, hogy a terrorizmus is egyre elterjedtebbé és globálisabbá váljon a jövőben. Erre a folyamatra a 4GH képviselői is rámutattak.

Az aszimmetrikus hadviselés végső soron mindig arra koncentrált, hogy megtörje az ellenség politikai legitimitását, illetve hátszágát, s nem a katonai erőforrások ellen intézett frontális támadásokkal próbált sikert elérni. A téma szakértői mindent megtettek annak érdekében, hogy összefoglalják és megértsék azokat az egymástól látszólag független folyamatokat, amelyeket számos névvel illettek már a történelem folyamán (gerilla-hadviselés, felkelések, terrorizmus stb.).

Napjainkban a globalizáció és a technológiai fejlődés vívmányainak köszönhetően az irreguláris hadviselést folytatók egyre nagyobb és közvetlenebb hatást képesek gyakorolni a szemben álló kormány politikájára.

Ebben a fejezetben arra vállalkoztam, hogy a generációs hadviselés modelljét felhasználva bemutassam az irreguláris hadikultúra fejlődését annak érdekében, hogy könnyebben összevethető legyen e két, egymástól gyökeresen eltérő hadikultúra fejlődése.

Az irreguláris hadviselés fejlődése az ókortól a közelmúltig

A katonai teoretikusok már Szun-ce óta foglalkoznak azzal, hogy megkülönböztessék a hadviselés két fő irányát, vagyis az ellenség fizikai elpusztításának, illetve annak pszichikai megtörésének módszerére alapozó küzdelmeket. A tradicionális katonai gondolkodásban a fizikai pusztítás a domináns, amely során kinetikus támadásokkal igyekeznek pusztítani a szemben álló felet. Clausewitz is utalt például arra, hogy az ellenség harcképtelenné tétele (*Wehrlos*) a legfontosabb, és ez a fizikai létesítmények pusztításával érhető el. Clausewitz ugyanakkor arra is rámutatott, hogy a harci kedv megtörése is egy lehetséges módszer. Ez leginkább úgy érhető el, hogy az ellenséget olyan kihívás elé állítjuk, amelynek megoldása túl sokba kerülne neki, esetleg olyan hosszúra nyújtjuk az adott konfliktust, hogy azt már ne tudja anyagiilag felvállalni. Douhet *indirekt hadviselés* elmélete is felismerte az ellenfél pszichikai megtörésének fontosságát, ugyanakkor elsődleges módszerként a hátszág bombázását és az infrastrukturális létesítmények légi csapásokkal történő megsemmisítését javasolta. Napjainkban azonban nyilvánvaló, hogy aszimmetrikus küzdelmekben az akarat megtörése a háború elsődleges célja, hiszen a nem állami szereplők anyagi-fizikai ereje nem teszi lehetővé a frontális csapásokat.

A 4GH képviselőinek állításaiival szemben azonban nem Mao volt az első jelentős katonai teoretikus, aki megfogalmazta az irreguláris hadikultúrával kapcsolatos elméleteket (TSE-TUNG 1992; TSE-TUNG 1966; GIAP 1962; GUEVARA 1997). A gerilla-hadviselés mindig is jelen volt a történelemben, és az irreguláris hadikultúra egyéb formáival¹³ együtt folyamatosan gondot okozott a hagyományos elven működő hadseregeknek, sok esetben pedig még győzedelmeskedett is velük szemben (JONES–JOHNSTON 2012, 7.).

Tény, hogy a gerilla-hadviselés a legtöbbet kutatott irreguláris forma. Ez az esetek közel felében (BOOT 2013, 559.) ért el sikereket, de ehhez legtöbbször bizonyos előfeltételeknek¹⁴ is teljesülniük kellett.

¹³ Az irreguláris hadviselést a szerző 3 alapvető formára bontja, a gerilla-hadviselésre, a terrorizmusra és a különleges műveletekre – amelyekre a kis méretű kötelékek leleményes alkalmazása jellemző. A felosztás eredetileg John Arquilla (2013, 7.) kötetében jelent meg.

¹⁴ Ilyen előfeltétel a lakosság bizonyos szegmenseinek elégedetlensége, egy hatásos ideológia, amely támogatja a lakosság mozgósítását, és felhasználható propagandacélokra, illetve lehetőség szerint külső támogatás és menedékek, amelyek biztosítják a gerillaharc elhúzódó és hosszú ideig fenntartható jellegét.

Az ókorból fennmaradt írott forrásokból tudjuk, hogy már Nagy Sándornak is meggyűlt a baja a gerillákkal, s hogy a hunok is alkalmaztak gerilla-hadviselést.¹⁵ Quintus Fabius Maximus, római politikus és hadvezér, nem a tradicionális hadviselési elvek alapján szállt szembe Hannibál seregeivel, hanem az azóta híressé vált *Fabian-stratégiát* alkalmazta, vagyis a halogató harceljárások és a rajtaütések sorozatának kombinációját. Abban az időben, amikor a *bié* típusú hadviselés volt az általánosan elfogadott módszer a Római Birodalomban, ez a fajta stratégia gyávaaságnak tűnt – később azonban felismerték az előnyeit. Maximus inkább lassanként morzsolta fel Hannibál seregét ahelyett, hogy – a nyers erő alkalmazásával – nyíltan szembeszállt volna az erőfölényben lévő hadvezérrel. Ez azonban korántsem az egyetlen dokumentált eset.

A kínai hadvezér-filozófus, Szun-ce szintén felismerte az irreguláris hadikultúra jelentőségét, és olyan módszereket mutatott be, amelyeket a későbbiekben ezen hadikultúra képviselői is alkalmaztak (SUN-TZU 1994). *A háború művészete* című klasszikus munkájában¹⁶ azt hangsúlyozta, hogy a háborúban a végső győzelem nem a csaták kimenetelén múlik: az győzedelmeskedik, aki képes a saját akaratát rákényszeríteni az ellenfélre. Szun-ce írása arra is felhívja a figyelmet, hogy nem szabad alábecsülni a megtévesztés és a váratlan fordulatok fontosságát – ez tagadhatatlanul a *métis* típusú hadviselési kultúra gondolkodásmódjának sajátja. Ennek kivitelezéséhez nemcsak saját képességeink, de az ellenfél és a környezet igen pontos és alapos tanulmányozására és megértésére is szükség van, és ezen információk birtokában képessé válhatunk a lehető legkisebb erőbefektetéssel (tehát nem feltétlenül nyers erő alkalmazásával, hanem leleményesen) győzelmet aratni.

A háború művészetében megfogalmazott gondolatok (amelyek egyébként nagyon hasonlatosak a görögök elveivel) fennmaradtak az évszázadok során, s a nagy hatású firenzei reneszánsz gondolkodó, Niccolò Machiavelli munkáiban is visszaköszönnek. Szun-céhoz és Thuküidészhez hasonlóan Machiavelli is arra a kérdésre kereste a választ, hogy miként lehetne az állandóan változó körülmények között is sikereket elérni (MACHIAVELLI 2014). A róla elnevezett Machiavelli-módszer ötvözi a régi hadikultúrákat, és – bár

¹⁵ Átfogó – és nagy valószínűséggel az egyik legteljesebb – felsorolás található Max Boot könyvében azokról a forrásokkal is igazolható ütközetekről, amelyekben irreguláris erők is harcoltak (BOOT 2013, 569).

¹⁶ *A háború művészete* sok kutató egybehangzó véleménye szerint nem feltétlenül egy személy (Szun mester) munkája, hanem a kínai hadtudósok bölcsességeiből összeállított gyűjtemény.

sokszor félreértelmezik a mondanivalóját – elmondható, hogy Machiavelli kereste az egyensúlyt a nyers erő alkalmazása (*bié*), illetve a manipuláción és megtévesztésen alapuló módszerek (*métis*) között. Munkájában rámutatott arra, hogy sok esetben fölényben lévő ellenséggel kell felvenni a harcot, és hogy ebben helyzetben képesnek kell lenni a folyamatos változáshoz való alkalmazkodásra, és növelni kell a rendelkezésre álló lehetőségek (opciók) számát (KAHN 1994, 40.). Machiavelli megértette, hogy egy integrált vezetői megközelítésre van szükség, arra, hogy a döntéshozók pontosan tisztában legyenek a folyamatosan változó környezetből fakadó kihívásokkal és problémákkal, és hogy egy olyan szervezeti kultúrát teremtsenek maguk körül, amelyben a kemény büntetések mellett szerepet kap a vezetők iránt érzett tisztelet és bizalom is.

A hadviselés első generációjának időszakában az irreguláris hadviselés képviselői előszeretettel alkalmazták a kifárasztó gerilla-hadviselés stratégiáját – szemben a totális háborúval, amelyet inkább a tradicionális hadikultúra képviselői követtek. Clausewitz is foglalkozott a jelenséggel, amelyet a 19. század valóságának (*Erschheinung*) nevezett. Nem csoda, hogy a Napóleon-ellenes spanyol felkelés felkeltette a hadtudós figyelmét, hiszen ez a konfliktus napjainkig az aszimmetrikus hadviselés egyik legkiválóbb példája.

A 19. század a hadtudomány jelentős fejlődését és kibontakozását hozta. Ebben az időszakban kísérelték meg a hadügyet egységes rendszerbe foglalni. A gerilla-hadviselés széles körű elterjedése igen élénken foglalkoztatta a korszak gondolkodóit: megjelent a porosz katonai teoretikusok (Carl von Clausewitz, August Wilhelm Anton von Gneisenau) munkáiban (CLAUSEWITZ 1962, 279–285.; GNEISENAU 1985, 111–115.), és jelen volt az orosz hadügyben (Denisz Vaszilevics Davidov) is (DAVIDOV 1985, 131–138.) is. Clausewitz 1810-ben és 1811-ben is tartott előadásokat Berlinben¹⁷ a témával kapcsolatban. Az 1806-os jénai vereséget követően felmerült benne a gondolat, hogy Poroszországnak is a spanyolhoz hasonló hadviselést kellene folytatnia Napóleon ellen. Jomini egyetértett Clausewitzzel abban (ASPREY 1975, 164.), hogy a gerilla-hadviselés megfelelő harcmódor egy számbeli és technológiai fölényben lévő ellenséggel szemben. Charles Callwell még részletesebben foglalkozott a jelenséggel, és az általa kis háborúnak titulált aszimmetrikus küzdelmekkel kapcsolatban azt a fontos megfigyelést tette,

¹⁷ Az előadás címe: *Meine Vorlesungen über den kleinem Krieg, gehalten auf der Kriegsschule 1810 und 1811* (HAHLWEG 1966, 208–599.).

hogy azok egy háborút követően is kialakulhatnak, miután a megszálló hatalmak legyőzték a hagyományos katonai erőket (CALLWELL 1906, 38.).

Clausewitz nem csak katonai szakírók körében lett igen népszerű. Hans Delbrück *A hadművészet története a politikatörténet keretében* című monográfiájában alapul vette és egyben tovább is fejlesztette clausewitzi téziseket (DELBRÜCK 1920, 517.). Munkája utószavában bizonyította, Nagy Frigyes hadjáratainak példáján keresztül, hogy a hadügyben mindig együtt, egymás mellett, léteztek a tradicionális (megsemmisítést), illetve az irreguláris (kifárasztást) stratégiai célul kitűző és alkalmazó hadviselő felek.

„Míg a megsemmisítő stratégia azt a célt szolgálja, hogy az ellenfélre az ütközet – minden mást maga mögé utasító eszközének – győzelmes kimenetelével rákényszerítsük politikai feltételeinket, addig a kifárasztó stratégia az ütközetet egy olyan eszköznek tartja, amely a többi mellett csak választható.”

Delbrück heves vitákat váltott ki ezzel a nézetével, hiszen véleménye szerint (GREINER 1966, 290.) az a stratégia, amely felismeri a különbséget, és elfogadja, hogy a két alapjában véve eltérő hadikultúrából fakadó stratégiákat ötvözni szükséges, igazán sikeres lehet (DELBRÜCK 1920, 517.).

Észak-Amerikában az őslakos indiánok ellen vívott háborúknak nem csak az őslakosok voltak azok, akik az irreguláris hadviselést választották. Az apacs indián főnök ellen vívott hosszadalmas küzdelemben – a *Szürke Róka* néven emlegetett – George Crook tábornok több alkalommal is képes volt legyőzni az apacsokat – irreguláris módszereket alkalmazva (ARQUILLA 2013, 113–129.). A függetlenségi háború idején Dél-Karolinában a Francis Mason vezette csapatok szinte teljes mértékben irreguláris hadviselési elveket követték a brit Cornwallis tábornok által vezetett csapatokkal szemben.

Az irreguláris hadviselést ebben az időszakban egy „gyengébb” stratégiai megoldásnak tartották az államhatalmak, amelyet csak azok a hadviselő felek választanak, akik nem képesek előteremteni a megfelelő erőforrásokat, és a végsőig elkeseredettek.

Egy évszázaddal ezelőtt, a hadviselés második generációjának idején, az aszimmetrikus küzdelmet a brit hírszerző tiszt, T. E. Lawrence már a hagyományos küzdelmek részeként tartotta számon. Lawrence a hadviselés politikai elemének fontosságát ismerte fel, és meglátása szerint a gerilla-hadviselés csupán egyharmada folyik katonai sikon, a másik kétharmad politikai küzdelem. Lawrence munkájában lefektette a gerilla-hadviselés szervezésének és végrehajtásának elméleti alapjait (LAWRENCE 1926). *A Seven Pillars of Wisdom (A bölcsesség hét pillére)* mai napig klasszikus

szakirodalomnak számít az irreguláris hadviselést tanulmányozni akaró stratégiai döntéshozók körében. Lawrence munkájában hangsúlyozta, hogy a kis méretű, jól felszerelt kötelékek képesek voltak komoly zavart kelteni és jelentős erőforrásokat elvonni az ellenséges haderőtől, ezzel is támogatva a főerők tevékenységét, megsokszorozva annak erejét. Lawrence arra is felhívta a figyelmet, hogy az általa vezetett gerillajellegű kötelékek decentralizált végrehajtást követtek, nem ragaszkodtak egyetlen területhez sem, a legváratlanabb időpontokban és helyeken csaptak le az ellenségre.

Az irreguláris hadikultúra kifárasztó módjának elméleti alapjait kétségtelenül Mao Ce-tungnak köszönhetjük (TSE-TUNG 1961). A 20. század közepén Mao a politikai és a katonai tevékenységeket ötvözve egy olyan gerillajellegű hadviselési módot alkotott meg, amelyet a gyakorlatban is sikeresen tudott alkalmazni (TABER 1969, 27.), és amely a mai napig például szolgál a gerilla-hadikultúrát követők számára (TSE-TUNG 1971). Mao stratégiai koncepcióját – amely a kifárasztó hadviselés elvén alapult – a következők fejezetben mutatom be részletesen.

Kubában Fidel Castro szerezte meg a hatalmat 1959-ben: a Batista-rezsim ellen folytatott – gerillajellegű – küzdelem elméleti alapjait Che Guevara fektette le. A *foco* koncepció számos országban szolgált példaképül, hamarosan Peruban, Kolumbiában,¹⁸ El Salvadorban, Nicaraguában, a Fülöp-szigeteken, Thaiföldön, Indiában, Libanonban, Szíriában, Marokkóban, Mozambikban, Észak-Írországban és Spanyolországban is hasonló irreguláris háborúk robbantak ki, annak ellenére, hogy a történelmi tapasztalatok alapján a *foco* koncepciója nem vagy csak nagyon kivételes esetekben vezet sikerre. Che – a kubai forradalom győzelme után – saját maga tett kísérletet erre Bolíviában, ahol meg is ölték, miközben megpróbált kormányellenes felkelést kirobbantani.¹⁹ Az 1970-es évektől kezdődően, a harmadik generáció idején, az irreguláris hadviselő felek belátták, hogy kísérleteik nagy része

¹⁸ Ernesto Che Guevara a Batista-rendszer ellen folytatott küzdelmet a következő munkáiban örökítette meg: *Pasajes de la guerra revolucionaria* (1963); *Reminiscences of the Cuban Revolutionary War* (1968). Ezekon kívül számos beszéde maradt fent, mint például az *El socialismo y el hombre en Cuba* (1965), amely tulajdonképpen az új típusú kubai szocializmus magyarázata, illetve egy rendkívül sokak által olvasott kézikönyv: *La guerra de guerrillas* (1960).

¹⁹ Che 1966 őszén utazott Bolíviába, a Santa Cruz régióba, azzal a céllal, hogy létrehozzon és vezessen egy helyi felkelést a kormányerőkkel szemben. 1967. október 8-án a bolíviai hadsereg – a CIA és különleges erők segítségével – szinte teljes mértékben felszámolta a csoportot, Guevárát pedig kivégezték (WEISS–MAURER 2013).

kudarcba fullad, és ez a gerilla-hadviselésbe vetett bizalom csökkenéséhez vezethet. Ezért a vidéki gerillamozgalmak kiépítése helyett egyre inkább a lakott települések felé fordultak, ahol látszólag gyorsabban lehetett sikereket elérni, nem is beszélve arról, hogy az urbanizációnak köszönhetően egyre szélesebb néprétegek voltak így elérhetőek.

Ezen időszak egyik legkiemelkedőbb művét Carlos Marighella alkotta meg, akit olyan gondolkodók inspiráltak, mint Herbert Marcuse és Régis Debray. Marighella kézikönyve egy jól használható akciótervet nyújtott a gerillavezetők számára: a városi gerillamozgalmak ettől kezdve vírusszerűen terjedni kezdtek, és egyre komolyabb sikereket értek el (MARIGHELLA 1969). A városi mozgalmakat a vidéki gerillamozgalmakkal összehangolni képes megmozdulások fontos szerepet játszottak például Észak-Írországbán, Srí Lankán vagy az izraeli–palesztin összeütközések során.

A hidegháború során a szuperhatalmak felismerték, hogy egy totális háború esetén nukleáris katasztrófa következne be, éppen ezért igyekeztek elkerülni közvetlen konfliktusokat. Az érdekérvényesítés új eszközei így a háborús küszöb alatti tevékenységek lettek, amelyek nagyban segítették az aszimmetrikus konfliktusok térnyerését. Az irreguláris jellegű küzdelmek száma növekedéséhez az is hozzájárult továbbá, a szélsőséges muszlim csoportok egyre jelentősebbé váltak, s az ezredfordulóra beléptek a „globális térbe”, egyre komolyabb veszélyt jelentve a nyugati társadalmakra. Az al-Káida a 2001. szeptember 11-én – az Egyesült Államok ellen – végrehajtott támadásával új szintre emelte az irreguláris hadviselést, látványosan demonstrálva az aszimmetrikus összeütközések pusztító erejét. Az Egyesült Államok ezt követően háborút hirdetett a globális terrorizmus ellen. Az iraki és afganisztáni, illetve az ISIS ellen folytatott háború is bizonyította, hogy az irreguláris hadviselés módszerei nemcsak hogy elszaporodtak, de hatékonyságukban is rengeteget fejlődtek.

Ezt mi sem szemlélteti jobban, mint az, hogy Afganisztánban a NATO és szövetségesei által támogatott helyi erők létszáma 432 ezer fő volt, míg a velük szemben évek óta hadviselést folytató tálib haderő létszáma hozzávetőlegesen 30 ezer főre tehető. Ennél is szemléletesebb az, ha a költségvetési adatokat vesszük alapul. A szövetséges erők műveletei éves szinten körülbelül 100 milliárd dollárba kerültek,²⁰ míg a tálibok – ugyanennyi idő

---

²⁰ Az összegeket a Pentagon által közzétett adatok és a *Progress and Stability in Afghanistan* (2011) című dokumentum alapján közöljük. A tálib haderő létszámát a szerző – afganisztáni műveleti tapasztalatai alapján – a hírszerző jelentések számadataira alapozza.

alatt – hozzávetőlegesen 100 millió dollárt költöttek. Ez a fajta aszimmetria egyáltalán nem ritka, és egy nagyon fontos összetevője a modern kori összecsapásoknak (BELASCO 2011). Éppen ezért nem meglepő, hogy a hidegháború utáni korszakban az aszimmetrikus küzdelmek a legjellemzőbbek, és várhatóan a közeljövőben is ez a fajta hadviselés lesz meghatározó.

Az irreguláris hadviselés jellemzői

Az irreguláris hadviselés tudatos választás eredménye, és nem feltétlenül jelent hátrányt. Igaz, hogy a tradicionális hadikultúra elvei szerint szervezett hadsereg erőfölényben van a gerillaharcosokkal szemben, ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni azt a tényt, hogy a gerillaharcot folytató fél információs fölényben van, ebből következően rendelkezik a kezdeményezés lehetőségével, a meglepetés erejével, azzal a lehetőséggel, hogy kiválaszthatja a számára kedvező terepet, s ezek komoly stratégiai előnyt jelentenek.²¹

Ha elemezni vagy megszerezni szeretnénk egy adott hadikultúrát, akkor legelőször is annak természetét kell meghatározni. Az irreguláris hadikultúra természetének vizsgálatakor két alapvető tényezőt kell figyelembe venni: a politikai irányultságot és az erőszak alkalmazásának kérdését.

Politikai irányultságú tevékenységek közé sorolható a propaganda, a demonstrációk szervezése, a toborzótevékenység, új tagok kiképzése és beépítése a szervezetbe, külső erők támogatásának biztosítása, finanszírozási tevékenység, a lakosság szociális támogatása, valamint stratégiai tervek készítése.

Az irreguláris hadikultúra másik fontos ismérve az erőszak alkalmazása. Többek között ez az, ami megkülönbözteti azt a békés, politikai jellegű ellenálló mozgalmaktól (mint például Ghandi mozgalma Indiában, illetve az *Otpor!*) vagy az emberjogi mozgalmaktól.

Az irreguláris hadikultúra különböző szervezetei a célpontok kiválasztásában, tevékenységükben és a szervezeti megjelenésükben is eltérhetnek egymástól, ezért fontos annak egyes *formáit* külön-külön is megvizsgálni.

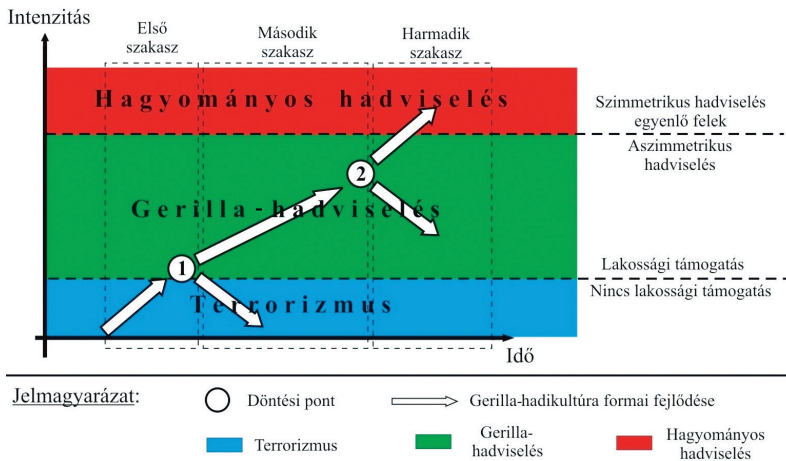
²¹ Az aszimmetrikus hadviselés egyik sajátossága az ellenőrzés. Az ellenőrzés két fontos összetevője az erőfölény és az információs fölény. Amennyiben a hadviselő felek valamelyike rendelkezik mindkettővel, az hadászati fölényt biztosít számára.

Az alábbiakban a két, korábban már említett formát (gerilla és terrorista) mutatom be részletesen.

Figyelembe kell venni ugyanakkor az irreguláris hadikultúra eltérő fajtáit is: jelen kötetben hét *fajtát* ismertetek.

Azt követően, hogy különbséget teszünk a gerilla típusú hadikultúra fajtái és formái között, meg kell vizsgálni a hadviselés különböző *módjait* is. A stratégiai különbségek eltérő hadviselési módokat eredményeznek, és éppen ezért a válaszlépések tervezése során is eltérő megközelítéseket kell alkalmazni. A különböző módok között egyrészt az irreguláris hadviselés fejlődésének eredményei, másrészt pedig hat tényező (környezet, lakossági támogatás, szervezeti felépítés, összetartás, külső támogatás, rendfenntartó szervek reakciója) vizsgálatát követően érdemes különbséget tenni. A tanulmányban négy egymástól eltérő módot mutatok be. Természetesen a fent említett kategóriáknak további elemzések tárgyát kell képezniük, amelyekre jelen írás keretei között nincs mód.

Az irreguláris hadikultúra formái

3. ábra

Az irreguláris hadikultúra klasszikus formái

Forrás: HUNTINGTON 1962, xvi.; CAMPBELL 1968 alapján a szerző szerkesztése

Az irreguláris hadikultúrában az erőszak alkalmazásának több módszere van. Ezek a módszerek a hadviselés eltérő formáiban különböztethetők meg egymástól. Az irreguláris hadviselési kultúra alapvetően két hadviselési formával hozható kapcsolatba: terrorizmussal, illetve gerilla-hadviseléssel, amelyek a hadviselés intenzitásának különböző szintjeit képviselik.

A terrorizmus mint az irreguláris hadviselés formája

A terrorszervezetek aktív (erőszakot alkalmazó és nem csak támogató) létszáma általában alacsonyabb, mint a gerilla-hadviselést folytató csoportoké, felépítése hálózatközpontú és a misszionárius szervezet elveit követi. A terrorizmus – mint forma – követőinek tevékenysége a gyilkosságoktól a robbanószerkezetek készítésén és telepítésén, illetve az emberrablásokon keresztül egészen a repülőgép-eltérítésekig terjedhet.²² Bár a célpontok kiválasztása olykor lehet véletlenszerű, az esetek döntő többségében gondosan megtervezett akciókról kell beszélnünk. A terrorizmus tehát a legtöbb esetben szervezett és célirányos tevékenység, nem pedig néhány pszichológiailag sérült, vakbuzgó ember egyéni akciója.

A gerilla hadviselés mint az irreguláris hadviselés formája

A *gerilla-hadviselés* célja, hogy folyamatos veszteségkoczással gyengítse a hatalmon lévő szervezet akarát és képességeit, végső soron pedig az, hogy meghátrálásra kényszerítse azt. Ezt a hadviselési formát is a hadászati erőhátrányban lévő fél alkalmazza, és csak abban az esetben lehet sikeres, ha az állami szereplők nem ismerik fel időben a konfliktus jellegét, és nem állnak készen megfelelő erőforrásokat bevetni a mozgalom visszaszorítására. A *gerilla-hadviselés* és a terrorizmus közötti legfőbb különbség az, hogy a gerillák elsődleges célpontja nem a civil lakosság, hanem az állami haderő, a rendvédelmi szervek, valamint az ezeket támogató erők, illetve néhány esetben az állami infrastruktúra bizonyos elemei, például a fontosabb gazdasági létesítmények. Ez a hadviselési forma nagyobb létszámú aktív résztvevőt feltételez, amelynek logisztikai ellátása is nagyobb erőfeszítést

---

²² A különböző csoportok szervezeti felépítéseit számos kutató rendszerezte, ezek közül is kiemelkedő Mintzberg (1989) tanulmánya.

igényel. A gerillák tevékenysége elsősorban a lakott településektől távolabb eső területekre korlátozódik.²³

A gerilla-hadviselés legfontosabb elemei a rugalmasság, a gyorsaság és az álcázás. Mao Ce-tung, a kifárasztó gerilla-hadviselés elméletének kidolgozója, rávilágított e forma lényegére: „[a]mikor a gerillák erősebb ellenséggel állnak szemben, visszavonulnak, amikor az előnyömet; [rajtaütésekkel – P. I.] zavarják, amikor megáll; akkor csapnak le rá, amikor kimerült; üldözik, amikor visszavonul.” (TSE-TUNG 1961, 46.) A gerilla-hadviselés nem egy adott terület megszerzésére vagy megtartására koncentrál. Nincsenek nagy csapatösszevonások, inkább kisebb rajtaütések, lesállások jellemzik, a támadó jellegű műveleteket követően a gerillák visszavonulnak és eltűnnek. A Mao-típusú klasszikus irányvonal jellegzetessége a kifárasztás és a gerillamozgalom tudatos, szakaszokra bontott felépítése.

Lehet sikeres önmagában a gerilla-hadviselés? Sok esetben a gerilla-hadviselést más formákkal kombinálva alkalmazzák, annak érdekében, hogy megteremtsék a feltételeket a hagyományos hadviselésre történő áttéréshez és a siker kivívásához. Hagyományos hadviselésre általában a gerilla-hadviselés utolsó szakaszában kerül sor, amikor a gerillák annyira megerősödnek, hogy nyíltan felvehetik a harcot az állami erőkkal. Annak ellenére, hogy ebben a szakaszban már a hagyományos hadviselési formát alkalmazzák, mindennél nagyobb hangsúlyt fektetnek a csapatok mozgékonyságának megőrzésére.

Amikor a gerillajellegű hadikultúra formáit próbáljuk meghatározni, három fontos összetevőt mindenképpen szem előtt kell tartani. Elfordulhat, hogy a hadikultúra képviselői egyszerre több formát is alkalmaznak, és ezek a formák akár keveredhetnek is. A leggyakrabban alkalmazott kombináció a gerilla-hadviselés és a terrorizmus, amelynek szemtanúi lehetünk napjaink konfliktusaiban, például Irakban vagy Afganisztánban, ahol egy akción belül is keveredhetnek ezek a formák. A második szempont, hogy bár a gerillatevékenységeket sok esetben viszonylag könnyen kategorizálhatjuk, néhány esetben nincs könnyű dolgunk. Például az IRA vagy a baszk szeparatista szervezetek által támadott katonai célpontok arra engednek következtetni,

²³ A lakott településektől (elsősorban a fővárostól) távol eső területek fölött az állam kisebb ellenőrzést gyakorol. Éppen ezért ezek a területek a legalkalmasabbak a gerillaideológia terjesztésére és a toborzásra. Ha a gerillatevékenység az állam megdöntését követően indul be – ahogyan annak szemtanúi lehettünk 2003–2005-ös időszakban Irakban –, a lakott területek kiváló terepet kínálnak a gerilláknak, és ez képezi a lakott településeken vívott gerilla-hadviselés alapját.

hogy a támadást gerillajlegű hadviselési formát követő csoport hajtotta végre. A harmadik összetevő pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy a terrorizmus erősen politikai színezetű, és az emberek többségében negatív érzelmeket kiváltó tevékenység. Éppen ezért egyetlen csoport sem akarja elismerni, hogy terrortevékenységet folytat vagy támogat. Ebből kifolyólag a terroristaformát választó csoportok általában szabadságharcosnak titulálják magukat.

Az irreguláris hadikultúra fajtái

Az irreguláris hadikultúra elsősorban a politikai legitimitás hiányában kialakult válságot igyekszik kihasználni céljai elérésére. Az elemzés során tehát mindenképpen meg kell vizsgálni, hogy mi a küzdelem tétje. Annak érdekében, hogy megkülönböztessük az irreguláris hadikultúra fajtáit, meg kell vizsgálnunk a mozgalmak célját és azt, hogy a politikai intézményrendszer mely összetevőire koncentrál. Amennyiben elvégezzük ezt a vizsgálatot, tapasztalhatunk néhány alapvető eltérést a különböző gerillaszervezetek között. Az irreguláris hadikultúra különböző fajtáinak megkülönböztetése a gyakorlatban is hasznosítható, hiszen a követendő stratégiát hozzá kell igazítani a szemben álló fél taktikájához. Az irreguláris hadviselés céljai fajtánként eltérők lehetnek, ezek közül jelen tanulmány a hét legfontosabbat mutatja be.

1. Az *anarchista* csoportok politikai célkitűzései a legradikálisabbak (O'NEILL 2005, 21–32.): megszüntetnék a teljes államhatalmat, magántulajdont és az alá-fölérendeltségi viszonyokat.²⁴
2. Az *egyenlőségelvű* csoportok célja egy olyan rendszer bevezetése, amelynek alapja a javak egyenlő elosztása és központosított hatalom.²⁵ Az egyenlőségelvű csoportok jellemzője, hogy – a populista retorikával ellentétben – hatalomra kerülésüket követően autokrata berendezkedést szilárdítanak meg.

²⁴ Számos csoport ebbe a kategóriába tartozott a cári Oroszországban, napjainkban már nem léteznek jelentős képviselői ennek a típusnak.

²⁵ Ezt a típust elsősorban a második világháború utáni szélsőbaloldali marxista csoportok képviselték. Ilyenek voltak például a Maláj Kommunista Párt, a Fülöp-szigeteki Új Néphadsereg, a dél-vietnámi Vietkong vagy a Perui Ragyogó Ösvény (Sendero Luminoso) gerillái.

3. A *hagyománytisztelő* csoportoknak is célja a politikai rendszer leváltása, de a hangsúly náluk az ősi értékek tiszteletén van, amelyek rendszerint történelmi vagy vallási eredetűek.²⁶ Az ilyen jellegű csoportok általában antidemokratikus politikai rendszerben gondolkodnak, ahol a hatalom az autokrata vezetők kezében összpontosul, és hatalmukat elsősorban a nemesség, a hadsereg és az egyház támogatja. A lakosság többsége rendelkezik ugyan különféle autonómiákkal, de az aktív politikai mozgalmakat ezek a rendszerek ellenzik.
4. A *pluralista* csoportok szintén a politikai rendszer megváltoztatását tűzik ki célul, de ők nem autokraták. A pluralista csoportok célja olyan politikai rendszer megteremtése, amelyben az egyéni szabadságjogok hangsúlyozottan előtérbe kerülnek. Bár a nyugati civilizációban is számos pluralista mozgalom működött a történelem folyamán, napjainkban aligha találhatunk olyan csoportokat, amelyeket tisztán ebbe a típusba sorolhatnánk.²⁷
5. A *szeccszionista* csoportok végső politikai célkitűzése túlmutat az eddig bemutatott csoportok céljain. A szeccszionisták lemondanak arról a politikai közösségről, amelynek hivatalosan a tagjai: igyekeznek visszavonulni, és egy új, különálló politikai közösséget létrehozni.²⁸
6. A *reformer* csoportok rendelkeznek talán a legkisebb ambíciókkal a gerillajellegű hadikultúra képviselői között. Nem

²⁶ Ilyenek voltak például a nicaraguai kontrák. A hagyománytisztelő csoportok között vannak radikálisabb csoportok is, amelyek célja egy „ősi” társadalom újraélesztése. Ezek a reakciós-hagyománytisztelő csoportok a hagyománytisztelő típus egyik altípusaként kategorizálhatók, képviselőik például a libanoni Hezbollah, a szíriai Muzulmán Szövetség vagy az egyiptomi Iszlám Jihad. Ezek elsődlegesen az iszlám politikai és szociális berendezkedést tartják helyénvalónak. Az eszmei alapot pedig olyan, gyakran torzult vallási eszmék alkotják, mint például a szalafi vagy a wahabbi ideológiák.

²⁷ Az angolai UNITA-mozgalom és az ugandai Nemzeti Ellenálló Mozgalom, amelyek a küzdelmük során folyamatosan az emberi jogok szem előtt tartását hangsúlyozták, talán ebbe a kategóriába tartozik.

²⁸ Klasszikus történelmi példa erre az amerikai polgárháború idején a szövetségi csoportja. A közelmúltban a világ számos részén ütötte fel fejét szeccszionista mozgalom. Ide sorolhatók az indiai radikális csoportok (Khalisztáni Felszabadítási Front), a Tamil Tigrisek (LTEE) Sri Lankán vagy a kurd felszabadítási csoportok Irakban. A szeccszionisták által létrehozott politikai rendszerek – az egyes csoportok nézeteitől függően – eltérhetnek, ugyanakkor az elszakadási törekvések mindegyik csoportra jellemzők.

utasítják el a hatalmon lévő politikai rendszert, politikai közösséget vagy a hatóságokat. Rendszerint nagyobb politikai mozgásteret és az anyagi javak jobb elosztását követelik.²⁹

7. A *megőrző* típusú csoportok eltérnek az eddig bemutatott csoportoktól, mivel céljuk a fennálló status quo megőrzése.³⁰ Ezek a csoportok általában politikai, gazdasági vagy szociális előnyöket élveznek az adott társadalomban, céljuk e privilégiumok megőrzése. Ennek eléréséhez gyakran erőszakhoz is folyamodnak, célpontjaik a hatalomra vagy a rendszer megváltoztatására törő csoportok lehetnek. E csoportoknak nincs kapcsolatuk a hatalmon lévő politikai szervezetekkel. Azon csoportok, amelyek „állami alkalmazásban állnak”, államilag szponzorált terroristáknak tekinthetők.

Fontos megjegyezni, hogy az irreguláris hadikultúra fajtáit néhány esetben szintén nehéz megkülönböztetni egymástól. Ennek több oka is lehet. Előfordulhat, hogy az adott csoporton belül egy új vezető kerül hatalomra, akinek céljai eltérhetnek a korábbiaktól, és ennek megfelelően befolyásolja a csoportot, vagy egyszerűen úgy véli, hogy kevésbé ambiciózus akciókkal könnyebben érhetnek el sikereket. Másrészt a csoportokon belül idővel kialakulhatnak különböző frakciók, amelyek céljai részben eltérnek. Ekkor előfordulhat az is, hogy eltérő célok kaphatnak egyforma hangsúlyt a szervezetben. Lényeges szempont az is, hogy az egyes csoportok retorikája néhány esetben csak álca, nem fedi a valóságot. Ahhoz, hogy egy csoport valódi törekvéseit azonosíthassuk, elemezni kell a tevékenységüket, és nem szabad csak az általuk hangoztatott irányelvek alapján megítélni őket.

Az irreguláris hadikultúra módjai

Az irreguláris hadikultúra képviselői eltérő hadviselési módokat alkalmazhatnak annak érdekében, hogy maximalizálják a rendelkezésükre álló

---

²⁹ Az 1980-as években például az iráni kurdok vagy a nicaraguai Miskito indiánok célja volt a választótestületeik számára nagyobb politikai és gazdasági befolyás biztosítása.

³⁰ Az 1970-es években létrejött Ulsteri Önkéntes Haderő és az Ulsteri Védelmi Szövetség ebbe a kategóriába tartozik. Céljuk politikai nyomásgyakorlás volt, az erőszak eszközeivel, annak érdekében, hogy megőrizték azt a politikai rendszert, amelyet véleményük szerint az IRA fenyeget.

erőforrásokat a végcél (politikai változás) kikényszerítése érdekében.³¹ A hadviselési módok megkülönböztetéséhez néhány alapvető tényezőt (környezet, lakossági támogatás, szervezeti felépítés, összetartás, külső támogatás, rendfenntartó szervek reakciója) kell megvizsgálni, hogy ezek alapján kategorizálhassuk őket.

Jelen tanulmányban 4 alapvető módot mutatok be, ezek mindegyike komoly hatást gyakorolt az irreguláris hadikultúra képviselőire. Napjaink irreguláris szervezetei általában e 4 mód, vagyis az összeesküvés, a kifárasztás, a katonai fókusz, illetve a lakott településeken vívott hadviselés alapján működnek.

Összeesküvés

Az összeesküvések célja az állami hatalom legfelső vezetésének eltávolítása, likvidálása, általában gyorsan, és korlátozott mértékű erőszak alkalmazásával. Ezt nevezhetjük *coup d'étatnak*, vagyis puccsnak, amelynek irányítói lehetnek a rendvédelmi szervek magas beosztású tisztségviselői (akik nem tagjai az állami elitnek), de némely esetben civil személyek is. A fontosabb vezetők elmozdítása rendszerint elkerülhetetlen ahhoz, hogy lecseréljék a politikai rendszert vagy az uralkodó ideológiákat. Az erőszakos hatalomátvételt leggyakrabban egy kis méretű, titkos, fegyelmezett és jól szervezett csoport kivitelezi. Azok az összeesküvések, amelyeket a katonaság tervez, általában nem számolnak a lakosság szervezett mozgósításával, és külső segítséget sem igényelnek. Ebben az esetben az összeesküvés egyik kulcsfontosságú összetevője az, hogy a vezető beosztású rendvédelmi vezetők állnak az összeesküvők oldalára.

Ahhoz, hogy ez a stratégia alkalmazható legyen, bizonyos speciális feltételeknek teljesülnie kell. Az összeesküvés rendszerint csak egy válsághelyzetben tűnik működőképesnek, akkor, amikor a vezető állami elit politikai baklövésnek sorozatát követi el, és nem képes ellenőrzése alatt tartani a kialakult helyzetet. A nyugat-európai politikai rendszerek képesek voltak mindig megőrizni legitimitásukat, és megtartani a kulcsfontosságú szervek (például a rendőrség és a katonaság) fölötti ellenőrzést. Bár – például – az első

³¹ A tanulmányban a szerző a mód kifejezést az alábbi értelemben használja: módszeres, szervezett és koordinált eszközök összehangolása a végcél elérése érdekében. A különböző hadviselési módok eltérő stratégiákat jelenthetnek.

világháborút követően több nyugati országban is súlyos gazdasági problémákkal kellett szembenézni, ezeket sikeresen tudták kezelni. Még Kínában sem volt sikeres a gyors hatalomátvétel, pedig a korrupció, illetve a szociális és gazdasági problémák arra engedtek következtetni az 1920-as években, hogy a marxisták egy hirtelen puccsal magukhoz ragadhatják a hatalmat. A kínai kommunisták ezért kénytelenek voltak egy teljesen más megközelítést kidolgozni. Így született meg a *kifárasztás* taktikája.

Kifárasztás

A kifárasztó mód elméleti alapjait Mao Ce-tung fektette le (TSE-TUNG 1961), amely a *kifárasztó hadviselés* elvén alapult (TABER 1969, 27.). Mao úgy gondolta, s ez stratégiájának egyik kulcsfontosságú összetevője volt, hogy a helyi lakosságot be kell vonni a küzdelembe. Mao olyan doktrínát alkotott, amely a gerilla-hadviselés célkitűzéseinek maximálisan megfelelt, és egyedi módon ötvözte a politikát a háborúval (TABER 1969, 21.). Felismerte, hogy az aszimmetrikus hadviselés során a gerillák elsődleges feladata a lakosság támogatásának megszerzése. A kifárasztó stratégia tehát elsősorban a helyi lakosság megnyerésére és ellenőrzés alatt tartására koncentrál. A történelmi tapasztalatok szerint azok az irreguláris hadviselést folytató mozgalmak, amelyek nem tudtak megfelelő támogatottságot szerezni a lakosság soraiban, hamar kifulladásra kerültek. Mao szerint: „Abban a pillanatban, amikor az ellenállás [a gerillaháborút vívó haderő – P. I.] elkülönül a lakosságtól, elveszik a végső győzelem reménye is.” (TSE-TUNG 1961, 47–48.) Mao talán leghíresebb kijelentése is erre vonatkozik, amelyben a lakosságot a vízhez hasonlítja, a gerillákat pedig halhoz. (TSE-TUNG 1961, 39.). A gerilla-hadviselés igényli a lakosság támogatását, ezért nem fejlődhet abban az esetben, ha elszigetelik a gerillákat a lakosságtól. Mao kulcsfontosságúnak tartotta a kommunikációt, és tudatában volt a lakossággal szemben tanúsított tisztelet jelentőségének (TSE-TUNG 1961, 44.). Tudta, hogy az információs hadviselés a lakosság megnyerésének egyik legfontosabb eszköze.

Mao stratégiájának egy másik kulcsfontosságú eleme a kormány tekintélyének rombolása volt. Felismerte, hogy a gerilla-hadviselés sikere nagymértékben függ attól, hogy el tudják-e szigetelni a tömegeket a kormánytól, s hogy képesek-e ellenőrzés alatt tartani az embereket. Mao elképzelése szerint a gerillák nem csupán azért támadják az államigazgatást és az infrastruktúrát, mert gyengíteni akarják az ellenséget, hanem azért is, hogy

ezzel ösztönözzék a lakosságot az ellenállásra (TSE-TUNG 1961, 66–69). Ha a kormány túlságosan erőszakos válaszlépésekre szánná magát, azzal is a gerillák számát fogja növelni.

A kifárasztás közvetlen célja tehát végső soron a lakosság militarizálása, amely idővel a kormány bukásához vezet. Mao ezt három egymást követő szakaszban tervezte végrehajtani. Az első a *hadászati védelem* szakasza. Ekkor még csak az állami szervek támadnak, a gerillák célja pedig a túlélés, a politikai szervezetek létrehozása és néhány harcászati támadó tevékenység tervezése és végrehajtása, illetve a lakosság politikai mozgósítása is főként ebben a szakaszban történik. Ha a gerillamozgalom sikeresen megveti a lábát, kezdetét veszi a második szakasz, a *hadászati holtpont*. A gerillák tevékenysége ebben a szakaszban sokkal erőszakosabb és erőteljesebb, és a politikai szervezethez is sokkal számottevőbb. Egyre nagyobb területeket vonnak ellenőrzés alá, és tovább szervezik az ellenállást, elősorbban a beépített területektől távolabb, vidéken. A gerillák elsődleges célja ebben a szakaszban a lakosság elszigetelése az államtól. Ha a mozgalom tovább erősödik, átlép a harmadik szakaszba, vagyis a *hadászati támadás* fázisába. Ebben a szakaszban a gerillák már a hagyományos hadviselési formát használják. A nagy csapatmozgások komoly logisztikai erőfeszítéseket követelnek, így ebben a szakaszban a külső segítség igénybevétele is elképzelhető. A gerillák a sikeres műveleteket követően politikai győzelmet hirdetnek, majd átveszik a hatalmat.

Mao stratégiájának igazi erőssége a rugalmasságban rejlik. Ha a küzdelem egy szakaszában az állami vezetés elveszti az uralmat és az ellenőrzést a rendelkezésére álló apparátus felett, a gerillák készen állnak a hatalomátvételre, de ennek az ellenkezője is igaz. Amennyiben az állami szervek jól végzik a munkájukat, a gerillaerők visszaszorulnak, de bármikor visszatérhetnek az előző szakaszba, és megpróbálhatják a korábbi szinten folytatni a küzdelmet.

Mao stratégiáját számos gerillamozgalom átvette, és – kisebb módosításokkal ugyan, de – sikeresen alkalmazta. Az is megállapítható azonban, hogy a kifárasztás stratégiája komoly erőfeszítéseket igényel, mivel a lakosság megnyerése és ellenőrzés alatt tartása nagy szervezőkészséget feltételez, és rendszerint igen hosszú idő alatt hozza meg a várt eredményt – vagy esetenként kudarcra végződik, ahogy például a britek sikeres malajziai, kenyai és ománi gerillaellenes tevékenysége kapcsán is láthattuk. Napjainkban egyre több szervezet jut arra a felismerésre, hogy a lakosság támogatását megszerezni és a nemzeti érzelmekre alapozva gerillatevékenységet

folytatni már meglehetősen nehéz, legfeljebb olyan területeken lehet sikeres ez a stratégia, amelyek idegen megszállás alatt vannak. A gerillaszervezetek ezért más megoldásokat kezdtek keresni, mint például a katonai fókuszot vagy a beépített területeken vívott hadviselést.

Katonai fókusz

A katonai fókusz elsősorban abban tér el a kifárasztó módtól, hogy a katonai tevékenység elsődlegességét hangsúlyozza, a politikai tevékenységet ennek rendeli alá. Tudatában vannak ugyan a lakossági támogatás fontosságának, de nem végeznek módszeres politikai mozgósítást – azt vallják, hogy a politikai támogatás a katonai győzelmek pozitív mellékterméke és természetes velejárója.

Érthető, hogy nincs szükségük széles körű lakossági támogatottságra, ha az állami haderőt már egyszer legyőzték. E stratégia egyik legismertebb példája a kubai felkelés, amely a kifárasztó mód egyik alternatívájaként vonult be a történelembe. Che Guevara szerint a kubai forradalom három jelentős tanulsággal gazdagította a gerillajellegű hadikultúrát: egyrészt bebizonyosodott, hogy a népszerű gerillacsapatok képesek megnyerni a háborút az állami hadsereggel szemben, másrészt az is világossá vált, hogy nem kell megvárni, amíg megteremtik a Mao által megfogalmazott harmadik szakasz feltételeit (mert a feltételek kikényszeríthetők egy felkeléssel); harmadrészt pedig az amerikai kontinens gazdaságilag fejletlenebb régióiban a vidék megfelelő terep a hadviseléshez (GUEVARA 1961, 1.).

A második észrevétel mindenképpen figyelmet érdemel, legalábbis jelen tanulmány szempontjából. Castro és a felkelők gyakorlatilag a semmiből teremtették meg a hatalomátvétel feltételeit, Che éppen ezért nagyobb hangsúlyt fektet Mao első szakaszára. Maóhoz hasonlóan Che is elismeri, hogy teljes győzelmet csak akkor lehet aratni, ha a gerillahadsereget átszervezik hagyományos hadsereggé (PUSTAY 1977, 122.). Maóval ellentétben azonban Che úgy vélte, hogy a gerillastratégia kialakításakor nem kell addig várni, amíg megteremtődnek a feltételek a felkeléshez: a már eleve meglévő sérelmeket kell felerősíteni a lakosság körében a népi ellenállás vagy mozgalom kirobbantásához (GUEVARA 1961, 80–86.). Che az úgynevezett *foco* (vagyis az elszánt gerillák szűk köre) eredményes tevékenységére helyezte a hangsúlyt. Che szerint a *foco* az indítómotor, amely beindítja a tömegeket.

Castroék sikerén felbuzdulva számos kísérlet történt (elsősorban a dél-amerikai országokban) annak érdekében, hogy megismételjék a kubai forogatókönyvet, de ezek többnyire eredménytelenek maradtak (DEBRAY 1967, 83–84.).³²

Beépített területeken vívott hadviselés

E hadviselési mód elterjedése nemcsak azzal indokolható, hogy a Föld fejlett országaiban a lakosság nagyrészt beépített területeken koncentrálódik. Mao hasonlatával élve, amerre a víz mozog, arra úsznak a halak is – gondolhatnánk (PORKOLÁB–BAKOS 2015, 42.). Ez azonban csak a probléma egyik fele, ugyanis a halak *természete* is megváltozott.

A modern Európában vagy Észak-Amerikában gyakorlatilag szinte nem léteznek olyan vidéki területek, ahol az állami ellenőrzés ne lenne jelen, ezért a gerillamozgalmak nem is tudnak itt gyökeret eresztetni. A gerillajellegű hadikultúra képviselői a nagyvárosokba kényszerülnek, és a terroristaforma egyik jellegzetességét, az elszigetelődést használják ki, hogy láthatatlanok maradjanak.

Másrészről kétségtelen, hogy beépített területeken számtalan vonzó célpont található, ahol terrorcselekmény követhető el. A beépített területeken vívott hadviselést alkalmazó csoportok is fontosnak tartják a tömeges támogatás megszerzését, ugyanakkor módszereik eltérnek a korábban bemutatottakétól.

A beépített területeken vívott hadviselést folytató csoportok közvetlen célja a félelemkeltés. Azt vallják, hogy a „politikai válságot katonai síkra kell terelni, mégpedig úgy, hogy erőszakos cselekedetekkel rákényszerítsék a hatalmon lévő állami szerveket a hadiállapot kihirdetésére. Ez a legtöbb esetben elidegeníti a lakosság túlnyomó többségét az államtól, akik az állami szerveket hibáztatják majd a kialakult helyzetért.” (MARIGHELLA 1969)

Egy másik módszer, hogy a városi gerillák beszivárognak a rendvédelmi szervek soraiba, és belülről folytatnak bomlasztó tevékenységet. Marighella véleménye szerint a városi gerilla feladata, hogy „lekösse az állami rendvédelmi szerveket a városokban, ezzel is megteremtve a feltételeket a vidéki

³² A dél-amerikai kudarcokba és annak okaiba részletesebb betekintést nyújt: BLAUFARB 1977, 280–286.

gerillamozzgalom megszervezéséhez, amely pedig végső soron elvezet a győzelemhez.” (MARIGHELLA 1969, 26.)

A közelmúlt technológiai fejlődésének és az urbanizációs folyamatok felgyorsulásának köszönhetően a beépített területeken vívott harc módjának számos alfaja és változata alakult ki, de lényegében a fent említett két megközelítés létezik, a pusztán városi, illetve városi figyelemelterelés és vidéki mozgósítás. Önmagában, kizárólag a városban vívott gerillaháború eddig még nem vezetett sikerre.³³

Összefoglalás

A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy ha az állam nem képes a legitimitásáról meggyőzni a lakosságot, és nem tudja a szociális-gazdasági követeléseket kielégíteni, előbb-utóbb számíthat a lakosság elégedetlenségére. Ekkor alakul ki az az egyensúlytalan állapot, amelyet az irreguláris hadviselési kultúrát választó csoportok kihasználnak annak érdekében, hogy – a lakosságot mobilizálva és legitimitást szerezve – átvegyék a hatalmat.

Az aszimmetrikus hadviselő felek alapvető (és leghatásosabb) fegyvere az a képesség, hogy (fegyveres) felkelést szítsanak az állami szereplők ellen. Az aszimmetrikus hadviselés sikere – az esetek többségében – alapvetően függ a lakosság támogatottságtól. Ez nem csupán abban az értelemben fontos, hogy ki harcol aktívan a gerillák oldalán (aktív támogatás), hanem ennél fontosabb, hogy ki támogatja passzívan (logisztika, hírszerzés stb.) őket. Ezért azok a katonai stratégiák, amelyek elsősorban az irreguláris hadviselésben aktívan részt vevő harcosok elpusztítására koncentrálnak, elhibázottak, és nem értik az irreguláris hadikultúra lényegét. A stratégiának elsősorban a lakosság befolyásolására és *ellenőrzésére* kell irányulnia.³⁴

³³ A városi gerillaharemodor kritikáját számosan megfogalmazták: BURTON 1978, 130–144.; LAQUEUR 1976, 403–404.

³⁴ Az ellenőrzés fogalmát a szerző úgy értelmezi, hogy a lakosság szívének megnyerése (angolul WHAM-) stratégiát kell az állandó jelenlét elvével kombinálni. Fontos kiemelni, hogy pusztán a lakosság szimpátiáját kiváltó tevékenységekkel nem lehet kialakítani és fenntartani az ellenőrzést. A szerző saját tapasztalatai azt mutatják, hogy a rendfenntartó erők intézkedései csak abban az esetben tartósak, ha képesek a jelenlétüket huzamosabb ideig fenntartani.

A hadviselés elméletét alapjaiban át kell értékelnünk, amikor aszimmetrikus küzdelmet vívunk, mert annak katonai vonatkozású jellemzői gyökeresen eltérnek a szimmetrikus hadműveletek során tapasztaltaktól. Más célokat kell megfogalmaznunk, a tervezéshez más modelleket kell alkalmaznunk, és a harc megvívása során is más módszereket kell követnünk.

Annak ellenére, hogy az aszimmetrikus hadviselés egyre nagyobb teret nyer, a katonai képzés és oktatás döntően még mindig a tradicionális hadikultúrára és a szimmetrikus küzdelmekre koncentrál, s meglepő módon viszonylag kevés nyugati katonai hatalom rendelkezik doktrinális alapokkal az irreguláris felekkel szemben folytatott hadviseléshez.

Az aszimmetrikus küzdelmek sikeres megvívásához elengedhetetlenül szükséges, hogy pontosan ismerjük az ellenség céljait, harcmódorát, valamint sebezhető pontjait. A tanulmányhoz csatolt „A” *mellékletben* ezért részletesen bemutatom az irreguláris hadikultúra klasszikus kifárasztó módját, a következő fejezetben pedig ismertetem, hogy milyen módszereket alkalmazhatunk az irreguláris hadviselést folytató felekkel szemben, ha azok az irreguláris hadikultúra klasszikus formáit alkalmazzák.

Vákát oldal

3. fejezet

A klasszikus értelemben vett aszimmetrikus küzdelem

Ahogy azt az előzőekben többször is hangsúlyoztam, az aszimmetrikus összecsapások jellemzői gyökeresen eltérnek a szimmetrikus hadműveletektől. Más célokat kell megfogalmazni, a tervezés során más modelleket kell alkalmazni, és a harc megvívása során is más módszereket kell követni. Mindez a hagyományostól eltérő katonai gondolkodásmódot követel.

Gyakran hangoztatott kijelentés, hogy az irreguláris eszközöket a gyengébb fél alkalmazza, vagyis az, aki a létszám és a felszereltség/technológia tekintetében hátrányban van a tradicionális hadseregekkel szemben. Fontos kiemelni, hogy az erőfölény csak az egyik eleme a hadászati fölénynek. Napjainkban az információs fölény legalább annyira fontos összetevő, mint az erőfölény – aszimmetrikus küzdelem esetén pedig döntő fontosságú.

Az irreguláris hadviselést folytató fél tehát nem feltétlenül van stratégiai hátrányban a tradicionális hadikultúra képviselőivel szemben. Sőt, a hadviselés különböző összetevőinek vizsgálata alapján az is kijelenthető, hogy az irregulárisok sok tekintetben valójában előnyt élveznek, illetve előnyt kovácsolhatnak a tradicionális hadikultúra merev szervezeti felépítéséből, a döntési mechanizmusáiban, valamint vezetési módszereiben rejlő kötöttségekből.

A válaszlépések kidolgozásakor szem előtt kell tartanunk, hogy az irreguláris hadikultúra képviselői elsősorban a lakosságra támaszkodnak (támogatás, rejtkehely, kiképzés és utánpótlás szempontjából). A tradicionális hadikultúra képviselői nem képesek az anyagi és technológiai fölényüket érvényesíteni egészen addig, amíg az irreguláris hadviselést folytató felek információs fölényt élveznek. A világ legfejlettebb technológiája és legpontosabb fegyverei sem érnek semmit, ha nem tudjuk pontosan, hogy ki ellen vagy mikor használjuk őket. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ha a tradicionális hadikultúra képviselői pontos információk nélkül alkalmaznak erőszakot, azzal az irreguláris hadviselés malmára hajtják a vizet.

Az aszimmetrikus hadviselés során tehát el kell felejtenünk a legtöbb hagyományos, a szimmetrikus hadviselésre vonatkozó elvet.³⁵ A történelmi példák vizsgálata alapján az irreguláris hadikultúra képviselői ellen folytatott küzdelemben a sikert az alábbi tényezők segítik elő:³⁶

- Információfőlény kialakítása – a hírszerzés hangsúlyozott szerepe.
- Az irreguláris hadviselő felek elszigetelése a lakosságtól. A lakosság fölötti ellenőrzés kialakítása, fenntartása a biztonsági zónák létrehozásával és kiterjesztésével.
- Az irreguláris hadviselő felek menedékeinek felszámolása.
- Tartós jelenlét fenntartása a helyi lakosság körében.
- A terep fogalmi átértékelése – földrajzi területtel szemben a humán terep elsődlegességének felismerése.
- Az irányítás és vezetés átszervezése. Egyetlen irányítótestület, a rendfenntartó szervek vezető szerepe, katonai szervezetek támogató szerepe.
- Hatásos, meggyőző lélektani műveletek, feltételhez kötött polgári és katonai kapcsolatok.
- Pozitív ösztönző rendszabályok bevezetése (például amnesztia és rehabilitációs programok).
- Megfelelő felkészítés és kiképzés biztosítása az irreguláris felekkel szembeni műveletek tervezéséhez, előkészítéséhez és végrehajtásához.
- A különleges műveleti erők kiemelt szerepe.

³⁵ A legtöbb esetben a katonai gondolkodásmódot a tradicionális hadikultúrával szembeni összecsapások jellemzik, és ez a gondolkodásmód azon alapul, hogy egy másik – szintén tradicionális hadikultúra – képviselőjével szemben alkalmazunk erőszakot.

³⁶ A szerző a legfontosabb aszimmetrikus összecsapásokat tanulmányozta és kutatta az NPS-gerillaharc kutatócsoportjában 2005-ben, ahol 17 irreguláris hadikultúra képviselővel szemben folytatott küzdelemből és további 36 egyéb aszimmetrikus összecsapásból vont le következtetéseket, és javaslatait az alábbi történelmi példák elemzésével fogalmazta meg: második búr háború, Egyesült Királyság – búr szeparatisták (1899–1902); Balkán, német hadsereg – Tito partizánjai (1940–1945); görög polgárháború, Egyesült Királyság /USA–ELAS (1944–1949); malajziai felkelés, Egyesült Királyság – maláj kommunista felkelők (MPC)/Maláj Felszabadítási Hadsereg (MLRA) (1948–1960); algériai lázadás, Franciaország–FLN (1954–1962); kubai felkelés, Batista-rezsim – Castro és társai (1956–1959); vietnámi háború, USA–NLF/DPRVN (1958–1975); északír felkelés, Egyesült Királyság – IRA (1968–); Fülöp-szigetek, Fülöp-szigeteki kormánycsapatok – NPA/MNLF/MILF (1970–); Nicaragua, FSLN – Nemzeti Gárda/kontrák (1980–1990); szovjet–afgán háború, Szovjetunió–mudzsa-hedin (1979–1988); Csecsenföld, Oroszország – csecsen szeparatisták (1994–); Afganisztán, USA–Talibán (2001–); Irak, USA – dzsihádisták felkelők (2003–).

A történelem arra is lehetőséget nyújt, hogy tanuljunk a saját hibáinkból, ezért nem csupán a sikert elősegítő tényezőket kell megvizsgálnunk, hanem azokat is, amelyek hátráltatják azt. Ezek a következők:

- a katonai vezetés elsődlegessége;
- ellenőrizetlen államhatárok;
- az ellenség elfogásának/pusztításának kiemelt szerepe a lakosság megnyerésével szemben;
- zászlóalj és annál nagyobb méretű kötelékek alkalmazása;
- katonai erők koncentrációja nagyméretű bázisokon;
- a különleges műveleti erők felhasználásának téves megközelítése (például rajtaütések kiemelt szerepe ahelyett, hogy eredeti hadviselést folytatnának).

A sikert biztosító tényezők közül az első három egyben az aszimmetrikus hadviselés lépéseit is jelenti, ezért ezeket ebben a fejezetben részletesen is bemutatom. A többi tényező a műveletek szinte valamennyi szakaszában alkalmazható, de az első három elemet sorrendben kell végrehajtani.

A gerilla-hadviselés elleni stratégia kialakításakor mindenképp a helyzet és a szemben álló fél alapos értékelését kell elvégezni. A felkelés értékelésének hét fő szempontja: a vezetés, a célok, az ideológia, a körülmények, a földrajzi környezet, a külső támogatás és a fázisok értékelése (*Counterinsurgency Operations* 2006).

A vezetés megítélése kritikus kérdés. Tisztázni kell a politikai erőszakot irányító nézeteit, felkészültségét, iskolázottságát, társadalmi háttérét, szociális kapcsolatrendszerét, tapasztaltságát, a szervezetre gyakorolt hatása jellegét, mélységét, egymással való együttműködésük formáit, a szervezeti koherencia egységét, illetve általában véve mindazon jellemzőket, amelyek révén az ellenállás egészét befolyásolhatják.

Tisztázni kell a felkelők stratégiai, hadműveleti és harcászati *céljait*. A stratégiai cél rendszerint az államhatalom és a politikai hatalom megszerzése. Annak vizsgálata is fontos, hogy a felkelők várhatóan mit kezdenének a megszerzett hatalommal. A hadműveleti cél a kormányzat legitimitásának kétségbe vonása, elutasítása, hatalombirtoklási képességeinek korlátozása. A harcászati cél lehet pszichikai (a lakosság vagy a szemben álló erők mentális befolyásolása) és fizikai (kulcsfontosságú létesítmények elfoglalása) természetű is.

Az *ideológia* a fennálló hatalommal szembeni politikai alternatíva központi eleme. A leghatékonyabbak azok az ideológiák, amelyek a lakosság érzelmeit célozzák meg, és az olyan magasztos eszmék, mint az igazságosság, a szabadság és a külföldi megszállás elleni harc. A jó ideológia olyan prizma a felkelők számára, amelyen keresztül minden helyzet jól értelmezhető.

A *körülmények* azokat a kulturális és demográfiai faktorokat jelentik, amelyek befolyásolják a konfliktus résztvevőit. Ezek a körülmények lehetnek kedvezők vagy kedvezőtlenek a felkelőkre nézve, és éppen ezért használhatók fel jól a stratégia kialakításában. Ezek általában a harcászati szinten domborodnak ki leghamarabb, ezért nagyon fontos, hogy időben felismerjük ezeket a faktorokat, mert magasabb szinten is befolyásolni fogják a szervezetet, a doktrínát, az alkalmazott technikákat és módszereket.

A *földrajzi körülményeknek* (a városi vagy vidéki környezetnek) meghatározó jelentősége van a megfelelő szervezet, doktrína, az adekvát technikák és módszerek alkalmazása vonatkozásában.

A *gerillák külső támogatása*, valamint visszavonulási lehetőségeik, menedékhelyeik léte vagy nem léte mindig kulcsfontosságú kérdések. A külső támogatás jelenthet politikai, pszichológiai vagy anyagi jellegű segítséget.

A *gerilla-hadviselés szakaszolása* azon különböző szakaszokat és a hozzájuk tartozó stratégiákat jelenti, amelyeket a vezetés a tömegbázis megnyerése és a szemben álló fél felörlése céljából használ. Ez a védelmi szakaszt (1. fázis), a patthelyzetet (2. fázis) és a támadószakaszt (3. fázis) foglalja magában, amelyek tartalma és sorrendje a tényleges helyzettől függ.

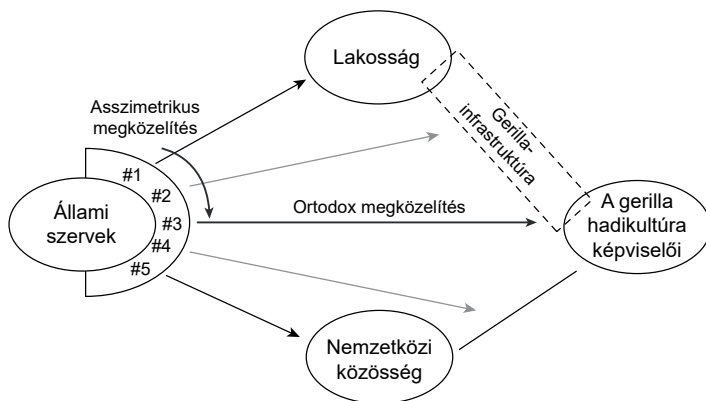
A fenti hét fő szempont értékelése mellett rendkívül fontos ismerni azokat az együttes, tömeges szinten manifesztálódott sérelmeket, amelyek a gerillák mögött álló tömegbázist mozgatják, továbbá a gerillák vezetésének azon szándékait, amelyekkel a tömegbázist tovább szélesítheti, kohézióját erősíti.

Katonai válaszlépések aszimmetrikus konfliktusokban

A katonai műveletek megtervezéséhez és kivitelezéséhez elengedhetetlenül fontos az ellenség ismerete és a megfelelő irányultság kialakítása. A megfelelő irányultság megértéséhez fontos az erőszak alkalmazásának szemszögéből vizsgálni a válaszlépéseket.

Robert Asprey (1975) klasszikus munkájában megkülönbözteti a mennyiségi és minőségi erőszak alkalmazását. A mennyiségi erőszak válogatás nélküli pusztítást jelent, amely számszaki adatokkal mérhető (a felhasznált lőszer mennyisége, ledobott bombák súlya vagy éppenséggel a halottak száma). A tradicionális hadikultúra képviselői (különösen az anyagcentrikus formában) mennyiségi erőszak alkalmazására törekednek. Szimmetrikus háborúban legtöbbször tüzérségi tüzellel vagy légi csapásokkal pusztítják az ellenséget.

Az emberi jogi szempontok, illetve a média kiemelt figyelme viszont arra ösztönzi a tradicionális hadikultúra képviselőit, hogy más megoldásokat keressenek aszimmetrikus konfliktusok esetén. A minőségi erőszak alkalmazása esetén csak olyan célpontokat támadunk, amelyeket előzőleg pontosan beazonosítottunk, ezzel minimalizálhatjuk a járulékos veszteségeket. A minőségi erőszak alkalmazásának másik összetevője a lakosság biztonságának szavatolása, ezért az ilyen műveleteket is csak a legnagyobb óvatossággal lehet végrehajtani. Ha biztosítjuk az állandó jelenlétet, és elnyerjük a lakosság bizalmát, idővel információforrásként használhatjuk őket.

- #1 Az állami szervek ellenőrzésük alá vonják a lakosságot, és információfőnyre tesznek szert
- #2 A lakosság azonosítja a gerillainfrastruktúra elemeit
- #3 Az állami szervek közvetlenül támadják a gerillákat
- #4 Az állami szervek visszaszorítják a nemzetközi támogatás mértékét
- #5 Az állami szervek nemzetközi legitimitásukat erősítik

4. ábra
A gerillagyémánt

Forrás: a szerző szerkesztése

Az aszimmetrikus összecsapások során az irányultságot a 4. ábra mutatja be.³⁷ Az ábrán látható gyémánt négy sarokpontja jelenti az aszimmetrikus összecsapások résztvevőit, a nyilak pedig a közöttük kialakult kapcsolatokat.

Az ábrán jól látszik, hogy az aszimmetrikus összecsapások súlypontja a nemzeti hadszíntéren a lakosság, pontosan a lakosság biztonságának szavatolása és az állami szereplők legitimitásába vetett hitük megőrzése. Miután a lakosság ilyen mértékben érintve van a küzdelemben, ezért a szükséges lépések megtételét a politikai vezetőknek kell kidolgozniuk és irányítaniuk. A katonai erőfeszítések kulcsfontosságú eleme – politikai irányelvek betartásával – a lakosság feletti ellenőrzés kialakítása és fenntartása, nem az ellenség azonnali felszámolása, ahogyan azt a tradicionális hadikultúra elvei diktálnák. A helyes megközelítés tehát a szakaszos építkezés, vagyis az 1–2–3 sorrend alkalmazása:

- az első szakaszban a műveletek fő célja az információfőlény megszerzése és a lakosság fölötti ellenőrzés kialakítása;
- a második szakaszban zajlik az irreguláris hadviselést folytató felek infrastruktúrájának elszigetelése és felszámolása;
- végül pedig az aktív gerillaharcosok likvidálása.

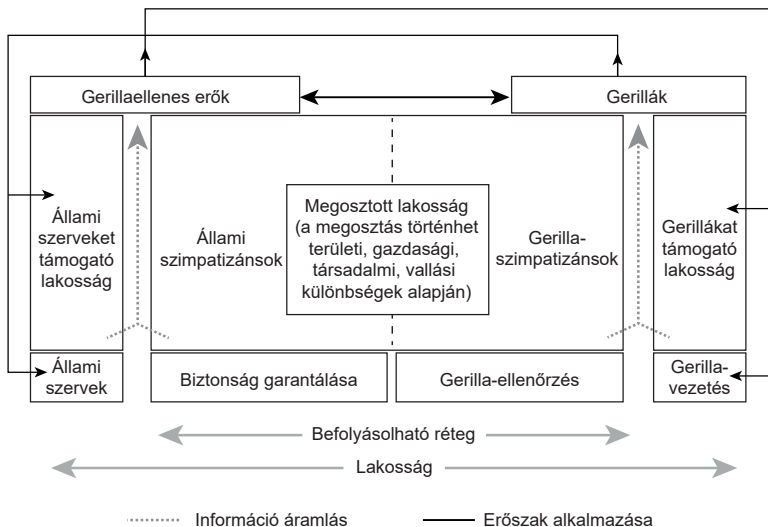
Helyi információfőlény kialakítása és a lakosság fölötti ellenőrzés megteremtése

Az *információfőlény* kialakítása – sok téves elképzeléssel szemben – első sorban nem a technológia függvénye. A technológia meglete rendkívül hasznos, és mindenképpen előnyös, de az csupán egy eszköz az információfőlény kialakításához vezető rögzös úton. Ahhoz, hogy megkülönböztessük az ellenséget a lakoságtól, emberi erőforrással szerzett információra (Human

---

³⁷ A gerillagyémánt az állami szereplők és a gerilla-hadikultúra képviselőinek viszonyrendszerét ábrázolja – egy igen leegyszerűsített, de közérthető formában. A modell Gordon McCormick nevéhez fűződik (aki a Monterey Naval Postgraduate School tanszékének vezetője volt 2005-ben). Az ábrán bemutatott öt lehetőség közül – az aszimmetrikus összecsapások során – a helyes megközelítés először az 1., majd a 2. és 3. alkalmazása. Ehelyett sok esetben a 3. megközelítést alkalmazzák az ortodox hadikultúra képviselői, ami helytelen, és nem hozza meg a várt eredményt sem. A gyémánt részletes magyarázatára itt nincs lehetőségünk, de a szerző egy másik cikkében (*A gerilla hadikultúra modellje*) részletesen bemutatja a modellt, illetve számos egyéb modellt is ismertet, amelyek segítenek az aszimmetrikus összecsapások megértésében és tervezésében.

Intelligence – HUMINT) van szükségünk. A hírszerzés mindig is sarokpontja volt a gerillaellenes műveleteknek. Ahhoz, hogy megfelelő módon jussunk információhoz, először meg kell értenünk az információáramlás lényegét az aszimmetrikus összecsapások során.

5. ábra

Az információ áramlása az aszimmetrikus konfliktusok során

Forrás: a szerző szerkesztése

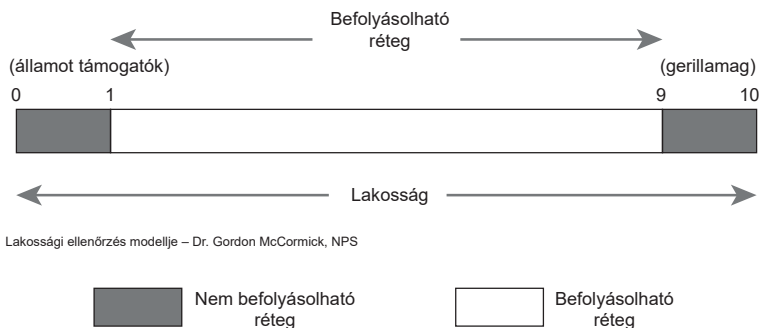
Az információfőlény kialakításának alapfeltétele a lakosság megnyerése. Amennyiben a rendfenntartó erőket a lakoságnak csak kis része támogatja, az elindíthat egy folyamatot, amely katasztrófális következményekkel végződhet.

Ahhoz, hogy hatásosan működjenek (és minőségi erőszakot alkalmazhassanak), az ortodox hadikultúra képviselőinek információra van szükségük. Ha viszont a lakoságnak csak egy kisebb része támogató, a rendelkezésre álló információ hiányos és részleges. Információ hiányában az állami szervek nem képesek minőségi erőszakot alkalmazni, ehelyett nagyszabású blokirózó, valamint kereső-kutató műveleteket hajtanak végre, amelynek következtében a lakoság nagy valószínűséggel

nagyobb veszteségeket szenved, mint a gerillák, akik viszont pontosan tudják, hogy az állami rendfenntartó erők merre tevékenykednek. Ennek eredménye az lesz, hogy az állami szervek már nem tudják a biztonságot garantálni és a legitimitás látszatát fenntartani.

Ha az állami szereplők erőszakosan lépnek fel a civilekkel szemben, akkor lakosság nem fog számukra elegendő információt biztosítani. Megfelelő bizonyítékok hiányában lehet a tömeges letartóztatások eszközéhez nyúlni, vagy egyéb biztonsági intézkedéseket bevezetni, ezek azonban csak rövid távon eredményesek. E módszerek hosszú távon stratégiai vereséghez vezetnek.³⁸

Mao kifejtette, hogy a gerillák mindig számbeli fölényben vannak, hiszen potenciálisan a lakosság egy jelentős része támogatja is őket. A katonai válaszlépések kialakításakor a rendfenntartó erőknek arra kell törekedniük, hogy – a lakosság befolyásolható rétegét megcélözva – minél több embert elszigeteljen a gerillamagtól. Ehhez természetesen szükséges a gerillamag és a gerillainfrastruktúra (bázisok, létesítmények) legalább részleges ismerete. Ezekről viszont csak az információfölény kialakítása után szerezhetnek tudomást a rendfenntartó erők.

6. ábra

A lakosság befolyásolása

Forrás: a szerző szerkesztése

³⁸ A mennyiségi erőszak Algériában segítette a franciáknak az ellenállás visszaszorításában, de a politikai támogatás megszűnéséhez vezetett.

Az információfőlény kialakítása tehát szoros összefüggésben van a lakosság biztonságának garantálásával és a lakosság befolyásolható rétege fölötti ellenőrzés kialakításával. Ezt csak fokozatosan lehet megteremteni (területről területre haladva), éppen ezért beszélhetünk csupán *helyi információs főlényről*.

A lakosság fölötti ellenőrzés kialakításának egyik lehetséges összetevője a biztonsági zónák létrehozása, illetve kiterjesztése.³⁹ A lakosságot a kijelölt területeken el kell szigetelni a gerilláktól (így elvágva a fő utánpótlási forrást is), és a helyi információfőlény kialakítását követően pontosan be kell azonosítani a gerillainfrastruktúrát.

A lakosság fölötti ellenőrzés kiterjesztése

A katonai válaszlépések fontos eleme a lakosság fölötti ellenőrzés kiterjesztése. Érdeemes először azokat a területeket pacifikálni, ahol a legnagyobb a kormány támogatottsága, és onnan kiszorítani a gerillákat, a kiszemelt területeken pedig meg kell teremteni a lakosság feletti ellenőrzést. Általában a főváros és az azt körülvevő területek a legalkalmasabbak arra, hogy megteremtsük az ellenőrzést, hiszen ezeken a területeken érzékelhető legerősebben az állami befolyás, és itt a legfejlettebb az állami infrastruktúra. A távoli vidéki területek sok esetben kiesnek az állami szervek hatóköréből, így azok kiválóan alkalmasak a gerillák terjeszkedésére. Az aszimmetrikus műveletek katonai tervezése első ránézésre egy összetett sakkjátszmára emlékeztet, bár inkább a kínai eredetű go játékhoz hasonlatos, amelynek célja az ellenfelünknel nagyobb területet megszerzése a játéktáblán.

Amennyiben sikerül állami ellenőrzés alatt tartani a lakosság egy jelentős részét, és az adott területen garantálni a biztonságukat, az idővel segít a helyi információfőlény kialakításában. Ezt követően tovább lehet lépni, a lakosság más csoportjait is be lehet vonni, ki lehet terjeszteni az ellenőrzött területet, tehát „Mao tengere” így idővel kiszáradhat. Ezt elősegítendő, a katonai műveletek második szakaszában a gerillák infrastruktúrájának elszigetelése is kiemelt feladat. Érthető az egyes szakaszok egymásra épülése is, hiszen

---

³⁹ Az elkülönítésre kiváló példa a malajziai megoldás (a lakosságot külön falvakba telepítették, és személyazonosító okmányokat vezettek be), de az információs korszakban sokkal fejlettebb lakosság-ellenőrző eszközök állnak rendelkezésre (például DNS-azonosító rendszerek, ujjlenyomat- és retinaszkennerek).

a gerillainfrastruktúra elszigetelése aligha kivitelezhető a helyi információ-főlény kivívása nélkül. Ha a helyi lakosság segített beazonosítani az elleneséges infrastruktúra egyes elemeit, az állami rendfenntartó erők lépéseket tehetnek annak érdekében, hogy azokat elszigetelve tovább csökkentsék a gerillák erőforrásait. Így képtelenek lesznek a lakosság befolyásolható rétegeiből további önkénteseket toborozni, és nem számíthatnak támogatásokra sem. Ebben az esetben az állami rendfenntartó szervekkel szemben már csak a gerillák aktív magja marad, és kezdetét veheti a műveletek harmadik szakasza.

A gerillák menedékeinek felszámolása

A harmadik szakasz végrehajtása talán a legkönnyebb, hiszen az előző két szakaszban az állami rendfenntartó szervek megteremtették az ideális feltételeket, és nem csupán erőforrásfőlényrel, de már információs főlényrel is rendelkeznek. Ez a szakasz hasonlít leginkább a tradicionális hadviselés katonai műveleteihez, nem is csoda, hogy sok esetben egyből az ellenség felszámolását tűzik ki célul, hiszen ehhez értenek a legjobban, és a kiképzésen is többnyire erre készítik fel a katonákat.

A fentebb bemutatott szempontok ismeretében azonban látható, hogy ez a stratégia miért helytelen, és miért fontos a megfelelő sorrend betartása. A gerillák legbelsőbb köre általában elszánt fanatikusból áll, akik készek a végsőkig harcolni, éppen ezért elpusztításuk kikerülhetetlen. Fontos azonban kiemelni, hogy ekkor is a minőségi erőszak alkalmazásának elveit kell követni. Ha ártatlan civilek sérülnek a pusztítás során, azzal csak a gerillamozgalmat tápláljuk, és lehetőséget adunk arra, hogy újból megerősödjön.

Összegzés

A hadviselés hagyományos elméletét alapjaiban át kell értékelnünk, amikor aszimmetrikus küzdelmet vívunk. Ez nem egyszerű, még akkor sem, ha léteznek már sikerrel alkalmazott, a múlt tapasztalatain alapuló, koncepcionálisan megfogalmazott stratégiai megközelítések.

A magyar katonai oktatás még mindig a tradicionális hadviselési módszerek ismeretére helyezi a hangsúlyt az irreguláris hadviselés oktatásával szemben. De ha meg akarunk felelni a modern kor kihívásainak,

és sikeresen helyt akarunk állni a jövő katonai konfliktusaiban, meg kell kezdeni a katonák minél alaposabb – elméleti és gyakorlati – kiképzését az aszimmetrikus összecsapásokra.

Fontos hangsúlyozni, hogy az irreguláris hadikultúra figyelemre méltó adaptációs folyamaton ment keresztül a közelmúltban, és napjaink hadszínterein nagyon eltérő formákat ölt, illetve napról napra újabb módszereket alkalmaz. A következőkben ezért azt ismertetem, hogy milyen adaptációs folyamatokon ment keresztül az irreguláris hadikultúra az elmúlt húsz évben, és azt, hogy ez hogyan vezetett el az integrált formák – napjainkban tapasztalható – kialakulásához.

Vákát oldal

4. fejezet

A modern irreguláris hadviselés: az integrált hadviselési forma

A tradicionális és irreguláris hadviselés mindig is jól elkülöníthető volt annak ellenére, hogy a múltban történtek kísérletek a stratégiai szintű koordinációra (HUBER 1996). Napjainkban a két hadikultúra szinte teljes integrációjának lehetünk szemtanúi. A tradicionális és irreguláris hadviselési formák keveredése egyfajta integrált⁴⁰ hadviselési formát eredményez. Az integrált hadviselési forma a tradicionális és az irreguláris hadikultúrák ötvözete, összehangolt alkalmazása – a közös cél érdekében.

Ez a folyamat, amely a közelmúltban zajlott le, nemcsak a környezeti változások eredménye, komoly intellektuális előkészítő munka előzte meg. Bár különféle integrációs elméletek korábban is születtek, a valóságban ezeket sosem voltak képesek – teljes mértékben – kivitelezni. Az irreguláris hadviselés adaptációja azonban felgyorsult az elmúlt húsz év folyamán, emiatt egyre komolyabb kihívásokat jelentő integrált formákkal kell szembesülnünk.

Az integrált hadviselési forma legfőbb jellegzetessége, hogy – mivel integrálja az irreguláris és tradicionális hadikultúrákat – jóval komplexebb, ugyanakkor gyorsabb lefolyású válsághelyzetek kialakulását teszi lehetővé, amelyekkel szemben a jelenlegi (tradicionális) döntéshozatali és válság-reagálási modellek nem képesek időben és hatékonyan fellépni.

---

⁴⁰ A szakirodalomban jelenleg a *hibrid hadviselés* a legáltalánosabban elterjedt fogalom. Tanulmányomban ennek ellenére többnyire az integrált kifejezést használom a hibrid helyett, mert véleményem szerint ez a szó jobban kifejezi, hogy eltérő hadikultúrák ötvöződéséről van szó.

Az integrált hadviselési forma jellemzői

1999-ben két kínai ezredes publikálta a korlátok nélküli hadviselés koncepcióját.⁴¹ Tanulmányukban a hadviselési formák integrációjának lehetőségére és a különböző hadszíntereken (beleértve kiberteret is) folytatott tevékenységek ötvözésére és együttes alkalmazására tettek javaslatot. A határok nélküli hadviselés legfontosabb elemei a következők (LIANG–XIANGSUI 1999, 204–216.):

- *Mindenirányú*: valamennyi hadszíntér (*domain*) lefedése, illetve a háború aspektusai széles tárházának (politikai, gazdasági, kulturális) teljes (totális háború keretében történő) kiaknázása.
- *Szinkronicitás*: az egyidejűség, vagyis a hadszínterek széles tárházat felhasználó, egyszerre indított műveletek alkalmazása, amelyek hatásai kombinálják a tradicionális és az irreguláris hadikultúrák erősségeit, egymást erősítve és az integrált megközelítést lehetővé téve.
- *Aszimmetria*: bár az aszimmetria sokak szerint csak erőforrás-aszimmetriát jelent, de a határok nélküli hadviselés nagy hangsúlyt fektet az *információs aszimmetria* felismerésére, és az információs fölény kialakítását és folyamatos fenntartását tűzi ki célul annak érdekében, hogy a különböző célcsoportokat befolyásolni tudja.

Az elmúlt 20 évben a környezeti változások által ösztönzött adaptáció eredményeképpen az integrált hadviselés egyre komplexebb formákat ölt,⁴² és kezd egyre inkább központi szerepet játszani a konfliktushelyzetekben. Az okok több tényező együttes hatására vezethetők vissza:

- A környezet rohamtempóban változik. A 20. század közepétől kezdve jelentősen csökkent az egyes államok közötti háború kirobbanásának esélye. Az atomfegyvereknek és az egyre mélyülő globális gazdasági összefonódásoknak köszönhetően egy totális háború gazdasági

---

⁴¹ Az *Unrestricted Warfare* címmel megjelent tanulmánykötetben, Qiao Liang és Wang Xiangsui.

⁴² Ahogy azt a közelmúlt – nagy médianyilvánosságot kapott – hadszínterein (Irakban és Afganisztánban) megfigyelhettük, az aszimmetrikus vagy irreguláris összecsapások során sem egy gerillatevékenységet, hanem több tucat (egyek kutatók szerint közel száz) csoport együttes tevékenységét figyelhettük meg. Egy aszimmetrikus konfliktusban tehát nem egy egységes haderővel, de még csak nem is egy egységes gerillaerővel szemben kell fellépni, hanem több tucat vagy több száz különböző csoport tevékenységét kell figyelembe venni a stratégia megalkotása során.

összeomláshoz és akár az emberiség teljes pusztulásához vezethet. Éppen ezért nagyon nehéz a népesség és a nemzetközi közvélemény számára elfogadható okot találni egy háború kirobbantására.

- Jelentősen megnőtt azon szereplők száma, akik befolyásolni képesek a biztonságpolitikai helyzetet. Napjainkban nemcsak a nem kormányzati szervezetek (Non-Governmental Organization – NGO), a nemzetközi szervezetek és a terrorcsoportok képesek komoly hatást gyakorolni a konfliktushelyzetek kimenetelére, de akár bizonyos magánszemélyek is, akik rendelkeznek megfelelő technológiával vagy erőforrásokkal. A létszámnövekedés egyre komplexebb kapcsolatrendszerek kialakulását eredményezi, és lehetővé teszi az irreguláris hadviselést folytató felek számára, hogy egyre jobban elmosás a határvonalakat a gerillaharc és az irreguláris hadviselés egy másik – egyre inkább teret nyerő – formája, a terrorizmus között. Napjaink konfliktusaiban már szinte lehetetlenség szétválasztani egy – gerillaszervezet, nemzetközi bünszervezet és terrorszervezet összefonódásából létrejött – integrált irreguláris forma egyes összetevőit. Az integráció azonban nem állt meg az irreguláris formák összekapcsolódásával: viszonylag új trend a tradicionális és az irreguláris hadikultúrák fúziója. Napjainkban a két forma szinte teljesen integrálható, újszerű és komoly kihívások elé állítva azt a felet, amelynek egy hibrid haderővel kell szembenéznie.⁴³
- Növekszik a hadszínterek száma is. A korábbi hadszínterekhez (föld, levegő, víz és űr) csatlakozott – a varsói NATO-csúcson elfogadott deklarációval – a kibertér is, illetve bizonyos nagyhatalmak már olyan hadszínterekkel kapcsolatban is végeznek kutatásokat, mint például az emberi dimenzió (HOFFMAN–DAVIES 2013).
- A világ elképesztően felgyorsult: az információs korszak vívmányai lehetővé teszik, hogy egy esetleges konfliktushelyzet napok (vagy kibertámadás esetén akár másodpercek) alatt drasztikus mértékben eszkalálódjon. A tradicionális (hierarchikus felépítésű) döntéshozatali rendszereket nem ilyen típusú kihívások kezelésére alkották meg, hanem egy viszonylag stabil, kiszámítható, ugyanakkor összetett környezetre, amelyben az elemzéseket követően lehetett terveket készíteni a válságok kezelésére. Manapság az egyik válság olyan

⁴³ A hibrid hadviseléssel kapcsolatban lásd: PORKOLÁB 2014, 56–70.

gyorsan követi a másikat, hogy azok szinte megbénítják a tradicionális rendszereket.

- A technológiai forradalom vívmányainak köszönhetően a közvélemény szerepe is felerősödött. Az irreguláris hadviselési elveket valló felek rendkívül leleményesnek mutatkoztak abban, hogy – a legújabb technológiákat hasznosítva – a lakosságot és a nemzetközi közvéleményt megnyerjék az ügyüknek, támogatottságot szerezve maguknak. A tradicionális hadviselést képviselő felek látszólag lassabban értették meg ennek a tényezőnek a fontosságát, és a hálózatközpontú szemlélet helyett sok esetben továbbra is az ellenségre fókuszálva próbálták konfliktusokat megoldani.
- Az urbanizációs folyamatoknak köszönhetően a hadviselés tradicionális formái ellehetetlenülnek. Képzelnék csak el, micsoda rémálom lehet bevetni a hadsereget egy 20 milliós gigapoliszban, ahol ráadásul a hadviselő felek nem különböztethetők meg a lakosságtól, el tudnak rejtőzni, és képesek eközben komoly veszteségeket okozni.

A VUCA-környezet

2013-ban egy konferencián⁴⁴ vettem részt, amelyen az úgynevezett VUCA-környezetről szolt egy előadás. A fogalom akkor még számomra is ismeretlen volt. A terminológia – amelyet az amerikai katonai akadémiákon dolgoztak ki – az 1990-es években bukkant fel először, amikor megpróbálták a Szovjetunió összeomlása utáni környezetet jellemezni.

A VUCA kifejezés soha nem volt még ennyire időszerű, mint napjainkban: egymást érik a stratégiai sokkhatások, és egy dinamikusan változó környezetben kell a vezetőknek döntéseket hozniuk úgy, hogy a rendelkezésre álló információ mennyisége hihetetlen mértékben megnövekedett, a döntés meghozatalához rendelkezésre álló idő viszont drasztikusan lecsökkent. A jövő hadviselésének megértéséhez érdemes egy kicsit alaposabban megvizsgálni a VUCA mozaikszót.

A VUCA a *változékonyság*, *bizonytalanság*, *komplexitás*, valamint a *többértelműség* angol megfelelőjének kezdőbetűit jeleníti meg.⁴⁵ Lényege, hogy az egyre komplexebbé váló hadszíntéren a vezetői döntéshozatalban

⁴⁴ A konferenciát az észak-karolinai Kenan-Flagler Business School szervezte.

⁴⁵ Vagyis a *volatility*, *uncertainty*, *complexity*, *ambiguity* szavak.

törekedni kell az adaptációs képesség és a tempó fokozására, befolyásunk folyamatos kiterjesztésére, arra, hogy ápoljuk hálózati kapcsolatainkat, valamint fordítsunk figyelmet a várhatóan bekövetkező eseményekre is. Stratégiai jellegű előrelátásra mindenképpen szükség van, még akkor is, ha tudjuk, hogy a jövődölések soha nem lehetnek teljesen pontosak.

A NATO Transzformációs Parancsnoksága (Allied Command Transformation – ACT) – a hosszú távú stratégiai kitekintés⁴⁶ keretein belül – kidolgozta a 2013-ban kiadott (és 2015-ben frissített) *Strategic Foresight Analysis* (SFA) című dokumentumot,⁴⁷ amely 2030-ig tekintve vizsgálja a jövő biztonságpolitikai kihívásait. A dokumentumban megfogalmazott legfontosabb megállapítások a következők:

- a globális hatalmi centrum eltolódása hatással lesz a politikai rendszerekre;
- a népességnövekedés, a migráció és az urbanizáció felgyorsulásának hatásai együttesen fognak jelentkezni;
- a technológiai forradalom üteme gyorsulni fog;
- a környezeti hatások (klímaváltozás, természeti katasztrófák) befolyásolni fogják a gazdaságot, és a nemzetközi kapcsolatokra is hatással lesznek.

A jövőbeni szükségletek feltérképezésénél is fontosabb azonban a döntéshozatal felgyorsítása, illetve a VUCA-környezet komplexitásának való megfelelés. Arról van szó, hogy napjainkban a komplikált (bonyolult, de viszonylag kiszámítható) viszonyokat felváltja a komplex (még bonyolultabb, és a kapcsolódási pontok exponenciális növekedéséből adódóan kiszámíthatatlan) környezet.

⁴⁶ A NATO ACT által alkalmazott eredeti kifejezés: long term strategic foresight analysis.

⁴⁷ Az SFA kialakításában magyar szakértők is részt vesznek, az ACT-en a munkát egy magyar ezredes vezette és vezeti napjainkban is. Az SFA kialakításakor 5 terület, 23 trend (15 hosszú távú és 8 feltörekvő) és 36 befolyásoló tényező megállapítását végezték el. A hosszú távú stratégiai elgondolások 2013-ban megállapított területei a politikai, emberi, technológiai, gazdasági, környezeti dimenziókat vették alapul. A gyorsan változó környezetre tekintettel 2015-ben elvégezték a dokumentum felülvizsgálatát. Az SFA-dokumentum az alábbi linken érhető el: www.innovationhub-act.org/sites/default/files/u1810/Strategic%2520Foresight%2520Analysis%2520%2520FINAL_PRINTABLE-3.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

Ilyen körülmények között a legjobb, amit tehetünk, hogy olyan szervezeti kultúrát honosítunk meg, amely képes lesz kezelni a megváltozott viszonyokat. (Erről részletesebben a következő fejezetben lesz szó.)

A hadszíntérre befolyást gyakorló elemek számának növekedése

Az irreguláris szervezetek közös jellemzője, hogy általában a hatalmon lévő erők megdöntésére és a hatalom megragadására (vagy kaotikus állapotok kialakítására) törekednek. A gerillaharcról és a gerillaellenes tevékenységekről a közelmúltban tömegével jelentek meg tudományos publikációk.⁴⁸ A kutatási adatok (BOOT 2013, 569.) azt támasztják alá, hogy a gerillahadviselés az esetek közel felében ért el sikert az erőforrásfőlényben lévő államhatalommal szemben, továbbá azt is, hogy legtöbbször bizonyos előfeltételeknek⁴⁹ is teljesülniük kellett ahhoz, hogy a gerillák eredményesek lehessenek. Ugyanakkor szinte minden esetben megzavarta a rendet, és válságot idézett elő.

Napjaink egyik legreémisztőbb jelensége, hogy a nemzetközi terror-szervezetek egyre inkább összefonódnak más szervezetekkel. Sok esetben a nemzetközi béke és rend megbontására irányuló cselekményeik már nem is közvetlenül az államhatalom ellen irányulnak, hanem más csoportokat (irreguláris vagy civil szervezeteket) vesznek célba, káoszba taszítják az adott régiót, s közvetve az államhatalom legitimitását is megkérdőjelezzik.

A magánhadseregek⁵⁰ térnyerése szintén figyelemre méltó a közelmúlt konfliktusaiban. A modern nemzetállamok sorozott hadseregeivel egyszer már eltűnt e középkori „életforma”, napjainkban azonban reneszánszát éli. A magánhadseregek megjelenése több okra is visszavezethető. Egyrészt egyre nagyobb igény mutatkozik a biztonságra mind az egyén, mind pedig a nagyobb cégek részéről.

---

⁴⁸ A gerilla-hadviselési módokkal kapcsolatban részletesen lásd: PORKOLÁB 2005, 125.

⁴⁹ Ilyen előfeltétel a lakosság bizonyos szegmenseinek elégedetlensége, egy hatásos ideológia, amely segíti a lakosság mozgósítását, és felhasználható propagandacélokra, illetve lehetőség szerint külső támogatás és menedékek, amelyek biztosítják a gerillaharc elhúzódó és hosszú ideig fenntartható jellegét.

⁵⁰ Az eredeti angol kifejezés a magántulajdonban lévő fegyveres szervezetekre a PMC, azaz a *private military company*.

Másrészt – és ebben az Egyesült Államok élen jár – a hagyományos haderők egyre több funkciót szerveznek ki magáncégek kezébe. A harcbiztosító feladatok területén egyre több biztonsági céget találhatunk – mint szolgáltatókat. Ezek a vállalkozások később esetleg más válsághelyzetekben is szerepet vállalhattak, például a Blackwater⁵¹ cég a Katrina hurrikán okozta katasztrófa utáni rendezésben vett részt, biztonsági feladatokat ellátva. Megfigyelhető, hogy azokon a területeken, ahol az államhatalom nem képes garantálni a biztonságot, teret nyernek a magánhad-seregek. A magánhad-seregek alapján véve támogathatják a legitim államhatalmat, de még ebben a szerepben is okozhatnak konfliktusokat. Az említett Blackwater cég például 2007-ben kapott nagy médianyilvánosságot (JOHNSTON–BRODER 2007), amikor alkalmazottai megölték 17 iraki civilt, és további 20-at megsebesítettek Bagdadban (DEVEREAUX 2012).

A nemzetközi bünszervezetek szintén egyre szervezettebbek. Az MS–13⁵² például egyes kutatók szerint (MANWARING 2005) már egy harmadik generációs bünszervezetnek tekinthető. Az ilyen típusú szervezetek globálisan szerveződnek meg, s hihetetlenül szofisztikált nemzetközi bűncelekményeket támogatnak, illetve próbálják a meggyengült államokban fenntartani a káoszt, befolyást gyakorolva a hatalmon lévő erőkre.

Az ENSZ becslése szerint évente 2500 milliárd dollár landol a nemzetközi bünszervezetek zsebében. Ez rendkívül komoly kihívást jelent a legitim államhatalmak számára még akkor is, ha a bünszervezetek nem törekszenek hatalomátvitelre, csak az állam meggyengítése a céljuk annak érdekében, hogy zavartalanul folytathassák jövedelmező tevékenységeiket. Megfigyelhető az a folyamat is, hogy összefonódnak a nemzetközi gerilla-szervezetekkel vagy terrorszervezetekkel.

Az ezredforduló után a különféle félkatonai szervezetek is megerősödtek. A kínai félkatonai erők 2006-ban már közel négy milliő főt számláltak,⁵³ de számos országban (Törökország, Pakisztán, Irak, Libanon, Oroszország)

⁵¹ A céget 1997-ben alapította Eric Prince. 2009-ben átnevezték Xe névre. A cég 2010-es kivásárlását követően egy irányítótestület felügyelete alatt folytatta tevékenységét, majd 2011-ben ismét új nevet kapott, azóta Academie néven működik tovább.

⁵² A Mara Salvatrucha (MS–13) szervezet több mint 100 tagját tartóztatták le 2005. március 15-én az FBI emberei egy összehangolt akció keretében. Ez a hatalmas akció is csak kis részben volt képes bénítani a szervezetet, amelynek taglétszáma 10 ezer főre becsülik, és csak az Egyesült Államokban 31 államban fejt ki kelforgató tevékenységet.

⁵³ Elérhető: http://en.wikipedia.org/wiki/Paramilitary_forces_of_China (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

találhatunk még félkatonai szervezeteket. A hivatalosan szervezett csoportokon kívül léteznek önállóan szerveződő egységek is, amelyek a legdemokratikusabb országokban (mint például az Egyesült Államokban)⁵⁴ is jelen vannak. E szervezetek (proxiként) szintén felhasználhatók az államhatalom megdöntésére vagy a folyamatos zavarkeltésre.

A hadszínterek számának növekedése

Egyre valószínűbb, hogy a hibrid hadviselés térnyerésével és a hadviselés formáinak integrált alkalmazásával a jövőbeni konfliktusok számos hadszíntéren⁵⁵ zajlanak majd egyszerre. A hadszíntereken látszólag elszigetelten folynak majd a műveletek, valójában azonban egy egységes elképzelés alapján, és egy cél érdekében, fogják alkalmazni a különböző rendeltetésű hadviselő csoportokat. A stratégiailag előnyös helyzet kialakítása érdekében – az egyes (decentralizált) komponensek leleményes és összehangolt alkalmazásával – ki fogják játszani a nemzetközi közösség szabályrendszerit is. Az információs technológiák elterjedésének következtében egyre hatékonyabban alkalmaznak majd befolyásoláson alapuló műveleteket annak érdekében, hogy számukra kedvező irányba tereljék a lakosság gondolkodását, és hogy hatást gyakoroljanak az információs hadszínterre.⁵⁶ A hibrid hadviselés ezért jelentősen különbözik a megszokott (hagyományos) hadviselési formától, hiszen a műveletek a legtöbb esetben szinte észrevehetetlenek, és mivel a stratégiai célkitűzésben meghatározott feltételek megteremtése a cél, amely nem azonos a hagyományos hadviselésből ismert döntő összecsapással, inkább hosszú, elnyújtott és rejtett műveletek tömegére lehet számítani.

Az önmagát legitimnek tekintő Iszlám Állam működését megfigyelve (KAYA 2014, 63.) azt láthatjuk, hogy hiába pusztítják őket a hagyományos módokon, az ókori hidrához hasonlóan, újra meg újra felbukkannak a szervezet ideológiáját terjesztő személyek, és a jövőben is várható, hogy bármelyik

⁵⁴ A *Minutemen* elnevezésű félkatonai szervezet a mexikói határ mentén akadályozza az illegális bevándorlók átjutását. Lásd: *Mad Max in Borderland – Overnight With the Minutemen* (2006).

⁵⁵ A hadszíntér kifejezés az angol *domain* megfelelője. A jövőben – véleményem szerint – a földfelszín, a víz, a levegő és az űr hadszíntér mellett egyre nagyobb szerepet kapnak az információs (többek között a kiber) és az emberi (*human*) hadszínterek.

⁵⁶ Az angol szakterminológiában az *information domain* kifejezést használják.

irreguláris alakulatból továbbfejlődhet (más néven és más zászló alatt) egy hasonló képződmény.

Az Ukrajnában tapasztalható hibrid hadviselés ettől jelentősen eltér (McDERMOTT 2014), hiszen a szakadárok használhatják az orosz állam erőforrásait és képességeit, így fagyasztva be a konfliktust az országban. Az orosz propaganda hatása napjainkban egyre jobban érzékelhető, a *Russia Today* költségvetésének megháromszorozása pedig jelzi, hogy a jövőben ez még fokozódni fog.

Függetlenül attól, hogy egy legitimitásra törekvő irreguláris szervezetről vagy éppen egy külső hatalom térnyerését támogató csoport tevékenységéről van szó, egy dolog közös a hibrid hadviselést alkalmazó hadviselő felekben. Egyikük sem próbál (hagyományos erők alkalmazásával) döntő összecsapást kezdeményezni, hanem a lakosság befolyásolásával és az ellenesség kormányának ellehetetlenítésével próbálja elérni célját – és egyszerre több hadszíntéren próbál meg eredményeket elérni.

Lerövidült reakcióidő

Az irreguláris hadviselést választó felek mindig is a megszokottól eltérő módszereket alkalmaztak – annak érdekében, hogy a meglepetés erejével is növelni tudják a siker esélyét. Ahogy már többször is hangsúlyoztam, sosem törekszenek kinetikus összeütközésekre, azonban ez a fajta indirekt megközelítési módszer sokszor azt eredményezte, hogy a konfliktus – össze-csapások hiányában – egy hosszan elhúzódó folyamattá vált.

Megfigyelhető azonban, hogy a hibrid hadviselési formában, vagyis amikor a hagyományos és irreguláris formákat összehangolják a közös cél érdekében, a konfliktus folyamata drasztikusan lerövidült. Az integrált hadviselési forma egyik jellegzetessége, hogy jóval komplexebb, ugyanakkor gyorsabb lefolyású válsághelyzetek kialakulását teszi lehetővé, amelyekkel szemben a jelenlegi döntéshozatali és válságreagálási modellek csak korlátozottan használhatók.

Az erőforrás-aszimmetria a hibrid formában is döntő lehet a konfliktus kimenetelét illetően, de az információs aszimmetria (az információs fölény) legalább ekkora jelentőségű. Ha sikerül kialakítani az információs fölényt, az irreguláris szervezetek a lakosság befolyásolásával könnyen találhatnak támogatókat, és a technológiai újítások kiaknázásával felgyorsíthatják a klasszikus (Mao által bemutatott) folyamatot.

Ha ehhez még a tradicionális hadikultúra által nyújtott erőforrások is rendelkezésre állnak, meglepően rövid időn belül sikerülhet a legitim kormány ellen fordítani a lakosságot. Az így kialakult konfliktust már viszonylag könnyen támogathatják a háttérből (a polgárháború látszatát keltve), és még a háborús küszöb átlépésére (tényleges katonai beavatkozásra) sincs szükség a siker eléréséhez.

A hibrid hadviselési forma tehát azért is veszélyes, mert rendelkezik az irreguláris hadviselés minden előnyével, de közel sem igényel annyi időt, mint a „régí típusú” irreguláris stratégia végrehajtása. Emiatt fontos a hatékony hírszerzői támogatás, és elengedhetetlen a képességek felülvizsgálata a stratégiai szintű döntéshozatal és az azonnali reagálásra képes kötelekék terén.

Nem csoda tehát, hogy napjainkban kiemelt kérdésként kezelik a reagálóképesség növelését és hatékonyabbá tételét, illetve a válaszreakció megfelelő kalibrálása is rendkívül fontos szerepet kap.

A közvélemény szerepének felerősödése

A hibrid hadviselésben megnő a lakosság befolyásolásának szerepe, s kiszélesednek a háború aspektusai, nem is feltétlenül a technológiai újítások, hanem a kulturális/humán dimenzió tekintetében. A hibrid stratégia az emberi elme befolyásolhatóságát használja ki, *a lakosság gondolkodása tehát új hadszíntérré vált*. Ennek módszereit igyekeznek tökélyre fejleszteni, s így már nem lesz szükségük a nagyméretű csapatösszevonásokra. Az emberi dimenzió mint elsődleges hadszíntér komoly kihívás elé állítja a válságövezetben lévő legitim kormányok vezetőit, s jelentős változásokat kíván meg a válaszreakciók kialakítása során.

A jövő konfliktusaiban (beleértve a nemzetek között lezajlóakat is) az információs és pszichológiai hadviselés kiemelt szerepet játszik majd (CHEKINOV–BOGDANOV 2013). Az integrált hadviselési forma által alkalmazott indirekt megközelítés kombinálja a politikai, a gazdasági, az információs, a humanitárius és más, nem katonai eszközök használatát annak érdekében, hogy semlegesítse az ellenség tevékenységét.

A lakosságért vívott harc minden szintet érint, a stratégiai és a harcászati szintek között elmosódik a határvonal, az információáramlás iránya pedig megfordul. Az integrált hadviselés során a potenciálisan befolyásolás alá vonható emberi környezet az elsődleges, emiatt az információ elsősorban

lentről kell hogy áramoljon felfelé úgy, hogy közben széles körben és valós időben elérhető minden szinten a legszélesebb közönség számára. Ez a legjobb információforrások közé emeli a helyszínen lévő csapatokat, a kormányt, az NGO-kat, illetve a katasztrófavédelmi erőket, ugyanis általában ők a legtájékozottabbak a helyi viszonyokat illetően egy kialakult válság kezelése során.

A hibrid formák elleni stratégia kidolgozása során fel kell ismernünk, hogy az ilyen típusú háborúk a lakosság meggyőzésével, nem pedig az ellenség megsemmisítésével nyerhetők meg (FLYNN–POTTINGER–BATCHELOR 2009, 24.), vagyis a siker érdekében a teljes emberi dimenziót kell befolyás alá vonni (TREVERTON 2009, 24.). Ennek érdekében átfogó képpel kell rendelkezni a lakosság attitűdjéről, és képesnek kell lenni – ellentétes irányú – befolyásoló műveletek tervezésére és végrehajtására is.

Annak érdekében, hogy egy – hibrid hadviselést alkalmazó agreszszor célkeresztjébe került – ország felkészülhessen a védekezésre, a katonai hírszerzésnek képesnek kell lennie a behatoló mozgalom egyes elemeinek azonosítására és semlegesítésére – mégpedig úgy, hogy ezek akár olyan civil intézményeket is érinthetnek, mint például a média, a kulturális szervezetek, az egyházak vagy a különböző finanszírozású NGO-k (CHEKINOV–BOGDANOV 2013, 12–23.).

A hibrid hadviselés kezdeti szakaszában komoly problémát jelent az emberi dimenziót érintő, nem katonai jellegű tevékenység okozta anomáliák beazonosításához szükséges információk hiánya, de gond lehet a nagy mennyiségű adat gyors feldolgozása is. Mindkét esetben fontos ésszerűen megszervezni a rendelkezésre álló képességeket és erőforrásokat.

Komplex válsághelyzetben – amikor a hadviselés valamennyi lehetséges területén egyszerre kell helytállni, és amikor a hadviselő felek által alkalmazott eszközök is integráltak, egy célt támogatva vannak jelen – a megfelelő válaszreakció kidolgozása nem könnyű feladat, már csak azért sem, mert állandóan jelen van a hagyományos fenyegetés veszélye, vagyis a válság eszkzalációja. A problémás a válaszlépések legitimációja is, mivel a támadás első fázisában szinte felderíthetetlen az ellenséges tevékenység, és ezt követően is csak nagyon nehezen azonosítható be, ezért a reakciók közös megegyezésen alapuló megfogalmazása és életbe léptetése is rendkívül nehéz feladat. A katonai dimenzió ebben az esetben nem az egyetlen és nem is feltétlenül a legfontosabb eszköz a válság kezelésében, azt össznemzeti szinten kell megvalósítani, ami viszont a különböző kormány szervezetek együttes, rendkívül összehangolt tevékenységét feltételezi. Erre teszek javaslatot tanulmányom következő fejezetében.

Urbanizáció

A városiasodás fogalma alatt általában a városok népességének növekedését értik, a jelenség azonban valójában jóval komplexebb. Az urbanizáció egy összetett, gazdasági, társadalmi és kulturális vonatkozásokat is magában foglaló folyamat, amely mind időben, mind térben állandó változásban van. Sokkal több tényező függvénye tehát, nem lehet pusztán a statisztikai adatok elemzésével leírni.

A statisztikai adatok vizsgálata azonban lehetővé teszi, hogy előrejelzéseket készítsünk a városok népességszámának alakulásáról. Ezek egybehangzó véleménye szerint az elkövetkezendő évtizedekben a Föld népessége és a városokba áramló lakosság létszáma is növekedni fog, a közeljövőben 2 milliárd ember megjelenése várható a nagyvárosokban (*World Urbanization Prospects: The 2011 Revision* 2012).⁵⁷ Jellemző továbbá, hogy a városba költöző bevándorlók megőrzik régi szokásaikat, például a nagycsaládos modellt, s ez tovább fokozza a nagyvárosok problémáit.

A világgazdaság egyre fokozódó integrációja, a globalizáció, valamint az új technológiai eszközök okozta változások eltérő kontextust jelentenek az államhatalmak számára.

Egy integrált (hibrid) hadviselési stratégia tudatos alkalmazásával egy kellően felkészült szervezet számos gondot okozhat a nagyvárosokban. A legnagyobb probléma talán az, hogy a válsághelyzet háborús küszöb alatt tartásával is sikereket érhetnek el a megapoliszokban. Ezért egy nagyvárosi környezetben az irreguláris hadviselés – a hibrid stratégia alkalmazása során – már fő erőfőjtésként van jelen, a hagyományos hadviselés pedig csak támogatószerepet kap.

Összegzés

Az elmúlt húsz évben bekövetkezett változások ismeretében fontos, hogy felülvizsgáljuk a képességeinket és álláspontunkat, hogy értelmezni tudjuk, pontosan mi történik a környezetünkben.

---

⁵⁷ Lásd még BIJAK, Jakub előadását: *Urbanisation until 2035: How much do we know?* NATO Urbanisation Project Working Group, Shrivenham, 2014. szeptember 9–11.

Szun-ce óta minden stratégiai gondolkodó igyekszik tisztában lenni saját erejével és korlátaival. Egy gyorsan és dinamikusan változó környezetben – és az ellenség képességeinek tükrében – ezek a tényezők ugyanolyan fontosak a harc sikeres megvívása szempontjából.

Az integrált hadviselést folytató agresszorral szemben csak a gyors adaptáció jelenthet védelmet. Elengedhetetlenül szükséges a döntéshozatali folyamatok áttekintése és folyamatos felülvizsgálata, valamint egy átfogó stratégia kidolgozása – a szövetségi keretekben folytatott országvédelem esetén is.

Mindennek egy innovációs folyamat eredményének kell lennie, amely számos problémát felvet, hiszen folyamatos változásokat indukál a szervezeti felépítésben és a vezetési rendszerekben egyaránt. Ezt a folyamatot mutatom be a következő fejezetben.

Vákát oldal

5. fejezet

Aszimmetrikus hadviselés az integrált hadviselési formákkal szemben

Az integrált hadviselési formák ellen vívott aszimmetrikus küzdelem gyökeresen más megközelítést igényel, mint a klasszikus értelemben vett irreguláris hadviselés elleni. Egy integrált (hibrid) típusú fenyegetettséggel szemben teljes mértékben ötvözni kell az ellenlépéseket, és egy egységes stratégia mentén kell fellépni az agresszorokkal szemben.

Egy ilyen stratégia megalkotására (különös tekintettel a stratégia katonai aspektusaira) teszek javaslatot ebben a fejezetben. A stratégiával kapcsolatban a továbbiakban az integrált hadviselés elleni műveletek (IHEM) kifejezést használok.⁵⁸

Időszerű az integrált hadviselés elleni stratégia megalkotása és folyamatos adaptálása a körülményekhez, mivel a nemzeteknek adekvát válaszokat kell megfogalmazni az egyre nagyobb fenyegetést jelentő integrált (hibrid) hadviseléssel szemben. A jelenleg mutatkozó képességihiányt katonai téren elsősorban elméleti és doktrinális szinten kell kezelni annak érdekében, hogy össze lehessen hangolni a szerteágazó elképzeléseket és kezdeményezéseket.

Ezen folyamat során fel kell ismernünk, hogy minél nagyobb változásokon megy keresztül egy szervezet (akár kiterjedésében, akár mélységében), annál inkább figyelni kell a kulturális következményekre. A változási folyamatokat rendszerint heves érzelmek és teljesítményingadozások kísérik, mindig sok bizonytalansággal jár, és ezek visszahatnak a szervezeti kultúrára.

---

⁵⁸ A kifejezés magyar megfelelőjét a tanulmány szerzője alkotta. Az angol kifejezést (*counter-UW*) különleges műveleti szakemberek alkották meg, olyan dokumentumokat alapul véve és továbbfejlesztve, mint például az *Irregular Warfare: Countering Irregular Threats, Joint Operating Concept, Version 2.0*, illetve az Egyesült Államok Különleges Műveleti Parancsnoksága (US SOCOM) által készített *Grey Zone*.

Egy kutatócsoport által végzett felmérés felhívja a figyelmet arra, hogy a szervezeti kultúra átalakításakor fókuszálni kell az emberek változáshoz való hozzáállásának (szemléletmód) módosítására, és ezzel párhuzamosan ki kell dolgozni, mely folyamatok (felelősségi és hatáskörök, működési mechanizmusok, kommunikáció), hogyan fognak módosulni a szervezeten belül (SZABÓ 2010).

A sikeres változásmenedzsment folyamata három alapvető szakaszból áll: ki kell dolgozni a változás tartalmát, meg kell tervezni a változási folyamatot, illetve kezelni kell a változás kulturális oldalát is. Azt is fontos kiemelni, hogy a sikeres kultúrafejlesztési projektek viszonylag ritkák.⁵⁹ Ennek számos oka van:

- A szervezeti kultúra fejlesztésének eredményeit viszonylag hosszú távon (sok esetben több év távlatában) lehet csak érzékelni.
- A szervezeti kultúra megváltoztatásához nem elegendő egy ember, még ha a csúcvezető elkötelezett, akkor is szüksége lesz támogatókra. Támogatókra pedig a szervezet valamennyi szintjén szükség van, nem csak a hierarchia csúcán, hiszen sok esetben a középvezetői vagy végrehajtói szinten dolgozók képesek a legtöbb befolyást gyakorolni munkatársaikra.
- Folyamatosan biztosítani kell a lendületet a folyamat véghezviteléhez, hiszen a legtöbb esetben a kezdeti lelkesedés hamar alábbhagy, és a mindennapi rutin elvonja a fókuszot a reformokról, az emberek pedig megfeledkeznek annak szükségességéről.

---

⁵⁹ Egy üzleti környezetben végzett felmérés szerint a változásmenedzsment-programoknak csak alig 25%-a vezet sikerre. A Human Synergetics nemzetközi kutatócsapata több száz szervezeti kultúrafejlesztési projekt tanulságaként fogalmazta meg a *Meta-Capability* modelljét, amely a sikeres szervezeti kultúrafejlesztés iránymutatója. A kutatócsoport véleménye szerint a sikernek négy kötelező feltétele van. *1. Vezetés:* megteremti a változás feltételeit, kezeli az elégedetlenséget. A vezetők mintaadók a szervezetben, és egységesen, szövetségesként lépnek fel a projektben. *2. Elköteleződés megteremtése:* fontos meghallani és meghallgatni egymást, ez a konstruktív párbeszéd alapja. Az egymáshoz kapcsolódás nem más, mint a közös munka és az együttműködés fejlesztése. *3. Átalakítás:* meg kell tervezni a folyamatot, amelyben a szervezeti kultúrát befolyásoló tényezők fejleszthetők. Lehetővé kell tenni, hogy ezen beavatkozások közös munka eredményeként szülessenek meg. *4. Reflexivitás:* erősíteni kell az önreflexivitást a visszacsatolások által, mások véleményének figyelembevételével ellenőrizzük a valóságot, és mérjük, hogy milyen eredményeket ért el a szervezet a célkultúra irányában (JONES et al. 2006, 80).

Az integrált hadviselési formákkal szembeni stratégia megalkotásakor a következőkre kell összpontosítani:

- A koncepció egy összkormányzati stratégiát feltételez, amely a gazdasági, diplomáciai, információs, jogi és kommunikációs összetevőket a katonai összetevővel közösen, azzal szinergikusan alkalmazza egy esetleges válsághelyzetben.
- Egy összehangolt és valamennyi szinten koordinált IHEM-stratégia lehetőséget teremt a döntéshozók számára, hogy *megfelelően kalibrált és hatékony választ* adjanak egy integrált formában jelentkező fenyegetéssel szemben. Éppen ezért különös gondot kell fordítani a helyzet folyamatos nyomon követésére és a válaszlépések kiigazítására a dinamikusan változó körülmények függvényében.
- Stratégiai fontosságú a lakosság és a nemzetközi közösség véleménye a kormány válaszlépéseit illetően, így a *STRATCOM-tevékenységeket a legmagasabb szinten kell koordinálni*.
- Az IHEM-stratégia általában *csak korlátozott célokat tűz ki a résztvevő rendfenntartó erőknek* – kifejezetten azt próbálják megakadályozni, hogy a felkelők vagy más proxyerők, képesek legyenek stratégiai célokat elérni. Mivel az irreguláris hadviselés elleni műveletek jellegét nagymértékben befolyásolja az integrált hadviselés dinamizmusa, így azok elhúzódhatnak, és eredményük kevésbé kézzelfogható, nehezebben mérhető.⁶⁰
- Mivel az integrált hadviselés többnyire rejtetten zajlik, ezért az IHEM végrehajtása során arra kell törekedni, hogy *már az előkészítő fázisban (jóval a konfliktus kialakulása előtt) megakadályozzuk a rendbontó erők térnyerését, és hogy proaktív hozzáállással közelítsük meg a problémákat*. Nem szabad megvárni, amíg az információs technológia segítségével befolyásolják a közvéleményt: nagy hangsúlyt kell fektetni már a kezdeti lépések, az első befolyásolási kísérletek felkutatására is, és időben meg kell akadályozni az ilyen típusú agresszív tevékenységek elterjedését.

Alapjában véve kétféle stratégiát követhetünk egy integrált fenyegetéssel szemben, de legtöbbször (a helyzet dinamizmusától függően) ezen stratégiák kombinációja, ötvözése vezet sikerre:

⁶⁰ Mely területek nincsenek a rendbontó erők kontrollja alatt? Milyen lehetőségektől sikerült megfosztani a felkelőket, amellyel gátoljuk őket céljaik elérésében?

- a kormányközi kapcsolatok integrálása és fejlesztése;
- az erőszak visszaszorítása.

Mielőtt rátérnék a két stratégiai megközelítés bemutatására, az integrált hadviselés elleni műveletek környezetét kell jobban szemügyre vennünk, és ezt a kontextust egy, a különleges erők által kidolgozott koncepció (a szürke zónák),⁶¹ illetve az üzleti életben egyre inkább terjedő koncepció (*Cynefin-modell*)⁶² elméleti megközelítésén keresztül mutatom be.

A két stratégia bemutatását követően különös figyelmet kívánok szentelni a katonai összetevőnek, hiszen a tanulmány elsősorban rendfenntartó szervezeteknek íródott.

Az integrált hadviselés elleni műveletek környezete

Az előző fejezetben is bemutatott adaptációs folyamat eredményeképpen az integrált hadviselés egyre komplexebb formákat ölt, és egyre inkább központi szerepet játszik a konfliktushelyzetekben. Az integrált hadviselés elleni műveletek környezete, amelyet ebben a tanulmányban a *szürke zóna* kifejezéssel illetek, egyáltalán nem hasonlít a tradicionális (szimmetrikus) hadviselés során megismert környezethez. A *konfliktus spektruma egy aszimmetrikus konfliktusban eltolódik balra*, a konfliktushelyzetek kialakulása előtti időszak sokkal nagyobb figyelmet kap egy IHEM során.

Arra is fel kell készülni, hogy a konfliktusok kezdeti időszakában nagy valószínűséggel nem a rendfenntartó erőket mozgósítják és alkalmazzák, hanem az összkormányzati spektrum egyéb összetevőit, egymással összhangban. Így az IHEM során egybehangolt és egységes irányítás alá tartozó összkormányzati stratégiát kell alkalmazni.

A szürke zóna kihívásai – a hagyományos, a béke és háború dichotómián alapuló elméletekkel szemben – folyamatosan jelentkeznek. A hadviselés

---

⁶¹ A szürke zóna (Grey Zones) koncepcióját az amerikai Különleges Műveleti Parancsnokság (US SOCOM) parancsnokának támogatásával fejlesztették ki. A koncepció a közelmúltban számos dokumentumban és cikkben megjelent. Ezek közül néhány: BARNO–BENSAHEL 2015; KAPUSTA 2015; *Comprehensive Deterrence* 2015; *The Gray Zone* 2015.

⁶² A Cynefin-elméletet David Snowden alkotta meg. A koncepcióról részletesen lásd: <http://cognitive-edge.com/> (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

tradicionális elképzelése szerint az agresszor cselekményei jól beazonosíthatók, amelyek megfelelő válaszlépéseket is indukálnak. Egy IHÉM esetén azonban arra kell készülni, hogy a konfliktus felderítése, az agresszorok beazonosítása nehézségekbe ütközik, és maga a konfliktus időben elhúzódhat.

A helyzetet az is komplikálja, hogy a nemzetközi közösség nagyon eltérően vélekedhet ugyanarról a konfliktusról. Ahogy az az alábbi ábrán is látható, az ukrainai orosz agresszióval kapcsolatban nagyon különbözően vélekedik az Egyesült Államok, Ukrajna és Oroszország.

7. ábra

Különböző perspektívák az ukrán agresszióról

Forrás: a szerző szerkesztése

A több hadszíntéren, több szereplő által vívott küzdelem kiszámíthatatlanná teszi a műveleti környezetet. Míg egy tradicionális konfliktus viszonylag kiszámítható volt, addig az integrált hadviselés által gerjesztett konfliktus a többértelműségből és a résztvevők közötti kapcsolatok exponenciális növekedéséből adódóan kiszámíthatatlanná válik, és megoldhatatlan problémák⁶³ elé állítja a döntéshozókat.

A tradicionális hadviselési elvek modern bürokrácia döntéshozatali folyamatait az évszázadok során a komplikált viszonyokra optimalizálták. A komplex rendszerek (mint például az élőlények vagy egy ökoszisztéma) számos összetevőből állnak, amelyek között szinte végtelen számú kapcsolat létezik, és az egyes elemek gyakran kommunikálnak egymással.

⁶³ A megoldhatatlan probléma (*wicked problem*) olyan kihívás, amelyre csak nagyon nehezen vagy egyáltalán nem lehet megoldást találni – mivel a körülmények gyorsan és dinamikusan változnak. A fogalom 1967-ben C. West Churchman által vált közismertté, aki egyik cikkében használta (CHURCHMAN 1967).

A komplex rendszerek eltérnek a komplikáltaktól (McCHRYSTAL 2015, 57.). A komplikált rendszerek is lehetnek sokösszetevősek, de a közöttük lévő kapcsolatok feltérképezhetők, így a rendszer egésze kiszámítható – gondoljunk csak egy gépjárműre, amely nagyon sok alkatrészből áll, mégis átlátjuk a működését. A komplikált rendszerekben nagy valószínűséggel megjósolható az is, hogy mi történik, ha egy összetevőn változtatunk.

A *komplex* rendszerben azonban – az egyes összetevők közötti interakciók bonyolult és szövevényes rendszeréből adódóan – a rendszer viselkedése megjósolhatatlan. Egy VUCA-környezetben tehát, ahol a hadszínterek és a bennük a válságot befolyásolni képes kulcsfontosságú szervezetek száma megnövekedett, és ahol az egyes összetevők közötti kapcsolatok és interakciók szinte feltérképezhetetlenek, egy új modellre van szükség. Képessé kell válnunk komplex környezetben való feladatvégrehajtásra, és ezt a tevékenységet folyamatosan és a jelenlegi komplikált rendszer működtetésével, azzal párhuzamosan végezni.

Az egyes környezeti viszonyok közötti eltéréseket a Cynefin-modellen keresztül mutatom be. A modell négy egymástól különböző környezetet különböztet meg:

- Az *egyszerű* környezet jellemzője, hogy viszonylag kevés számú összetevővel kell számolni, ahol az input és output kapcsolatokból adódóan szinte teljes bizonyossággal kiszámítható a rendszer működése. A hadviselés történetének korai időszakában ezek a viszonyok voltak jellemzők.
- A *komplikált* környezet a modern tömeghadseregek megjelenésével alakult ki, a napóleoni háborúk időszakában. A polgárosodás korában e viszonyok menedzselésére alkották meg a különféle rendszereket, szervezeteket, intézményeket. Az oktatási rendszer például mind a mai napig ezen elvek mentén készíti fel a vezetőket, hogy képesek legyenek átlátni a komplikált viszonyokat, és (az elemzéseket követően) döntést hozzanak a felmerülő problémák kezelésére.
- A *komplex* rendszerek, mint amilyenek például a hibrid konfliktusok, alaposan próbára teszik az elemzéseken alapuló döntéshozatali folyamatokat, mert alapjában véve kiszámíthatatlanok. Ezek a rendszerek nem egy jól körülírható szabályrendszer szerint működnek, az egyes elemek megváltoztatásának megjósolhatatlan hatásai lehetnek. Ráadásul a hibrid hadviselést folytató szervezetek rendkívül

adaptívak, és képesek sokkal gyorsabban alkalmazkodni a megváltozott környezeti viszonyokhoz, mint a tradicionális (bürokratikus) rendszerek.

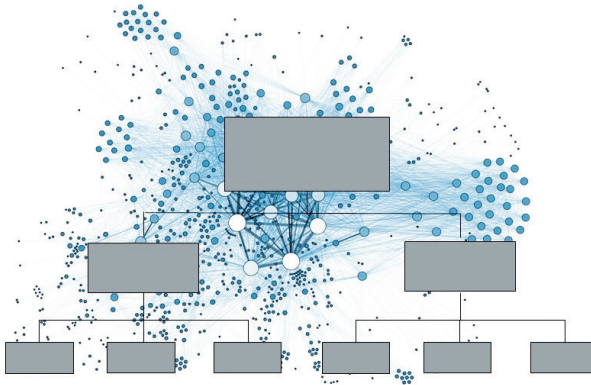
- A *kaotikus* rendszerek jellemzője az abszolút szabálynélküliség. Egy ilyen jellegű válsághelyzetben (például egy természeti katasztrófa esetén) a változások olyan sebességgel zajlanak, hogy azok szinte követhetetlenek egy tradicionális szervezet számára. Ebben az esetben nem működik az a módszer, hogy felderítjük a keletkező problémákat, majd megpróbáljuk megoldani őket, hiszen minél jobban belebonyolódunk a megoldásba, annál több problémával szembesülünk. A hagyományos módszerek ilyen környezetben a résztvevők kiegészéséhez vezethetnek.

Összefoglalva, az egyszerű és a komplikált környezet viszonylag kiszámítható, míg a komplex és a kaotikus környezet kiszámíthatatlan, ezért eltérő gondolkodásmódot és megközelítéseket igényelnek.

A tradicionális eljárás mód a válságok keletkezésekor az, hogy a szervezet (a felsővezetés utasítására) válságkezelési üzemmódba kapcsol, ami egyben azt is jelenti, hogy a bürokratikus rendszer számos alrendszerét ki kell iktatni, így a hagyományos (teljesítményoptimalizálási) folyamatokat a válság kezelésének időszakára felfüggesztik. Bár a kompetens vezetők találhatnak megoldásokat a válság során felmerülő problémákra, a válságkezelés elhúzódhat, az emberek pedig idővel kiégnek.

A másik probléma ezzel az, hogy a válságot követően a rendszerben nem változik semmi: visszatérnek a komplikált környezeti viszonyok kezeléséhez.

Egy olyan korban, amikor az integrált hadviselési elveket valló felekkel szemben kell felvenni a harcot, szemléletmódváltásra van szükség. Nem lehet feladatok átcsoportosításával, válságstábok időszakos elkülönítésével oda-vissza ugrálni a környezetek között, hiszen ebből a megközelítésből hiányzik a szervezeti fejlődés, az adaptáció. Amire szükség van, az egy *integrált megközelítés*: tradicionális bürokratikus szervezeti formával párhuzamosan (az adott szervezeten belül) folyamatosan működtetünk kell egy másik, a komplex viszonyokhoz alkalmazkodni képes (hálózatszemléletű) szervezetet.

8. ábra

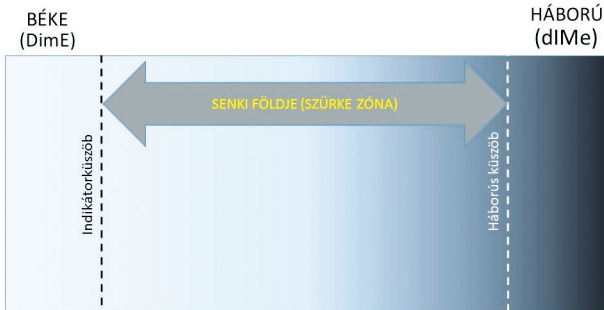
Duálszervezeti megközelítés

Forrás: a szerző szerkesztése

Ahogy azt fentebb már érintettem, alapvetően kétféle stratégiát követhetünk egy integrált fenyegetéssel szemben, és rendszerint (a helyzet dinamizmusától függően) ezen stratégiák kombinációja, ötvözése vezet sikerre:

- *A kormányközi kapcsolatok integrálása és fejlesztése.* Ennek megalkotása igényli a legtöbb munkát, hiszen új rendszereket kell létrehozni, a közöttük lévő viszonyokat és összeköttetést megszervezni, illetve folyamatosan kísérletezni kell – a változó környezetből adódó kihívások miatt – újabb és újabb megoldások beépítésével.
- *Az erőszak visszaszorítása.* Ezt a stratégiát a tradicionális rendszer elemei képesek viszonylag hatékonyan követni, hiszen alacsony intenzitású (majd egyre fokozódó) konfliktusok kezelésére találták ki őket.

Mielőtt rátérnék e stratégiák részletes bemutatására, az alábbi ábra segítségével tekintsük át a komplex biztonsági környezettel (senki földje) kapcsolatos főbb jellemzőket.

9. ábra

A „senki földje”

Forrás: a szerző szerkesztése

Ahogy az ábrán is látható, az integrált hadviselést folytató felek a háborús küszöb alatti területet célozzák meg, ahol a nemzetközi szabályrendszerek nem eléggé kiforrottak egy konfliktus vagy válsághelyzet pontos beazonosításához és kategorizálásához. Ezt a bizonytalanságot kihasználva igyekeznek – tartós bomlasztótevékenységet folytatva – agresszív módon befolyást gyakorolni az emberi dimenzióra (mint hadszínterre). Ehhez első sorban az információs hadszínteret és a kiberhadszínteret használják fel.

Ezen a senki földjén (a szürke zónában) az események sokszor igen kiszámíthatatlan fordulatokat vehetnek. Az okok az előzőekben bemutatott tényezők együttes hatására vezethetők vissza, és ezen (dinamikusan változó) tényezők együttese alkotja az integrált hadviselés elleni műveletek környezetét, amelynek jellemzői a következők:

- A környezet rohamtempóban változik. A 20. század közepe óta csökken az államok közötti háború kirobbanásának esélye, és a globalizációnak, illetve a gazdasági interdependenciáknak köszönhetően nagyon nehéz a népesség és a nemzetközi közvélemény számára elfogadható okot találni egy háború kirobbantására. Rohamtempóban növekszik azonban az aszimmetrikus konfliktusok kialakulásának esélye, hiszen az integrált hadviselési forma nehezebben beazonosítható a laikusok, a civilek számára.
- A műveleti területen számos szereplővel kell számolni, akik befolyásolni képesek a biztonságpolitikai helyzetet. Manapság nemcsak az NGO-k, a nemzetközi szervezetek és terrorcsoportok, de akár

bizonyos magánszemélyek (akik rendelkeznek megfelelő technológiával vagy erőforrásokkal) is képesek komoly hatást gyakorolni a konfliktushelyzetek kimenetelére. Ez egyre komplexebb és dinamikusán változó kapcsolatrendszerek kialakulását eredményezi.

- Az integrált hadviselésben nehéz szétválasztani a háborús és a békés állapotot.
- Egyszerre több hadszíntéren kell műveleteket folytatni. A korábbi hadszínterekhez (föld, levegő, víz és űr) csatlakozott – a varsói NATO-csúcson elfogadott deklarációval – a kibertér is, illetve bizonyos nagyhatalmak már olyan hadszínterekkel kapcsolatban is végeznek kutatásokat, mint például az emberi dimenzió (HOFFMAN–DAVIES 2013).
- A világ elképesztően felgyorsult: az információs korszak vívmányai lehetővé teszik, hogy egy esetleges konfliktushelyzet napok (vagy kibertámadás esetén akár másodpercek) alatt drasztikus mértékben eszkalálódjon. A tradicionális döntéshozatali rendszereket és a hierarchikus felépítésű államhatalmi intézményeket nem ilyen típusú kihívások kezelésére alkották meg, ezért szükség van ezen rendszerek áttekintésére és felülvizsgálatára.
- A közvélemény kiemelt szerepet kap. Az integrált hadviselési elveket valló felek rendkívül leleményesnek mutatkoztak abban, hogy a lakosságot és a nemzetközi közvéleményt megnyerjék az ügyüknek, támogatottságot és erőforrásokat szerezve maguknak. A stratégiai kommunikáció és az információs hadszíntéren vívott műveletek éppen ezért kiemelt fontosságúak.

Kormányközi kapcsolatok fejlesztése: integrációs fókuszú modell

E modell használatakor az *IHEM-stratégia fókusza a különböző képesség-összetevők integrációja* a közös feladatvégrehajtás érdekében. Az integrációs fókuszú modell megvalósítása messze túlmutat a katonai összetevőn. A katonai képességeket figyelembe véve *összhaderőnemi* megközelítésre van szükség, de ezen túl szükség van tárcaközi, kormányzati és a nem kormányzati szervek közötti együttműködésre, a teljes lakosság bevonására, illetve nemzetközi együttműködésre is.

A stratégia megalkotása során – az együttműködés feltételeinek megteremtésén túl – fel kell készülni arra is, hogy a válsághelyzet elhúzódhat,

és ha az ellenfél műveletei előkészítő fázisában sikeres volt, a helyzet eszkalálódhat, és akár hagyományos erők bevetésére is sor kerülhet.

Egy hatékony stratégia – amely az alapképességek és a támogató-és kiegészítőképességek együttes alkalmazásával kívánja felvenni a harcot az irreguláris hadviselést alkalmazó agresszorral szemben – a képesség-elemzéssel kezdődik, amely feltérképezi a saját, illetve a hibrid hadviselést alkalmazó – feltételezett – csoportok képességeit.

A stratégia megalkotásához elengedhetetlen az ellenség gondolkodás-módjának és harcmódorának mélyreható ismerete. Ezen ismeret birtokában lehet a saját képességeinket számba venni, és a rendelkezésre álló erőinket fókuszáltan alkalmazni a szemben álló fél éppen aktuális tevékenységének megfelelően. A képességelemzésnek ugyanakkor fel kell derítenie a képességhiányokat is, és azok kiküszöbölésére azonnali lépéseket kell tenni.

A folyamat egyszerűnek tűnik, de ha figyelembe vesszük, hogy nem csupán összhaderőnemi, hanem tárcaközi szinten is fel kell mérni a képességeket, illetve a nemzetközi adottságokat is össze kell hangolni a sajátunkkal a megfelelő hatások elérése érdekében, könnyen érthető, hogy ez egy rendkívül komplex elemzési és tervezési feladat.

A védelmi stratégia feladatait alapvetően két csoportba sorolhatjuk. A felkészülés időszakának feladatait folyamatosan végezni kell az esetlegesen bekövetkező támadás előtt, a válság időszakának feladatait pedig csak a válsághelyzet kialakulását követően kell fogantatosítani.

A konfliktusspektrum bal oldala

A képességek és képességhiányok ismeretében az alábbi tevékenységeket kell fontolóra venni az IHEM végrehajtásakor és a stratégia megalkotásakor – még a válság kialakulását megelőzően:

- A válaszreakciók kalibrációja során a hangsúlyt elsősorban az előrejelzési képességek,⁶⁴ valamint az ellenálló képesség⁶⁵ fejlesztésére kell helyezni. Mivel a nemzeti összefogás elengedhetetlenül

⁶⁴ Az előrejelzési képesség javításához az indikátorokat kell megváltoztatnunk. A hírszerző rendszer elemzőképességének megváltoztatásával és az előrejelző képesség javításával kapcsolatban lásd: PORKOLÁB 2014, 65–73.

⁶⁵ Számos jelenlegi kutatás középpontjában az emberi ellenálló képesség fejlesztése (reziliencia) áll. A reziliencia témájában két könyvet ajánlok tanulmányozni: SIEBERT 2005; SOUTHWICK–CHARNEY 2012.

szükséges egy integrált hadviselést alkalmazó agresszorral szemben, a lakosságot időben fel kell készíteni arra, hogy észrevegye az árulkodó jeleket, és képes legyen megvédeni magát az ellenséges propagandával szemben.

- Az integrált hadviselés politikai jellege⁶⁶ megnehezíti a pontos információk begyűjtését és elemzését. Az irreguláris hadviselést folytató szervezetekkel szembeni politikai hadviselés valamennyi elemét szinkronizálni kell a tervezés időszakában – a nemzeti szinttől kezdve egészen a katonai harcászati szintig meg kell határozni az egyes képesség-összetevők feladatait.
- A kommunikációs és információmegosztási szabályzókat át kell tekinteni, és törekedni kell arra, hogy a rendelkezésre álló információt (és az azok alapján készített elemzéseket) minél szélesebb körben és valós időben tegyünk elérhetővé.
- A nemzetközi szintéren be kell vonni valamennyi demokratikus államot, és meg kell vizsgálni, milyen módon képesek támogatni a hazai tárcaközi erőfeszítéseket. A nemzetközi szintéren a bizalomépítést jóval a válság kirobbanása előtt meg kell kezdeni, hiszen ez lesz majd az alapja az esetleges együttműködésnek.
- Az IHEM megalkotásakor, a szervezeti struktúra felépítése során, törekedni kell arra, hogy olyan képességeket sorakoztassunk fel, amelyek hatékonyan képesek akadályozni a szemben álló fél szertegázó és komplex tevékenységét, valamint arra, hogy azok dinamikusan alakíthatók legyenek a követelmények függvényében. Ehhez a képességalapú elemzést még a tervezési folyamat legelején végre kell hajtani, és rendszeresen felül kell vizsgálni. Szem előtt kell tartani, hogy a védelmi tevékenységek fókusza (egy integrált fenyegetéssel szemben) a befolyásoláson alapuló műveletek teljes spektrumának kihasználásán alapul.
- Olyan szervezeti formák és vezetési rendszerek kialakítását kell előtérbe helyezni, amelyek adaptív válaszreakciókat adhatnak a nem várt helyzetekben. Ennek részeként törekedni kell arra, hogy a vezetői

---

⁶⁶ A hibrid hadviselés környezete (a humán terep), amelyet mind lokális, mind nemzetközi szinten információs műveletekkel igyekeznek befolyásolni a szemben álló felek.

képzés során fejlesszük a személyes adaptációs képességet, a mentális rezilienciát.⁶⁷

A konfliktusspektrum jobb oldala

A képességek és képességhiányok ismeretében az alábbi tevékenységeket kell fontolóra venni az IHEM végrehajtásakor és a stratégia megalkotásakor – válság kialakulását követően:

- A tárcaközi összefogás kialakításához folyamatosan gyakorlatokat kell szervezni, amelyek kifejezetten a hibrid hadviselés során alkalmazott tevékenységek indikátorainak felderítésére és az azok ellen foganasított tevékenységek meghatározására irányulnak. A gyakorlatok során meg kell határozni azokat az indikátorokat, amelyeket követően konkrét harctevékenységet folytatunk, és ezeket kommunikálni is kell a hatékony elrettentés érdekében.
- Az észak-atlanti szerződés V. cikkelye szerinti helyzet kialakulásához – hibrid konfliktus esetén – hosszú út vezethet, ezért meg kell vizsgálni az elhúzódó válsághelyzetek alatt kialakuló változatokat (információs műveletek során alkalmazott propaganda, megfélemlítés, kibertámadások stb.), és minden egyes változattal kapcsolatban válaszreakciókat kell megfogalmazni, illetve amennyiben szükséges, foganasítani.
- A katonai összetevő feladatainak meghatározásakor ki kell használni a különleges műveleti erők speciális gondolkodásmódját, képességeit és mélyreható ismereteit az irreguláris hadviselés területén. Az IHEM proaktivitásához pontosan ismerni kell a szemben álló felek szándékát és gondolkodását – ez elengedhetetlen ahhoz, hogy magunkhoz ragadjuk és megtartsuk a kezdeményezést.
- A katonai összetevő kialakításakor rugalmas összhaderőnemi alkalmi harci kötelékek létrehozására van szükség. Törekedni kell ezek közös vezetésére, amelyben mind a különleges műveleti, mind a hagyományos szakemberek is helyet foglalnak. Fontos, hogy kialakítandó

---

⁶⁷ A *mental resilience* kifejezéssel – amely azóta újabb kutatások tárgyát képezi – 2014-ben, Tallinnban, a CCD Kiválósági Központ által rendezett CyCon konferencián találkoztam először, Jarno Linnéll (a McAfee képviselője) előadásában.

szervezet igény szerint méretezhető legyen, illetve ki lehessen egészíteni további szükséges képesség-összetevőkkel.

- Az összhaderőnemi szervezetet integrálni kell a tárcaközi szervezet munkájába annak érdekében, hogy a különböző elemeket egymással szinergikusan tudjuk alkalmazni. A szervezetek feltöltésekor valamennyi lehetőséget figyelembe kell venni, és az információs műveletek, valamint a befolyásoláson alapuló műveletek területén jártas összes fegyveres testületi, válságreagálásban jártas, kormányzati és nem kormány szervezetben szolgáló szakembert, az oktatás területén elismert elméleti szakembert (akadémikust) be kell vonni, és tudásukat a legteljesebb mértékben fel kell használni a felmerülő probléma megoldásához.

Végezetül szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az integrált hadviselő felekkel szemben vívott küzdelemre történő felkészülés és egy integrációs fókuszú modellen alapuló stratégia megalkotása nem azt jelenti, hogy el kell feledkeznünk a tradicionális hadviselésről.⁶⁸

Az integrált hadviselés egyik jelentős összetevője a tradicionális fenyegetés, ezért könnyen előfordulhat, hogy ha az integrált konfliktusok eszkalálódnak, bizonyos nemzetek hagyományos eszközökkel majd érvényesítik akarataikat. A lényeg, hogy a konfliktusspektrum bal oldalára sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani annak érdekében, hogy időben felderítsük az agresszorok tevékenységét, és hogy gyors ellenlépéseket tudjunk foganatosítani.

Az erőszak visszaszorítása: ellenfélfókuszú modell

Az ellenfélfókuszú modell használatakor – egy IHEM-művelet végrehajtása során és az ehhez szükséges stratégia megalkotásakor – a szemben álló felek képességeinek és motivációs szintjének befolyásolására és a rendbontó tevékenységek elterjedésének megakadályozására kell fókuszálnunk. E stratégiai

---

⁶⁸ A hibrid hadviseléshez elengedhetetlen egy támogató nemzetállam, amely a hibrid hadviselés hagyományos komponenseit és egyéb összetevőit biztosítja. Enélkül a hibrid hadviselést folytató irreguláris komponens képtelen megfelelő sebességgel és hatékonysággal fellépni a kiszemelt célterületen.

megközelítésben is egyre kiemeltebb szerepet kap az információs fölény kialakítása, majd ezt követően a szemben álló fél által alkalmazott erőszak visszaszorítása – az információs hadszíntéren vívott küzdelemmel és speciálisan felkészített rendvédelmi alakulatok által végrehajtott közvetlen műveletek segítségével.

Az információs fölény kialakítása

A lakosságközpontú hadviselés támogatása két komoly megközelítésbeli változást (*paradigmaváltást*) kíván meg a hírszerző közösségtől. Először is, a katonai hírszerzés fókuszát el kell tolni a hagyományos katonai célpontokról az emberi dimenzió felé. Másodsor, jóval rugalmasabbá kell tenni az információáramlás rendjét. Annak érdekében, hogy sikeresek lehessünk egy hibrid küzdelemben, elengedhetetlenül fontos a hírszerző szervek szervezeti kultúrájának átalakítása. A legtöbb NATO-tagország hírszerző tevékenysége továbbra is „csatornázott” módon van szervezve, vagyis a szolgálatok felépítése információgyűjtő eljárásokra alapozva vertikálisan, nem pedig felderítési feladat- vagy problémaközpontúan történik. Emiatt releváns információk esnek csapdába a különböző hírszerző csatornáknak (FLYNN–POTTINGER–BATCHELOR 2009, 17.) úgy, hogy emellett többségüket ignorálja is a hírszerző közösség. Ez a szervezeti felépítés nem teszi lehetővé az időbeni adaptációt és az információs fölény kivívását (CHEKINOV–BOGDANOV 2013, 16.).

A tradicionális nemzeti szintű hírszerző támogatás, egészen mostanáig, szinte kizárólag az ellenséges csapatok helyzetére, országokra és a fegyveres erőkre vonatkozó általános információk gyűjtésére, valamint a nagy értékű célpontokra koncentrált (TREVERTON 2009), olyan társadalmi vagy demográfiai információk értelmezése, illetve pszichológiai tanulmányok készítése helyett, amelyek a különböző kultúrájú csoportok hatékony befolyásolását segítik elő. Annak ellenére, hogy az emberi dimenzió megértése kritikus fontosságú az aszimmetrikus konfliktusok során, a jelenlegi hírszerző rendszer csak korlátozottan képes reagálni lakosságközpontú hadviselés során.

Az olyan komplex problémák átlátásához, mint a lakosságközpontú hadviselés, elengedhetetlen a széles körű információmegosztás az egyes hírszerzők között. Ennek ellenére a releváns információk hozzáférhetősége még mindig nehézkes. Az emberi dimenzióra vonatkozó adatok többsége

ugyan már nagyobb mennyiségben elérhető, a régi, hidegháborús felfogás még mindig másodrangúnak tekinti a nyílt forrásból származó információt. A hírszerzési adatok 90%-a nyílt forrásból származik (FLYNN–POTTINGER–BATCHELOR 2009, 23.). Ez pedig azt jelenti, hogy az ezek felhasználásával készült elemzéseket széles körben, gyakorlatilag bárkivel megoszthatná a hírszerző közösség.

Az iraki és afganisztáni tapasztalatok alapján a legtöbb nyugati haderőben már felismerték, hogy szükséges a hírszerző támogatás átalakítása és a fókuszváltás, illetve meg is kezdődött a hírszerzési szintek (a stratégiától a harcászati szintig) integrálása. Ennek ellenére még rengeteg a tennivaló a jövő kihívásainak hatékony kezelése érdekében. Ugy tűnik, hogy a hadviselés dimenzióinak integrálása, valamint az emberi környezet és a lakossági megítélés fontossága mindenképpen szükségessé teszi a fókusz eltolódását, függetlenül attól, hogy irreguláris vagy tradicionális hadviselő felekről van éppen szó.

A katonai hírszerző közösségnél minden szükséges képesség és szak tudás rendelkezésre áll, hogy vezető szerepet vállalhasson a „hűvös háborúk” megívásának hírszerző támogatása terén is. Ahogy Maxwell (2013) is kiemelte, az iraki és afganisztáni műveletek során azok a hírszerzők és különleges műveleti erők voltak képesek a földalatti hálózatok tevékenységének akadályozására (a menedékek felszámolásával, az utánpótlás elvágásával és a lakossági támogatás megszüntetésével), amelyek kellő ismeretekkel rendelkeztek a nem hagyományos hadviselés gyakorlatáról. A hírszerző tevékenység releváns tétele, illetve a hírszerző közösség szükséges fókuszváltása nem opció, hanem sürgős feladat, ezt könnyű belátni, ha figyelembe vesszük például az ukrán szomszédunknál zajló eseményeket.

Amint lezajlik a szükséges fókuszváltás, a hírszerző közösségnek az információáramlás rendjét is meg kell változtatnia. A problémát ugyanis nem a rendelkezésre álló információ mennyisége, hanem annak menedzselése jelenti. Ahogy Flynn vezérőrnagy is rámutatott, a felderítő rendszer minden szintjén problémát jelent az elemzőknek az emberi dimenziót érintő, a nem katonai tevékenységek vagy speciális jelenségek okozta bármilyen anomália azonosításához szükséges háttérinformációk hiánya (FLYNN–POTTINGER–BATCHELOR 2009, 18.). Ezért szükséges, hogy minden információ elérhető legyen egy adott fizikai helyen vagy számítógépes hálózaton. Flynn elgondolása szerint a hírszerzés által gyűjtött valamennyi adatot információs központoknak kellene rendezniük és elosztaniuk – valós időben és a legszélesebb körben a különböző szervezetek között.

A közvetítői szerepkör azonban itt nem érhet véget.⁶⁹ Minden felmerülő problémát el kell juttatni a megfelelő szakértőkhöz. A hírszerző közösségnek fel kell vennie a hálózatmenedzsmentet a profiljába, ugyanis ki kell építeni – a hírszerzési feladat megoldásához potenciálisan hozzájárulni képes – szakértők rendszerét is, a befolyásolást támogató és információ-szerző hálózatok mellett. Egy hírszerző szakembernek nemcsak azokat kell tudni azonosítani, akik használható információval rendelkezhetnek, hanem azokat is, akik képesek az elemző/értékelő munkához érdemben hozzájárulni. Őket a szükséges ideig be kell kapcsolni az információáramlás rendszerébe. Így ezek az ideiglenes hírszerző hálózatok már a felderítési feladatok és specifikus problémák, nem pedig az információgyűjtési eljárások köré szerveződnenek.

A szemben álló fél által alkalmazott erőszak visszaszorítása

Az erőszak visszaszorítására koncentráló modell elsősorban arra törekszik, hogy információs fölényt alakítson ki az adott helyzetben, majd – ezen feltétel teljesülése esetén – fellépjen az aszimmetrikus hadviselést alkalmazó csoportok ellen.

E modell szerint először a potenciális fenyegetést jelentő szervezetek tevékenységének főbb jellemzőit kell megvizsgálni, majd ezeket megértve lehet ellenlépéseket kidolgozni. Ebben a részben egy könnyen érthető modell közreadásával igyekszem inspirálni a gondolkodást a további kutatásokhoz.

Az erőszak visszaszorításának fókusza a következő egyenlettel fejezhető ki legegyszerűbben:

az integrált hadviselést folytató felek agressziója = képesség + motiváció

Az integrált hadviselést alkalmazó feleknek tehát két alapvető tényezőre van szükségük: *motivációra*, amely az agresszió elkövetését erősíti, és alátámasztja az ideológiájukat, illetve *műveleti képességre*, amely nélkül hiába létezik motiváció.⁷⁰ Elsősorban ez a két összetevő határozza meg az IHEM

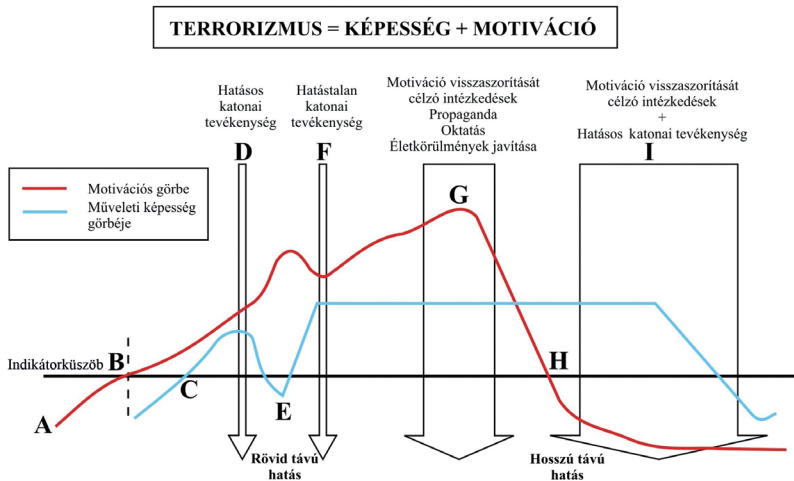
⁶⁹ Mivel a fentiek alapján a katonai hírszerzésnek már nem csak a katonai szakterületre kell irányulnia.

⁷⁰ Ezen műveleti képességekkel kapcsolatban érdemes tanulmányozni a „B” melléklet eset-tanulmányát.

lefolyását és jellegét. A lenti ábra e két összetevő változását mutatja be, a kormányközi szervek által alkalmazott ellentevékenységek tükrében.

Amikor felvesszük a harcot egy integrált hadviselést alkalmazó szervezettel szemben, alapvetően két tevékenység típus közül választhatunk. Az első célja a szervezet műveleti képességének csökkentése, végső soron tevékenységének teljes visszaszorítása. A másik a szervezet motivációjának csökkentésére törekszik, amely tevékenység elsősorban az információs hadszíntéren zajlik. Bár a két típus egymástól jelentősen eltérő intézkedéseket foglal magában, mindkét megközelítésnek az a végső célja, hogy megakadályozza a további támadótevékenységek végrehajtását.

Ideális esetben a kormánynak arra kell törekednie, hogy mindkét összetevő jelen legyen a hibrid hadviselő felek elleni küzdelemben. Bonyolítja ugyanakkor a képletet az is, hogy minél sikeresebb a kormány az ellenség felszámolásában, az adott szervezet annál elkeseredettebb, motivációs szintje nő, illetve növelheti az alkalmazott agresszió intenzitását is.

10. ábra

Az ellentevékenységek hatásmechanizmusa

Forrás: a szerző szerkesztése

Az ábrán látható *indikátorküszöb* azt a szintet jelenti, amely fölött egy adott kormány észleli, hogy agresszív tevékenységet folytatnak ellene (*észlelés*), illetve a hírszerzés bizonyos indikátorok alapján képes beazonosítani az agresszort (*attribúció*). A *motivációs görbe* az integrált hadviselést folytató szervezet motivációs szintjének alakulását mutatja az adott időintervallumban, míg a *műveleti képesség görbéje* a szervezet képességét illusztrálja. A folyamat a következőképpen zajlik le:

- Az agresszor kellő motivációra tesz szert egy politikai célkitűzés érdekében (A). Eleinte, a tervezés időszakában, a motivációs szint nem éri el az indikátorküszöböt, vagyis nem történnek konkrét cselekmények, de a szervezet egyes elemei később dönthetnek úgy, hogy céljaik elérése érdekében erőszakos cselekményeket hajtanak végre.
- A B pontban a motivációs görbe keresztezi az indikátorküszöböt. Ettől kezdve a szervezet tagjai már törekednek arra, hogy fejlesszék műveleti képességüket az agresszív tevékenységek végrehajtásához.
- Amikor ezek a képességek elérik a megfelelő szintet, vagyis amikor a műveleti képesség görbéje keresztezi az indikátorküszöböt (C), a szervezet készen áll arra, hogy konkrét beavatkozásokat kövessen el.
- Az agresszív cselekményekre reagálva a fenyegetett nemzet – az integrált műveletek ellen kidolgozott stratégiát alkalmazva – szintén műveletekbe kezd (D). Az ilyen tevékenységek elsősorban az agresszorok műveleti képességét érintik, és amennyiben sikeresek, illetve kellő mértékben koncentráltak, akkor nagy valószínűséggel sikerül azt visszaszorítani az indikátorküszöb alá. Fontos kiemelni, hogy mivel a küzdelem egyszerre több hadszíntéren is zajlik, így nemcsak a támadó jellegű (kinetikus) műveletek, hanem a kormány által foganatosított védelmi intézkedések (információs hadszíntéren folytatott küzdelem) is nagymértékben hozzájárulnak az agresszorszervezet műveleti képességének csökkentéséhez.⁷¹
- A kinetikus jellegű műveletek hatása általában rövid ideig tart, és a kezdeti veszteségeket követően az agresszor átszervezi önmagát (újabb proxy- vagy szakadár csoportok szervezésébe kezd) és fejlődik – annak érdekében, hogy elkerülje a további veszteségeket és kompenzálja a műveleti képességében bekövetkezett csökkenést

⁷¹ Például a fal, amelyet Izrael épít a nyugati parti területen, úgy tűnik, hogy sikeresen megvédi a sűrűn lakott területeken élő állampolgárokat a további támadásokkal szemben.

(E). Így a műveleti képesség görbéje ismét felfelé ível, majd újra keresztezi az indikátorküszöböt. Ugyanakkor, a kormány információs tevékenységeinek, illetve gazdasági lépéseinek köszönhetően a motivációs görbe is emelkedik, ami arra ösztönzi az agresszorszervezetet, hogy növelje az erőszak intenzitását.

- Ha a kinetikus jellegű tevékenység hatástalan (F), a hibrid hadviselést alkalmazó szervezet műveleti képessége nem sérül, motivációs szintje ennek következtében emelkedik. Bizonyos esetekben a politikai döntéshozók dönthetnek úgy is, hogy részben vagy egészében teljesítik az agresszorok követeléseit. Egy ilyen kompromisszum azonban legtöbb esetben csak növeli az agresszorszervezet étvágát, és arra sarkallja, hogy újabb követelésekkel álljon elő.
- Amennyiben az ellenük foganatosított komplexebb eszközök hatásosnak bizonyulnak, az agresszorszervezet motivációs szintje csökkenni kezd (G). Ez a csökkenés nem feltétlenül az agresszorszervezet tagjainak attitűdjét tükrözi, inkább az őket támogató lakosságét. A motivációs szint csökkentésére irányuló tevékenységek legfőbb és elsődleges célpontja ezért éppen a civil lakosság – annak érdekében, hogy elszigetelje az agresszort a támogató közegtől, és előkészítse a közvetlen (kinetikus) akciókat a keménymag ellen.
- Minél sikeresebbek a motivációs szintet csökkentő intézkedések, annál valószínűbb, hogy a motivációs görbe ismételtelen az indikátorküszöb alá csökken (H). De tegyük mindjárt hozzá, hogy a motivációs szint csökkenése nincs közvetlen hatással az agresszorszervezet műveleti képességére, a keményvonalas csoportok elméletileg tehát továbbra is képesek támadások végrehajtására. Ebben az esetben minden egyes tényező (a kormány által foganatosított kinetikus jellegű tevékenységek, szervezeten belüli egyet nem értés a célokat és eszközöket illetően, külső nyomásgyakorlás stb.), amely időlegesen növeli a motivációs szintet, további agresszív cselekedetek elkövetéséhez vezet.

Az agresszorszervezet műveleti képességének csökkentése érdekében folytatott kinetikus műveletek tervezése és végrehajtása összetett és nehezen kivitelezhető feladat, de még nehezebb az a szervezőmunka, amelyek célja az agresszor motivációs szintjének visszaszorítása. Ennek elemei a következők lehetnek:

- humanitárius segítségnyújtás (annak érdekében, hogy befolyásolják az agresszorszervezetet támogatókat);
- az életkörülményeket javító intézkedések;
- oktatási és propagandatevékenységek támogatása adott területeken;
- tárgyalások folytatása (általában minden nagyobb mozgalomban megtalálhatók a mérsékeltbb elveket képviselők, akik nem támogatják az erőszakos érdekérvényesítést);
- az információfőlény megtartása és az információs hadszíntéren foganatosított intézkedések.

Ezek azok az erőszakmentes eszközök, amelyekkel meg lehet nyerni a lakosságot, illetve el lehet szigetelni a keménymagot a mérsékelttől, ezáltal csökkentve az integrált hadviselést folytató szervezet motivációs szintjét.

Míg a kinetikus jellegű (közvetlenül az ellenséges csoportokat támadó) tevékenységeknek szinte azonnal kézzelfogható eredménye van, addig a motivációs szintet csökkentő tevékenységek csak hosszabb távon érzetik hatásukat. Néha évek, évtizedek is eltelhetnek, amíg ezek az intézkedések meghozzák a kívánt eredményt.

A hatásos IHEM a motivációs szintet csökkentő tevékenységeket a kinetikus tevékenységekkel kombinálja, de nem szabad elfelejteni, hogy a végső cél a lakosság megnyerése és elszigetelése, hiszen ez biztosítja, hogy a szervezet ne legyen képes újra megerősödni.

Az IHEM katonai aspektusa

A fejlett nemzetek haderejének műveletei a közeljövőben jelentősen meg fognak változni. Nagyobb távolságokat lesznek képesek megtenni, s nagyobb sebességgel mozognak majd a harcmezőn. Egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek arra, hogy megsemmisítsék vagy használhatatlanná tegyék az ellenség vezetési és irányítási létesítményeit, és megbontsák a kötelékek közötti összhangot – annak érdekében, hogy információs főlényt alakítsanak ki. A műveleteket valószínűleg az eddigiektől eltérő összetételű kötelékek hajtják majd végre. Végül, de nem utolsósorban más szempontok lesznek fontosak a háború megvívásával kapcsolatban:⁷²

⁷² Ezek a koncepciók megfigyelhetők az USA *Joint Vision 2010* elképzeléseiben és egyéb dokumentumokban.

- információs hadviselés;
- domináns manőverek;
- precíziós csapások;
- teljes védelem;
- koncentrált logisztika.

A jövő hadserege olyan képességeket fejleszt, amelyek nagyban támaszkodnak az információs technológiákra és a szerves egységbe kapcsolt rendszerekre, ezzel növelve a csapatok műveleteinek összkormányzati szinten történő összehangolását. Ez a fejlődés további változásokat indukál a háború megvívásával kapcsolatban is. A szárazföldi csapatok nagyobb hangsúlyt fektetnek majd a kisebb alegységek által végrehajtott összehangolt műveletekre, a gyors manőverekre, valamint arra, hogy az összes hadszíntéren egyszerre hajtsanak végre akciókat.

A NATO katonai műveletekre vonatkozó gondolatait a *Jövő szövetséges műveleteinek keretei* című dokumentum mutatja be,⁷³ amely hatással van a védelmi tervezési rendszerére is (NATO Defence Planning Process – NDPP). A dokumentumban szereplő megállapítások tíz biztonsági kihívásra (IS – Instability Situations), öt stratégiai katonai perspektívára (Strategic Military Perspectives – SMP) és a kilenc kategóriába sorolt katonai befolyásoló tényezőkre (Military Implications – MI) vonatkoznak. A döntéshozatal szempontjából leginkább lényeges összetevők a stratégiai katonai perspektívák (PORKOLÁB 2016), amelyeket a dokumentum a következőképpen jellemez:

1. *Műveleti tempó*: a katonai kötelékek reagálóképességének, adaptációs képességének és rugalmasságának fejlesztése.
2. *Biztonsági hálózatok*: a partnerek számának bővítésével képességnövelés, a lehetőségek feltérképezése és a befolyás növelése.
3. *Megosztott reziliencia*: a stratégiai sokkhatást követően a haderő műveleti képességének visszaállítása, illetve az ellenálló képesség fejlesztése.
4. *Környezet átfogó értelmezése*: a vezetői döntéshozatal előkészítése érdekében a dinamikusán változó környezet nyomon követése és a lehetőségek feltérképezése, valamint átfogó értelmezése.
5. *Stratégiai kommunikáció*: a szövetségi narratíva kommunikációja a közös feladatvégrehajtás hangsúlyozásával.

---

⁷³ Framework for Future Alliance Operations – FFAO.

A hadszíntereken lezajlott adaptációs folyamatok eredménye, hogy a háború célja is átalakul: manapság nem feltétlenül kell az ellenség elpusztítására törekedni, inkább arra, hogy megtörjük az ellenállását, és rákényszerítsük saját akaratumkat (SCALES 2010). A történelem is arra tanít minket, hogy a stratégiai győzelmet nem lehet úgy megszerezni, ha megpróbálunk mindenkit elpusztítani, aki velünk szemben áll.

Ahhoz, hogy egy haderő képes legyen a jövőben gyorsan és viszonylag kevés anyagi ráfordítással kivívni a győzelmet, lehetőleg akkor kell térdre kényszerítenie az ellenfelet, amikor az a csapások által okozott károk miatt képtelen ellenállást tanúsítani. Amennyiben tovább várnak ennél a pillanatnál, az ellenség ellenállása nőni fog, és még nagyobb elszántsággal fog harcolni csapataink ellen. Saját akaratumk kikényszerítéséhez szinte minden esetben szárazföldi csapatokat kell bevetni. A pszichológiai összeomlást ugyanis csak úgy lehet elérni, ha az ellenfél ellenállásba ütközik, bármerre is próbál mozdulni. Ennek összetevői a következők:

- *Pontos csapások és manőverezőképeség.* Annak érdekében, hogy a jövőben elkerüljük a túlzott tüzereő használatát, meg kell találni az egyensúlyt a tüzecsapások alkalmazása és a manőverek végrehajtása között.
- *A támadó jelleg megtartása.* Képzelnünk el egy manőverező köteléket, amely képes olyan tiszta képet alkotni a harcmezőről, amely a mai tudásunk szerint még lehetetlen. Képes – manapság felfoghatatlan – pontossággal megjósolni az események bekövetkeztét, képes hihetetlenül gyorsan mozogni a harcmezőn, és töretlen lendülettel tör előre. Egy ilyen kötelék képes lenne a harcmező fölötti uralmat kézben tartani, és viszonylag kis veszteségekkel döntő fölényre szert tenni. Az információs technológia fejlődése mindezt lehetővé teszi. A sebesség a jövőben igen fontos eleme lesz a szárazföldi hadműveletek megvívásának. Növekedni fog a felderítésre és tervezésre szánt idő (az adatok beszerzésének és feldolgozásának ideje azonban csökkenhet), és rövidebb lesz a tényleges harctevékenységre fordított időtartam.
- *A harcmező átláthatósága.* A harcmező átláthatósága és az ellenséges lépések kiszámíthatósága alapvetően megváltoztatja a tüzecsapások és manőverek mai alkalmazásának formáit. Egy olyan parancsnok, aki képes az ellenséges hadmozdulatokat nyomon követni, feloszthatja csapatait apró részlegekre, és pontosan úgy helyezheti el őket, hogy képesek legyenek az ellenséges hadrendre a megfelelő

helyeken csapást mérni. Ez a képesség lehetővé teszi a parancsnokok számára, hogy az eddigieknél nagyobb területeket kisebb erőkkel is az ellenőrzésük alatt tarthassanak. (Nagyjából úgy, mint a kosárlabdában: amikor az egyik csapat gyorsabb, mozgékonyabb és jobban ismeri a másikat, akkor az ember-ember elleni küzdelem helyett választhatja a zónajátékot.) A parancsnok, aki gyorsabb kötelekkel és hatásosabb tüzérővel rendelkezik, domináns szerepet tölthet be a harc irányítása során is. A hatásos tüzérő lehetővé teszi, hogy az ellenséges köteleket megfelelő helyeken harc képtelenné tegyék, de ez a képesség önmagában még nem elég a győzelem kivívásához. A gyorsaság és a mobilitás az, amely lehetővé teszi, hogy – a tüzérőből származó alkalmi előnyöket kihasználva – döntő győzelmet arassunk. Amennyiben ezt a két képességet megfelelően és egymással összhangban alkalmazzák, képesek a kulcsfontosságú pontokra egy időben csapásokat mérni (illetve meghatározott prioritási sorrendben). Igen rövid idő, talán csak órák leforgása alatt egy ilyen kötelék képes igen súlyos helyi veszteségeket okozni az ellenségnek. Ez óhatatlanul ahhoz vezet, hogy megbomlik az ellenséges csapatok közötti kohézió, és összeomlik a rendszer. Ez a legjobb út az ellenség pszichológiai megtöréséhez.

- *Kísérletek és újítások.* A jelenlegi harcászati elvek szerint az előny mindig a védők oldalán van, mivel – a mai felfogás szerint – minimálisan kettő az egyhez (de inkább három az egyhez) számbeli fölény szükséges egy támadás megindításához. Ugyanakkor tudjuk, hogy önmagában a tüzérő nem elégséges a győzelem kivívásához. Másodsor: hiába sikerül megfelelő helyeken csapást mérni az ellenségre, egy igen elszánt ellenséges köteléket, amely ráadásul intelligens és alkalmazkodik a megváltozott harctéri körülményekhez, csak akkor lehet legyőzni, ha sokkal gyorsabb manővereket hajtunk végre nála. Az információs korszakban egy hadseregnek a jelenlegi 20 km/óra sebességnél tízszer gyorsabban kell mozognia és manővereket végrehajtania (SCALES 2010, 12.). Végül az információs technológia a szárazföldi kötelek számára lehetővé teszi, hogy mind mentálisan, mind fizikálisan elérjék azt a sebességet, amely a tűzcsapások és a manőverek közötti helyes egyensúly kialakításához szükséges.

Ebben a fejezetben – a fenti összetevők tükrében – három területtel foglalkozok részletesen. Az első a *különleges műveleti képességek fejlesztése*, a második az *információs hadviselés*, a harmadik pedig a *hálózatközpontú hadviselés*.

A különleges műveleti erők

Az IHEM-koncepció megértéséhez elsősorban az irreguláris hadviselés szemléletmódját kell tanulmányozni. Ahogyan azt a második fejezet bemutatja, az irreguláris hadviselés évszázadok óta a gerillaerők által tudatosan választott stratégia,⁷⁴ ugyanakkor a kormány szervezetek közül a különleges erők is hasonló szemléletmóddal lettek létrehozva,⁷⁵ és a nemzetközi feladatrendszerében megfogalmazott feladataik⁷⁶ képessé teszik őket arra, hogy (helyi erőkkel közösen) a gerillákhoz hasonló műveleteket tervezzenek és hajtsanak végre. Ehhez a különleges műveleti erőknél elengedhetetlen volt az irreguláris gondolkodásmód mélyreható ismerete és elsajátítása.⁷⁷ A kiképzés során megszerzett speciális tapasztalat és tudás tette képessé

---

⁷⁴ Az irreguláris hadviselés képviselőinek tevékenységét nehéz számszerűsíteni, de néhány statisztikai adat elérhető *Fabius Maximus* weboldalán. Már hivatkozott cikkében Max Boot hét irreguláris győzelmet elemez ki.

⁷⁵ Ahogyan azt a NATO-doktrína is bemutatja (*NATO, Allied Joint Publication, AJP-3*), a katonai összetevőt figyelembe véve a különleges erők kifejezetten alkalmasak IHEM végrehajtására, mivel specifikusan irreguláris erőkkel szembeni műveletekre kapnak kiképzést, illetve ami ennél is fontosabb, hogy a különleges műveleti katonákat gondolkodásmódjuk is alkalmassá teszi arra, hogy váratlan helyzetekben is rendkívül gyorsan adaptálódjanak – a környezeti változásoknak megfelelően. Annak érdekében, hogy sikeresek lehessenek, a különleges műveleti képességnek olyan organikus összetevőket (PSYOPS, CIMIC, InfoOps, hírszerzés) is tartalmaznia kell, amelyek lehetővé teszik, hogy más, nem katonai (kormányzati vagy nem kormányzati) szereplőkkel közösen tudjanak hatékonyan fellépni a hibrid hadviselés ellen.

⁷⁶ A NATO különleges műveleti feladatrendszerének egyik alappillére a *katonai segítségnyújtás* – angolul: *Military Assistance*.

⁷⁷ Ennek érdekében a jelöltek szigorú kiválasztási folyamaton mennek keresztül, és speciális kiképzést kapnak, hiszen nem minden katona alkalmas e feladat végrehajtására az elvárt szinten.

a különleges műveleti erők tagjait arra, hogy egy IHEM-konceptió részeként, a katonai összetevő alkalmazása során kiemelt szerephez jussanak.⁷⁸

Napjainkban az aszimmetrikus konfliktusok katonai vonatkozású megoldásainak egyik legfejlettebb eszköze a különleges műveleti erők alkalmazása. Ezek a katonák olyan feladatokat terveznek és hajtanak végre, amelyekre egy évtizeddel ezelőtt még gondolni sem mertünk volna. Igény tehát van ezekre a speciálisan felkészített katonákra, a kérdés inkább az, hogy vajon a képességeiknek megfelelő feladatokat fognak-e kapni a jövőben.

A kérdés több szakértője az igenlő válaszra hajlik. Bár a magas intenzitású konfliktusokban egyelőre nem valószínű, hogy képességeiknek megfelelően alkalmazzák őket, de az egyre szaporodó aszimmetrikus háborúban már vélhetően igen – olyan területeken, ahol nem lehet a bevett, tradicionális módszerekkel harcolni.

A jövő harcosainak képesnek kell lennie egy állandóan változó környezetben helytállni. A NATO tagországainak többsége folyamatosan kutatja, hogy a különleges műveleti erők hogyan növelhetik hatékonyságukat egy aszimmetrikus küzdelemben.⁷⁹ Az agy is katonai kutatások alapját képezi, mivel önmagában az is felfogható egyfajta fegyverként.

Mivel egy aszimmetrikus küzdelemben a cél az ellenfél szociális struktúrájának lerombolása és moráljának megtörése, így a lélektani hadviselésre a különleges műveletek végrehajtása során is nagy hangsúlyt kell fektetni.

Mivel a háború és béke állapotai között már nincs egyértelmű határ, olyan szenzorokat és vezetési rendszereket kell fejleszteni, amelyek képessé

---

⁷⁸ Az IHEM különbözik a különleges erők által végrehajtott antiterrorista (CT) és a hadgyománys erők által is végrehajtható felkelésselenes (COIN-) műveletektől. Az antiterrorista műveletek viszonylag rövid, reaktív és rejtett tevékenységek, amelyek bizonyos célpontok (célszemélyek) ellen irányulnak, és eredményük könnyen mérhető. A felkelésselenes (COIN-) műveletek lényege, hogy a felkelők térnyerését igyekszik megakadályozni, ugyanakkor a kiváltó okokat is igyekszik feltérképezni és orvosolni. Ezért a COIN-műveletek végrehajtásához meglehetősen nagy méretű katonai (és nem kormányzati) jelenlétre van szükség.

⁷⁹ Jim Van Buskirk a vezetője annak az irodának, amely az USA szárazföldi hadserege különleges műveleti prancsnokságán (US Special Warfare Center, Ft. Bragg) található. Mára az Egyesült Államokban a Különleges Műveletek Parancsnokságának (US SOCOM) saját kutatóközpontja (SORDDAC) alakult, amelynek feladata a tudományos kutatások és fejlesztések nyomon követése, valamint az új fejlesztésű fegyverek vizsgálata, a katonai alkalmazhatóság feltérképezése. A SOCOM költségvetésének egyharmadát fejlesztésre és hardvervásárlásra fordítja.

teszik a különleges műveleti erőket valamennyi hadszíntér áttekintésére, illetve a kapcsolattartás megvalósítására a műveleti területen elhelyezkedő kulcsfontosságú szereplőkkel. Ezek alapján várható, hogy a különleges műveleti erőket egy hálózatközpontú hadviselés elemeiként fogják alkalmazni a jövőben.

Információs hadviselés

A katonai szervezetekre, amelyek megfelelően szervezettek és motiváltak, különösen igaz, hogy folyamatosan tanulnak a hibáikból, és alkalmazkodnak a megváltozott viszonyokhoz. Háborús szituációban a túlélés egyik alapvető feltétele az, hogy a katonák és a parancsnokok képesek legyenek alkalmazkodni a folyamatosan változó környezethez.

A technológia fejlődésének a jövőben hátrányai is lehetnek: a folyamatos versenyben az irreguláris vagy integrált hadviselést folytató felek valójában jobb helyzetben lehetnek, mint az egyes államhatalmak (SCALES 2010, 51.). Ennek oka egyszerű: az államok jelenleg túlzott mértékben támaszkodnak az információs technológiára, és ez a függőség veszélyeket rejt magában. A technológiai fejlődés esélyt ad arra, hogy nagy mennyiségű információt elemezzük és osszunk szét, ugyanakkor egyfajta információs függőség is kialakul, amelyet az ellenfél kihasználhat. Egy másik összetevő, hogy a döntéshozatali folyamatok egyre bonyolultabbá és összetettebbé válnak, és a túlságosan sok információ is okozhat a rendszerben döntésképtelenséget.

Az információs támadásoknak elsősorban a legfejlettebb államok vannak kitéve. Nézzünk néhány példát a számtalan eset közül, amelyek az utóbbi évtizedekben történtek! Az 1991-es öbölháború idején holland hackereknek sikerült a Pentagonból eltulajdonítani – szövetséges csapatmozgásokra vonatkozó – információkat. Ezeket jó pénzért felkínálták az irakiaknak, akik azonban – azt gondolván, hogy azok nem igaziak – visszautasították az ajánlatot. 1997 márciusában egy 15 éves horvátországi fiatal behatolt a Guamban található amerikai légi támaszpont számítógépeibe. 1997-ben és 1998-ban egy izraeli illetőségű fiatal (az „Elemző”) is betört a Pentagon számítógépes rendszerébe – egy kaliforniai tinédzser segítségével. (A 20 éves Ehud Tannenbaumot végül is 1999 februárjában állították bíróság elé Jeruzsálemben.) 1999-ben máig ismeretlen elkövetők eltérítettek egy brit katonai műholdat, majd pénzt követeltek a visszaállításért cserébe (*A bombázás után* 1999, 6.).

Az öbölháború tapasztalataira és a fejlett elektronikai ipar legújabb eredményeire támaszkodva nagy ütemben folyik a 21. század katonai műveleteit támogató információs eszközök és módszerek kifejlesztése. A kibervédelem a 2016-os varsói NATO-csúcstalálkozó egyik kiemelt témája volt, ahol a tagországok elfogadták, hogy a kibertérre a jövőben mint hadszíntérre tekintenek.

A szakértők egyetértenek abban, hogy a 21. század katonai konfliktusaiban döntő szerepe lesz az információs hadviselésnek, az információs háborúnak. Várhegyi István írja egyik jegyzetében: „Az információs hadviselés (IW) a fegyveres küzdelem új jelensége. Megjelenését és tartalmi kibontakozását az információs ipari termelési korszak legújabb ipari és informatikai információs forradalmainak vívmányai tették lehetővé. Az IW ma már a legfejlettebb országokban szerves részét képezi a fegyveres küzdelemnek.” (VÁRHEGYI 1997, 37–38.) Az információs hadviselési képességek gyors fejlődését prognosztizálta a neves közgazdász, Robert J. Samuelson (1997, 20–21.) is egy tanulmányában, amelyben azt írta, hogy „az adatok továbbítási sebessége 2005-ig 45-szörösre növekedett a korszerűsített modemek, kapcsolók és kommunikációs hálók következtében.” Ez a folyamat exponenciálisan felgyorsult a számítástechnikának köszönhetően, és a kvantumszámítógépek megjelenésével és elterjedésével a következő 5–10 évben újabb technológiai forradalomnak lehetünk tanúi ezen a területen.

Az információs hadviselés célja az ellenséggel szembeni információs fölény kivívása, amely egyrészt lehetővé teszi a parancsnok és törzse számára, hogy lerövidítse a döntéshozatali és vezetési folyamatokat, másrészt akadályozza és befolyásolja az ellenség döntéshozatalát.

A 21. századi információs hadviselés fő erőfelfejtése várhatóan az információk (elsősorban a felderítési adatok) megszerzésére, az ellenfélnél gyorsabb és hatékonyabb feldolgozására, valamint felhasználására, illetve eredményesebb védelmére irányul majd.

A hálózatközpontú hadviselés

A hálózatközpontú hadviselés (HKH) célkitűzése, hogy a kor színvonalának megfelelően átalakítsa – az információs korszak vívmányait kihasználva – a hadelméleteket és a hadviselést. Képviselői az eddigi *platformközpontú* (*platform centric*) gondolkodást kívánják felváltani a *hálózatközpontú* (*network centric*) gondolkodásra. A platformközpontú megközelítésben

a katonai vezetők terveiket a rendelkezésükre álló felszerelésre és haditechnikai eszközökre (hadihajók, repülőgépek, harckocsik, tüzérségi eszközök stb.) alapozták. A HKH-gondolkodásban ezek a platformok csupán csomópontokat alkotnak egy nagyobb hálózat részeként, amelynek ereje nem a csapatösszevonásokban vagy a tüzerő összpontosításában rejlik, hanem abban, hogy képességeit nagy pontossággal és rendkívül gyorsan tudja a szemben álló fél legsebezhetőbb pontja ellen alkalmazni.

A HKH képviselői John Boyd döntéshozatali modelljét⁸⁰ alkalmazzák, azt tűzve ki célul, hogy saját csapataink képesek legyenek több döntési folyamatot végigfuttatni annyi idő alatt, amíg a szemben álló fél csak egyet. Ennek eléréséhez nagyfokú automatizáltságra és a hálózatok kiépítettségére van szükség.

A közelmúlt konfliktusaiban (harmadik generációs hadviselés) a tervezés arra koncentrált, hogy minél gyorsabban mozgassák a csapatokat a hadszíntéren, és ez a manőverezőképesség volt hivatott biztosítani a győzelmet, de ehhez magas szintű logisztikai támogatásra volt szükség. A HKH képviselői szerint az, aki gyorsabban képes adatait feldolgozni és értékelni, az a jövőben komoly stratégiai előnyre tesz szert: *aki gyorsabban dönt, az nyer*. A tömeges alkalmazás helyett a sebészi pontosság és a járulékos veszteségek elkerülése kap kiemelt figyelmet, és a lakosság befolyásolására tevődik át a fókusz.

A HKH képviselői nem támogatják azokat a 20. században divatos elképzeléseket sem, amelyek szerint a háborút pusztán légiereő alkalmazásával meg lehet nyerni, illetve amely szerint az ellenség mélységébe mért csapások is győzelmet hozhatnak.⁸¹ A 2003-as iraki konfliktus kiváló példa

---

⁸⁰ John Boyd *OODA loop* elméletéről részletesebben elérhető: www.mindtools.com/pages/article/newTED_78.htm (A tetöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

⁸¹ Az első világháborúban még a nagy hatótávolságú tüzérségi eszközök alkalmazását támogatták, majd a második világháborúban a légiereőre és a légicsapásokra helyeződött a fő hangsúly. A hidegháború idején a nukleáris fegyverek alkalmazásával mért csapások lehetősége került előtérbe. Ez a gondolkodás az 1991-es öbölháború során (*Operation Desert Storm*) teljesedett ki, s a koszovói és afganisztáni sikerek után már odáig ment, hogy egyes katonai teoretikusok a szárazföldi haderő nagyarányú visszafejlesztéséről kezdtek el gondolkodni. Ez az eufória egészen a 2003-as iraki konfliktusig (*Operation Just Cause*) tartott, amelynek során nyilvánvalóvá vált a szárazföldi haderő jelentősége – elsősorban az aszimmetrikus küzdelmekben. Irakban a „negyedik fázis” tervezetlensége vezetett ahhoz, hogy az USA háborús sikereit követően egy nagyméretű gerillahaderő volt képes teret nyerni az országban. Ez a mai napig tartja magát, és képes súlyos veszteségeket okozni a kolaiciós erőknél.

arra, hogyan válnak el a háborús szerepkörök a konfliktuskezelő szerepektől. Nagyon fontos, hogy a két tevékenység (ugyanúgy, mint a *bié* és *métis* típusú hadikultúra) gyökeresen különbözik egymástól, ugyanakkor az átmenetet közöttük szinte zökkenőmentesen és gyorsan kell biztosítani annak érdekében, hogy képesek legyünk kezelni napjaink konfliktusait.

Összegzés

A hadviselés egy alkalmazkodásra képes rendszer. A történelem folyamán a hadviselés módja állandóan változott, mert az egyes hadviselők folyamatosan alkalmazkodtak a megváltozott környezethez.

Nem szabad ugyanakkor elfeledkeznünk arról, hogy nem csupán speciálisan képzett különleges műveleti alakulatok vagy egy kiberhadsereg alkalmazása jelenti a megoldást egy konfliktushelyzetben, még akkor sem, ha a 21. században valóban a negyedik vagy ötödik generációs hadviselés elvei fognak érvényesülni. A tradicionális erők alkalmazására is szükség van, csak a szerepkörök változhatnak.

Az integrált hadviselést folytató felekkel szemben (a szürke zónában) nem működnek megfelelően a lineáris tervezési és döntéshozatali eljárások, helyettük a ciklikus módszereket kell alkalmazni. Éppen ezért szükséges a jelenlegi rendszerek felülvizsgálata, szükség esetén azok módosítása:

- *Stratégiaalkotás.* A stratégiaalkotás folyamatában ki kell szélesíteni a jelenleg alkalmazott modellt (amely a háborús helyzetet követően aktiválja a rendszert), és be kell építeni a gondolkodásba a folyamatos műveleteket, amelyek képesek időben felderíteni (indikátorok alapján) az ellenséges tevékenységeket.
- *Műveleti tervezés és képességfejlesztés.* A stratégia kidolgozását követően aktualizálni kell a műveleti terveket, és a haderőátalakítási (képességfejlesztési) folyamatokat is azok figyelembevételével kell átgondolni.
- *Szervezeti kultúra átalakítása.* Olyan szervezeti kultúra kialakítására kell törekedni, amely képes a folyamatos adaptációra és a feladatok átcsoportosításra (amelynek során ugrálunk a komplikált és a kaotikus helyzetek között). Egy komplex rendszer integrálására és folyamatos működtetésére kell törekedni, a jelenlegi bürokratikus rendszerrel párhuzamosan.

A jövő aszimmetrikus konfliktusaiban a kétféle stratégiai megközelítés ötvözésével, illetve összkormányzati összefogással lehet sikereket elérni.

Azt is fontos kihangsúlyozni, hogy a katonai összetevő csak egy (és nem feltétlenül az első) eszköz, amelyet az adott kormány alkalmazni tud egy integrált hadviselést folytató agresszorral szemben. A figyelmet elsősorban a különböző kormányzati szereplők tevékenységének stratégiai szintű összehangolására és a feltételrendszerek megteremtésére kell helyezni – még jóval a válsághelyzet kialakulása előtt.

Ha a katonai megoldások alkalmazása elkerülhetetlen, a különleges alakulatok a legmegfelelőbbek arra, hogy az aszimmetrikus kihívások katonai vetületeit kezeljék. Kiképzettségükből, felszereltségükből és szemléletmódjukból adódóan ezek az alakulatok politikailag sokkal érzékenyebbek, éppen ezért stratégiai szintű kontrollt kell gyakorolni fölöttük.

Vákát oldal

Következtetések

A hadviselés egyre gyorsuló ütemben változik, s ha valaki lemarad, és nem képes előre tervezni, akkor nem fog tudni felzárkózni. Ezért időszerű és javasolt a fentebb sorolt stratégiák vizsgálata, szükség szerint új koncepciók kialakítása és a megvalósításukhoz szükséges képességfejlesztések végrehajtása. Vitán felül áll, hogy ha egy nemzet sikeres akar lenni a jövő konfliktusaiban, az adaptáció nem lehetőség, hanem követelmény. Az alkalmazkodás a vezetői gondolkodás és különösen az információs fölény kivívását biztosító kötelek szervezeti kultúrája terén elengedhetetlen.

A tanulmányban bemutatott hadelméletek csupán eszközök, amelyeket felhasználhatunk annak érdekében, hogy fejlesszük a szellemi interoperabilitásunkat, pótoljuk az esetleges hiányosságokat a doktrínákban, és hogy végső soron képesek legyünk lassan felzárkózni a vezető NATO-nemzetek mellé.

Az irreguláris és a tradicionális hadviselés évezredek óta együtt, de viszonylag jól elkülönülten van jelen a hadviselésben. A történelem stratégiai gondolkodói rendszerint akkor választották az irreguláris hadviselést, ha semmilyen más eszköz nem állt rendelkezésükre. Még Mao és Giap is megjegyezte, hogy amint lenne lehetőségük tradicionális eszközök alkalmazására, azonnal váltanának szimmetrikus konfliktusra.

Napjainkban már számítani lehet arra, hogy a két eltérő forma házaságából egy új, lényegesen komplexebb (integrált) hadviselési forma születhet, amely arra kényszeríti a stratégiai döntéshozókat, hogy ártértékeljék a jelenlegi elképzeléseiket, és új képességeket, valamint válaszreakciókat dolgozzanak ki.

Megállapítható, hogy bár a hadviselés elvei változatlanok, a környezeti tényezők folyamatosan változnak, és ez adaptációra kényszeríti az irreguláris hadviselést folytató szervezeteket. Ennek az adaptációs folyamatnak köszönhetően napjainkra egyre többen képesek hatékonyan fellépni az államhatalmakkal szemben is. Az államhatalom nézőpontjából az ellene folytatott aszimmetrikus hadviselés több tekintetben is veszélyes lehet:

- Az irreguláris szervezetek önállóan is képesek tartós, alacsony szintű, de folyamatos tevékenységre, még akkor is, ha nem támogatja őket

a lakosság. Ezen a szinten a kritikus infrastruktúra ellen intézett támadásokkal egyensúlytalanságot teremtenek a társadalomban, és komoly gazdasági károkat okoznak, amely megteremtheti a feltételeket a mozgalom térnyerésére.

- Az irreguláris szervezetek tudatosan választhatják az indirekt megközelítést. Idővel teret nyerhetnek a kormányerőkkel szemben, egyre inkább élvezve a lakosság támogatását, és megerősödve, illetve a gerillaharc klasszikus modelljét használva átvehetik a hatalmat.
- Az irreguláris szervezetek integrált formában nagyon hatékonyak lehetnek a végső összecsapás feltételeinek megteremtésében, a harctevékenységek előkészítésében. Az előkészítő munka egészen addig láthatatlan marad, amíg a harctevékenységek meg nem kezdődnek.

A változások közepette csak akkor tud egy államhatalom talpon maradni, ha időben észreveszi a sokszor lappangó veszélyeket, és megfelelően kalibrált stratégiát alkalmaz azokkal szemben.

A stratégia megalkotásakor figyelembe kell venni, hogy az irreguláris csoportok jó része az államhatalom legitimitásának megerősítésére is felhasználható, illetve, hogy az egyes irreguláris szervezetek célkitűzései nagymértékben eltérhetnek egymástól. Vagyis mindenképpen figyelmet kell fordítani az irreguláris veszélyek időbeni feltérképezésére, az egyes formák (célkitűzés szerinti) szétválasztására és az integrált hadviselési forma (mint saját opció) alkalmazására.

Szükség lehet az országvédelmi lehetőségek mélyebb felülvizsgálatára is, és ebben a tekintetben figyelembe lehet venni az integrált hadviselés által kínált előnyöket. Az irreguláris hadviselés harmadik formájának, a különleges műveleti erők térnyerése napjainkban töretlen – és ez nem véletlen. Az irreguláris hadviselést (és annak ötvözését a tradicionális hadviseléssel) olyan opcióként kell kezelni, amely széles körű lehetőséget biztosít a stratégiai döntéshozóknak, és egyre összetettebbé teszi a jövőbeni konfliktusokat.

Mellékletek

„A” melléklet A Mao-féle kifárasztó hadviselési mód (esettanulmány)

Bevezető

Az irreguláris hadikultúra képviselői eltérő hadviselési módokat alkalmazhatnak annak érdekében, hogy maximalizálják a rendelkezésükre álló erőforrásokat a végcél – a politikai változás – kikényszerítése érdekében. A történelem folyamán a gerillajellegű hadviselési módok mindegyike komoly hatást gyakorolt az aszimmetrikus hadviselés képviselőire, és számos követőre talált. Napjaink irreguláris hadikultúrát alkalmazó szervezetei alapján véve 4 hadászati mód – összeesküvés, kifárasztás, katonai fókusz, illetve beépített területeken vívott harc – alkalmazásával törekednek a végső cél elérésére.

Az irreguláris hadikultúra kifárasztó módjának elméleti alapjait Mao Ce-tung fektette le (TSE-TUNG 1961). Mao munkája az első igazán számottevő tanulmány a gerillaharc kifárasztó módjának elméletével kapcsolatban. A 20. század közepén Mao képes volt a politikai és a katonai tevékenységeket ötvözve egy olyan irreguláris hadviselési módot megalkotni, amely a mai napig például szolgál a gerillajellegű hadviselési formát követők számára (TABER 1969, 27.). Mao stratégiai koncepciója a *kifárasztó hadviselés* elvén alapult. Ez a gerilla-hadviselés leghosszabb ideig tartó, doktrinálisan legjobban alátámasztott módja. Célja a hatalom átvétele, felhasználva a helyi lakosság támogatását.

Mao doktrínájának alaptézisei

Mao a gerilla-hadviselés elméletének megalkotásakor két alapvető megállapításra jutott. Az első, hogy a kormány számottevő erőforrásfölénnyel rendelkezik a kommunista párttal szemben. A második, hogy a kormány nyilvánvalóan politikailag sebezhető. Mao stratégiája ezért arra az elvre épült, hogy kompenzálja a kormány fölényét úgy, hogy közben kihasználja politikai előnyét. Mao úgy fogalmazott, hogy a gerillakötelékek a semmiből teremődnek, majd növekedésnek indulnak. A küzdelem első szakaszában a kormánycsapatok már bizonyos területeket ellenőrzésük alatt tartanak, és jelen vannak a hadszíntéren. A gerillák azonban a hadszíntéren felfejlődnek. Ezért Mao megközelítése egy szándékosan visszafogott szervezeti felépítést követel meg, amelyet alulról építkezve alakítanak ki. Mao a kifárasztó gerilla-hadviseléssel olyan doktrínát alkotott, amely a célkitűzéseinek maximálisan megfelelt, és egyedi módon ötvözte a politikát a háborúval.

Mao az idő és tér használatának ortodox megközelítésével szemben egy újfajta elképzeléssel állt elő. Felismerte, hogy mindenképpen időre van szüksége annak érdekében, hogy a gerillamozgalom kifejlődhessen. Ez tulajdonképpen egy verseny volt az új, feltörekvő rendszer és a régi hatalom között. Ahogy a gerillák fokozatosan erősödnek, úgy változik a kormány és a felkelők közötti erőegyensúly. Mao úgy gondolta, hogy a gerillák minden sikere erősíti a mozgalmat, míg a kormány erőfeszítései sok esetben a gerillák malmára hajtják a vizet. A folyamat vége, hogy a kormány előbb-utóbb kritikus helyzetbe kerül – a gerillák ekkor kísérletet tehetnek a hatalomátvitelre. A gerillák elsődleges célja tehát nem a gyors győzelem kivívása, hanem annak biztosítása, hogy a háború folyamatosan jelen legyen a célterületeken. Ehhez viszonylag nagy területre is szükség van, hogy legyen helye a különféle manővereknek. De Mao elképzeléseiben a terep fizikai valójában nem annyira fontos, mint az ortodox katonai gondolkodásban: a humán terep az, ami elsőbbséget élvez nála.⁸² A terepet Mao annak megfelelően osztotta fel, hogy a küzdelem kezdeti fázisában milyen mélységben érvényesül a kormány lakosság fölötti kontrollja. A gerillák számára ott nyílik tér, ahol a kormány gyengébben ellenőrzi a lakosságot – itt egyekeznek először megtelepedni.

Mao a fenti elvek alapján fogalmazta meg a *pusztítás és építés* koncepcióját. Ennek értelmében a kormányerőket fokozatosan pusztítani kell,

⁸² A humán terep eredeti angol megfelelője a *human terrain* kifejezés.

a lakosság fölötti ellenőrzést pedig átvenni, és lépésről lépésre felépíteni az új rendszert. Maónál ez a két – egyidejű – folyamat elválaszthatatlan egymástól. A kormány által gyengén ellenőrzött területeken a gerillák számos lehetőséget találnak arra, hogy kiépítsék az infrastruktúrájukat, és megkezdjék a terjeszkedést. A folyamat sebességét a kormány ellenállása határozza meg, amely általában növekszik akkor, amikor a gerillacsapatok a hatalmi centrumhoz közelítenek, és ott próbálnak befolyást szerezni. Fontos befolyásoló tényező lehet a kormány gerillaellenes tevékenysége, valamint a helyi lakosság ellenállása is.

Mao felismerte, hogy az aszimmetrikus hadviselés során a gerillák elsődleges feladata a *lakosság támogatásának megnyerése*. A kifárasztó stratégia tehát elsősorban a helyi lakosság megnyerésére és ellenőrzés alatt tartására koncentrál. A történelmi példák azt mutatják, hogy azok a gerillamozgalmak, amelyeknek nem sikerült megfelelő támogatottságot szerezniük a lakosság soraiban, hamar kifulladásra kerültek. Mao szerint: „Abban a pillanatban, amikor az ellenállás [a gerillaháborút vívó haderő – P. I.] elkülönül a lakosságtól, elveszik a végső győzelem reménye is.” (TSE-TUNG 1961, 47–48.) Erre vonatkozik Mao talán leghíresebb kijelentése, amelyben a lakosságot a vízhez hasonlítja, a gerillákat pedig halhoz (TSE-TUNG 1961, 39). „Mivel a gerillahadviselés elsősorban a tömegekre támaszkodik, és igényli a lakosság támogatását, ezért nem létezhet és nem is fejlődhet abban az esetben, ha elszigetelődik a lakosságtól.” Mao kulcsfontosságúnak tartotta a kommunikációt, és tudatában volt a lakossággal szemben tanúsított tisztelet jelentőségének (TSE-TUNG 1961, 44.). Tisztában volt vele, hogy az információs hadviselés a lakosság megnyerésének egyik legfontosabb eszköze.

Mao kifejezetten hangsúlyozza, hogy a lakosság fölötti ellenőrzés kialakítása is elengedhetetlenül fontos a gerillamozgalom győzelméhez. A doktrína egyik kulcsfontosságú összetevője, hogy „be kell vonni a helyi lakosságot, illetve a helyi lakosság túlnyomó többségét, az illegitim kormány hadserege ellen folytatott katonai küzdelemben.” (TABER 1969, 21.) Mao azt is felismerte, hogy a gerillák mindig számbeli fölényben vannak, hiszen a lakosság egy jelentős része támogatja őket.

Az elemzések szerint a gerillamozgalmak felbukkanásakor általában az össznépeség 10%-a támogatja a kormányerőket, s a gerillák keménymagja is nagyjából ugyanennyi. Ebből következik, hogy a népeség 80%-a a befolyásolható kategóriába esik – ezért kiemelt jelentőségű a lakosság fölötti ellenőrzés kialakítása az aszimmetrikus küzdelmek során.

Mao modelljének egy másik kulcsfontosságú eleme a kormány tekintélyének rombolása volt. Felismerte, hogy a gerilla-hadviselés sikere egyenes arányban nő a tömegek kormánytól való elszigetelésével. Mao szerint azért kell támadni az államigazgatást és az infrastruktúrát, hogy ezzel is ösztönözzék a lakosságot az ellenállásra (TSE-TUNG 1961, 66–69.). Ha erre a kormány túlságosan erőszakosan reagál, azzal csak „toborzótevékenységet” folytat, és növeli a gerillák számát.

A hatalomátvétel folyamatát egyfajta politikai bekerítésként is fel lehet fogni. A politikai bekerítés abban tér el a hagyományos bekerítéstől, hogy nem a katonai erőket zárják körül az egyes hadmozdulatokkal, hanem a lakosságot. A befolyásolható emberek megnyeréséhez természetesen szükséges, hogy a gerillák infrastruktúrája (bázisok, létesítmények) megfelelően kiépített legyen.

A folyamat dinamikáját az alábbi pontokban foglalhatjuk össze:

- A gerillákat a politikai vákuum húzza a kormány által gyengébben ellenőrzött területek irányába. Ott megtelepednek, és kialakítják a lakosság feletti ellenőrzést.
- Kiépítik az infrastruktúrát, ezáltal biztosítva a túlélés feltételeit, majd egyre nagyobb lakossági támogatottságra tesznek szert.
- A kormány egyre több területen veszíti el a lakossági támogatást – a végeredmény tehát a gerillák komparatív előnyének növekedése, ezzel egy időben a kormány területvesztése.

A politikai bekerítést nem úgy kell érteni, ahogyan a nyugati katonai gondolkodás képviselői értenék. Mao értelmezésében a bekerítés a hadászati összetartás formájában valósul meg. A nyugati értelmezésben a bekerítés egy pontból indul ki, és a manővereket követően körbeveszik az ellenséget annak érdekében, hogy támadást tudjanak intézni a szárnyak irányából és hátulról. Mao értelmezésében azonban a bekerítés több pontból indul ki, és egy hosszas küzdelem keretében – a résztvékenységeket összehangolva – valósul meg. Ez a módszer, amennyiben sikeres, tovább nehezíti a kormány helyzetét, mivel annak több fronton, számos helyen, erőit széttagolva kell felvenni a harcot a gerillákkal. Ezzel szemben a gerillák tevékenysége összehangoltan egy irányba mutat. A gerillák beleolvadnak a lakosság soraiba, és csökkentik a sebezhetőségüket azzal is, hogy nem hajtanak végre csapatösszevonásokat, így még nehezebb őket elpusztítani. A folyamat úgy képzelhető el, hogy a gerillák lassan növelik a befolyásukat

a perifériás területek (általában a lakatlan területek vagy falvak) irányából a kormány hatalmi központja (általában a nagyvárosok és a főváros) felé.

A kiindulás mindig a legalapvetőbb bázisok létrehozása, amelyek kiindulópontként szolgálnak a további terjeszkedéshez. A politikai mozgósítás Mao megfigyelése szerint elengedhetetlen a végső győzelem kivívásához. A mozgósítás azonban csak abban az esetben alakítható át támogatássá, ha sikerül kialakítani egy működő hálózatot.

A gerillabázis egy olyan terület, ahol a gerillák megtervezhetik a tevékenységüket, szétoszthatják a rendelkezésükre álló erőforrásokat, valamint kiképezhetik a gerillaharcosokat. Egy ilyen adminisztratív központ létrehozása csak abban az esetben lehetséges, ha semlegesítik a kormányerőket. A gerillabázis olyan terület tehát, amelyet már integráltak az új – a gerillák által irányított – hatalmi struktúrába.

Mao egyértelműen megkülönböztette a gerillabázisokat és a gerillák befolyási övezeteit. A befolyási övezet az a területet, ahol a gerillák viszonylag szabadon képesek műveleteket végrehajtani, de a kormány itt még számottevő politikai és katonai befolyást gyakorol. A befolyási övezet egy átalakítás alatt álló, meghódítandó terület, amelyet a gerillák vezetése jelölt ki. Mao elképzelése szerint a bázisokat ugródeszkeként használva lehet ezeket a területeket fokozatosan ellenőrzés alá vonni. A bázisok bekeríthetik a kiszemelt befolyási övezetet, amely meghódítása után egyetlen hatalmas bázisterületté válik.

A kifárasztó gerilla-hadviselés szakaszai

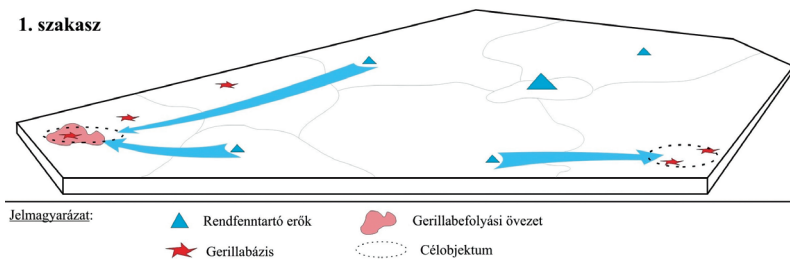
A kifárasztás közvetlen célja végső soron a lakosság militarizálása, amely idővel a kormány bukásához vezet. Mao ezt három egymást követő szakaszban tervezte végrehajtani. Az első a *hadászati védelem* szakasza. Ekkor még csak az állami szervek támadnak, a gerillák célja pedig a túlélés, a politikai szervezetek létrehozása és néhány harcászati támadótevékenység tervezése és végrehajtása, illetve a lakosság politikai mozgósítása is főként ebben a szakaszban történik. Ha a gerillamozgalom sikeresen megveti a lábát, kezdetét veszi a második szakasz, a *hadászati holtpont*. A gerillák tevékenysége ebben a szakaszban sokkal erőszakosabb és erőteljesebb, illetve a politikai szervezethez is sokkal számottevőbb. Egyre nagyobb területeket vonnak ellenőrzés alá, és tovább szervezik az ellenállást, első sorban a beépített területektől távolabb, vidéken. A gerillák elsődleges célja

ebben a szakaszban a lakosság elszigetelése az államtól. Ha a mozgalom tovább erősödik, átlép a harmadik szakaszba, vagyis a *hadászati támadás* fázisába. Ebben a szakaszban a gerillák már a hagyományos hadviselési formát használják. A nagy csapatmozgások komoly logisztikai erőfeszítéseket követelnek, így ebben a szakaszban a külső segítség igénybevétele is elképzelhető. A gerillák a sikeres műveleteket követően politikai győzelmet hirdetnek, majd átveszik a hatalmat.

1. szakasz: a hadászati védelem

A hadászati védelem szakasza előkészítő periódusként értelmezhető. A gerillák elsődleges célkitűzése ebben a szakaszban a biztonságos politikai alapok megteremtése, néhány bázis létrehozása, ahonnan kiindulva képesek lesznek terjeszkedni. Ebben az időszakban a legelesebbek, ezért igyekeznek nem felhívni magukra a kormány figyelmét, kerülnek az összeütközéseket. A kiinduló szakaszt olyan területre tervezik, ahol a leggyengébb a kormány befolyása. A kormány a politikai központokban ekkor még biztosan ellenőrzése alatt tartja a lakosságot, de számottevő gerillabefolyás alakul ki a gyengén felügyelt területeken.

1. szakasz

1. ábra

A kifárasztó hadviselés első szakasza

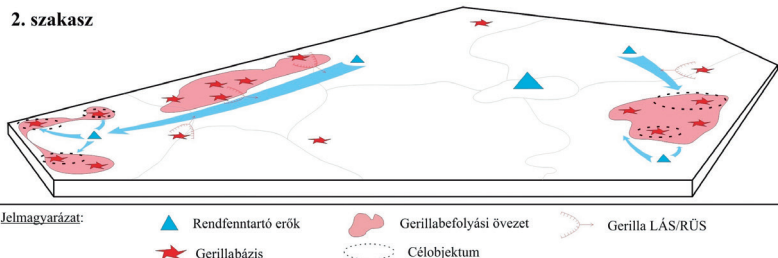
Forrás: a szerző szerkesztése

A kifárasztó taktika *szervezési feladatai* három lépésre bonthatók az első szakaszban. Az első lépés a *beszivárgás*, amikor az ideológiát terjesztő egyének vagy kis csoportok beépülnek a társadalom kiemelt célcsoportjaiba, felméri azok igényeit, valamint sérelmeit. A második lépésben, az *átváltás* során,

a gerillák átveszik az ellenőrzést a kiszemelt célcsoport fölött, és a lakosság erőforrásainak bizonyos százalékát átirányítják a gerillamozgalom támogatására. A harmadik lépésben, a *felhasználás* időszakában, a megszerzett erőforrásokat kihasználva továbbfejlesztik az infrastruktúrát annak érdekében, hogy kimenetet (járőrözés, terület ellenőrzése, kisebb harcászati szintű támadások) produkáljanak. A kimenet folyamatos biztosítása elengedhetetlenül fontos a második szakaszba lépéshez.

2. szakasz: a hadászati holtpont

A második szakasz, a hadászati holtpont szakasza akkor kezdődik, amikor a gerillák úgy érzik, hogy bizonyos területeken a kormánnyal egyenlő mértékben képesek ellenőrzést gyakorolni a lakosság felett. Ez a fázis az eddigi eredmények megszilárdítására koncentrál. Az első szakasz egyik legfontosabb célkitűzése a bázisok megteremtése volt, a második szakaszban ezeknek a bázisoknak egy együttműködő hálózattá való összekapcsolása a cél.

2. ábra

A kifárasztó hadviselés második szakasza

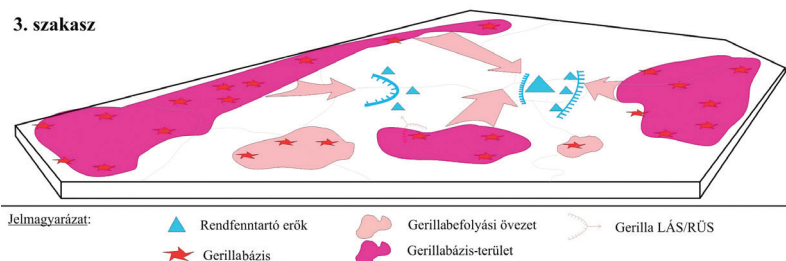
Forrás: a szerző szerkesztése

Ebben a szakaszban igyekeznek teljesen felszámolni a kormány befolyását a vidéki területeken. A gerillák a befolyási övezeteiket ebben a szakaszban jelölik ki és hódítják meg. A második szakasz végére a kormány védekezésére kényszerül, és inkább a még uralma alatt lévő területek megtartására koncentrál, mintsem hogy a gerillaterületek visszafoglalására vesztgesse erőforrásait.

3. szakasz: a hadászati támadás

A végső szakasz – Mao kifejezésével élve – a megsemmisítés szakasza. Katonai értelemben véve ez a szakasz az áttörés, amikor az eddig folytatott intézményi szervezőmunka meghozza gyümölcsét. A gerillák ekkor már készen állnak a hadászati támadóművelet megkezdésére. Egyre több területet kapcsolnak össze, csapatösszevonásokat hajtanak végre, s lényegében körbeveszik a hatalmi központokban védelemre berendezkedett kormánycsapatokat. A gerillacsapatokat ekkor átszervezik annak érdekében, hogy a Fabius-hadviselés folytathassák a kormánycsapatok ellen.⁸³

3. szakasz

3. ábra

A kifárasztó hadviselés harmadik szakasza

Forrás: a szerző szerkesztése

Fontos kiemelni, hogy Mao véleménye szerint a gerilla-hadviselés nem választás kérdése, hanem a kezdeti erőforráshátrány szükségszerű következménye. Mao is elismeri, hogy ha a gerillacsapatok képesek lennének hagyományos hadviselést folytatni, akkor az ortodox hadikultúra elveinek megfelelően vívna meg a harcot a kormányerőkkel. De ehhez az eszközökhöz csak akkor nyúlnak, ha az erőviszonyok már kiegyenlítődtek.

⁸³ A gerillaerők száma fokozatosan nő, majd elér egy kritikus határt, amikor már felveheti a versenyt a kormánycsapatokkal. Ebben a szakaszban a hadviselésnek szimmetrikus (ortodox) elveket kellene követnie, ugyanakkor a történelmi példák azt mutatják, hogy a gerillák a Fabius-hadviselés elveit alkalmazzák. A Fabius-hadviselés kifejezés egy római tábornok, Quintus Fabius Maximus nevéből származik, s az általa a második pun háború idején alkalmazott indirekt hadviselési módszert takarja. Fabius törekedett a döntő összecsapások elkerülésére, valamint Hannibál csapatainak kifárasztására.

Összegzés

Mao stratégiájának igazi erőssége a rugalmasságban rejlik. Ha a küzdelem korai szakaszában az állam elveszti az uralmat és az ellenőrzést a rendelkezésére álló apparátus felett, a gerillák sikerrel terjeszkedhetnek. Ha az állam jól végzi a munkáját, a gerillaerők akkor is csak visszaszorulnak, de bármikor visszatérhetnek az előző szakaszba, és megpróbálhatják a korábbi szinten folytatni a küzdelmet.

Mao stratégiáját számos gerillamozgalom átvette és (kisebb módosításokkal ugyan) sikeresen kivitelezte. A kifárasztó mód azonban komoly erőfeszítést igényel, mivel a lakosság megnyerése és ellenőrzés alatt tartása komoly szervezőkészséget feltételez. Igen hosszú idő alatt hozza meg a várt eredményt, de előfordul az is, hogy kudarcba fullad, ahogy azt a britek sikeres gerillaellenes tevékenysége – Malajziában és Kenyában, majd pedig Ománban – illusztrálja.

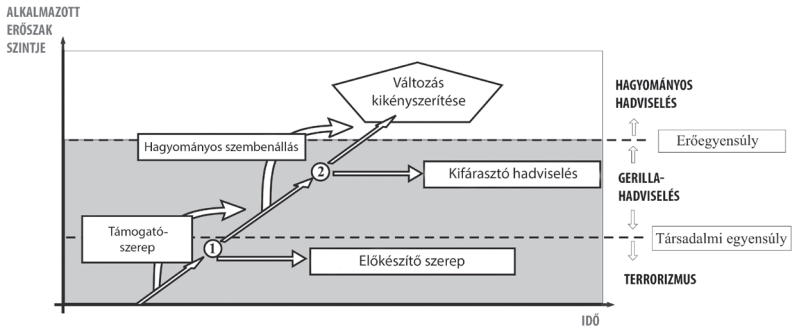
A Mao-féle kifárasztás korántsem az egyetlen módja annak, hogy a gerillajellegű hadikultúra sikert érjen el. Tanulmányom összegzőképpen ezért azt mutatom be, hogy az irreguláris hadikultúra két típusa, a terrorizmus és a gerillaformák, hogyan képesek elérni a célkitűzéseiket.

Fontos hangsúlyozni, hogy az irreguláris hadviselési formát alkalmazó szervezetek eltérő célkitűzésekkel rendelkezhetnek. A különleges műveleti erők például az államhatalom mellett állnak, de tanulmányomban az az ellen fellépő szervezetek működési mechanizmusát mutatom be. Az irreguláris csoportok arra törekednek, hogy indirekt megközelítési stratégiát alkalmazzanak⁸⁴ annak érdekében, hogy semlegesítsék az ellenfél erőforrásfőlényét. Alapvetően a hatalomátvitelre törnek, de előfordulhat, hogy csak a folyamatos egyensúlytalanság (káosz) fenntartása a céljuk.

Ha egy irreguláris hadviselést folytató szervezet kellő ideig (és intenzitással) képes fenntartani az egyensúlytalanságot a társadalomban, az idővel elégedetlenséghez és megosztottsághoz vezet. E stratégiával a viszonylag kis méretű irreguláris csoportok is képesek a lakosság véleményének formálására, végső soron pedig az állam ellehetetlenítésére. A végcél eléréséhez azonban fejlődési szakaszokon kell keresztül menniük, amelyeket az alábbi ábra mutat be.

⁸⁴ A felosztás a Huntington művében ismertetett elképzeléseken alapul, amelyek a hadviselés intenzitásának különböző szintjeit képviselik, némileg módosítva azt (HUNTINGTON 1962, xvi.; CAMPBELL 1968, 3.).

4. ábra

Az irreguláris szervezetek működési mechanizmusa

Forrás: a szerző szerkesztése

Az első szakaszban, amikor az irreguláris szervezetek még nem élvezik a lakosság támogatását, csak korlátozott méretű harcászati szintű támadások kivitelezésére képesek. Ebben a stádiumban is tudnak károkat okozni, hiszen – egy indirekt megközelítési módszert alkalmazva – a rendszerek rongálásával (a kritikus infrastruktúrák ellen intézett támadásokkal) alááshatják az államhatalom legitimitását, és egyensúlytalanságot generálhatnak. A nemzetközi bűnszervezetek és bizonyos terrorszervezetek jellemzően erre a szakaszra koncentrálnak, hiszen céljuk a kaotikus állapotok fenntartása minél hosszabb ideig.

A regionális vagy globális terrorszervezetek ebben a szakaszban (a nem megfelelő állami válaszlépések esetén) képesek megosztani a közvéleményt, és megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy (megerősödve) a következő fázisba lépjenek. Ebben a szakaszban elsősorban az elszigetelt, kisebb irreguláris csoportok önálló (összehangolatlan) tevékenysége a jellemző.

Ha sikerült a társadalmat megosztani, és az irreguláris szervezet által képviselt ideológia egyre több követőre és támogatóra talál az adott ország lakossága, valamint a nemzetközi közvélemény soraiban, egy gerillatípusú hadviselés az indirekt megközelítési stratégia következő szakaszába léphet. A terrorszervezetek ebben a szakaszban felgyorsíthatják az irreguláris hadviselés térnyerését. Egyfajta katalizátorként szolgálva, a gerillákkal összefonódva célként tűzhetik ki az államhatalom megdöntését. Ugyanakkor előfordulhat az is, hogy – mivel a különböző szervezetek célkitűzései eltérők

lehetnek a hatalomátvétellel kapcsolatban – érdekellentétek is kialakulhatnak a különböző csoportok között, s ez hátráltathatja a folyamat egészét.

A végső szakaszban az irreguláris hadviselők elég teret nyernek ahhoz, hogy felvegyék a harcot a kormányerőkkel, és kísérletet tegyenek a hatalom megszerzésére. Az irreguláris tevékenységet folytató csoportok (az eddigi történelmi tapasztalatok alapján) csak bizonyos feltételek teljesülése esetén tudták a végső célkitűzést elérni, vagyis a hatalmat átvenni.

Az irreguláris hadviselést folytató szervezetek tehát előkészítő és támogatószerepet játszanak az aszimmetrikus konfliktusokban.

- Az előkészítő szerepben az irregulárisok legnagyobb előnye, hogy olyan környezetben is képesek működni, amelyben a hagyományos haderő nem, illetve képesek hosszabb ideig rejtve maradni abban az esetben is, ha nem élvezik a lakosság támogatását. Ebben a szerepben az irreguláris szereplők – az erőszakot szórványosan alkalmazva – elnyújtott, kifárasztó hadviselést folytatnak, törekedve a káosz tartós fenntartására, a társadalom megosztására.
- A támogatószerepben az irreguláris szervezetek képesek felgyorsítani a lakosság kormánytól való elidegenítését, ezzel jelentősen felgyorsíthatják az irreguláris hadviselés fejlődési ütemét. Ahogy az a bemutatott modellen is látható, az irreguláris szervezetek a két alapvető módszer egyikét követhetik. A különböző irreguláris szereplők közös célkitűzések mentén, integráltan alkalmazva növelik az erőszak szintjét, és ezzel gyorsítják az irreguláris hadviselés térnyerését.

Az irreguláris szervezetek tudatában vannak a tradicionális hadviselést folytató felek erőforrásfölényének. Az államhatalommal szemben folytatott harc során az egyik széleskörűen alkalmazott és hatékony módszer a rongálás, vagyis az a tevékenység, amellyel a hálózatban működő rendszerekben zavart kelthetnek, jelentős gazdasági kárt okozva,⁸⁵ illetve aláásva a kormány legitimitását.

⁸⁵ A kritikus infrastruktúrát támadó szabotázsstevékenységek azért veszélyesek, mert (ha komplett rendszereket érintenek) képesek olyan mértékű gondokat okozni, amely az állam gazdaságát alapjaiban veszélyezteti, és ezzel aláássa a legitimitást. Példának okáért az iraki háborúban egyetlen szabotázsakció, amely az olajkitermelést gátolta, napi 370 ezer hordónyi olaj kiömlését okozta. Ez több milliárd dollárnyi veszteséget okozott, de a szabotázst végrehajtó szervezetnek csupán néhány 100 dollárjába került, így ha gazdasági szemszögből vizsgáljuk a tevékenységet, jelentős „hasznót” hozott ez az akció.

A jövőben tehát nemcsak azok az irreguláris hadviselést folytató szervezetek jelentik a legnagyobb veszélyt, akik át akarják venni a hatalmat, és ennek érdekében fejtenek ki tevékenységet, hanem azok is, akik a tartós káosz fenntartására törekszenek.

„B” melléklet

Az orosz negyedik generációs hadviselés (esettanulmány)

Bevezető

A jelenlegi stratégiai megközelítés (CHEKINOV–BOGDANOV 2013) kihasználja az orosz haderő erősségeit, ugyanakkor kiemelt hangsúlyt fektet az információs műveletekre, hangsúlyozva, hogy a hadviselés különböző formáinak ötvözése, a nem katonai eszközökkel és az indirekt módszerekkel kialakított információfölény sikerre vezethet.

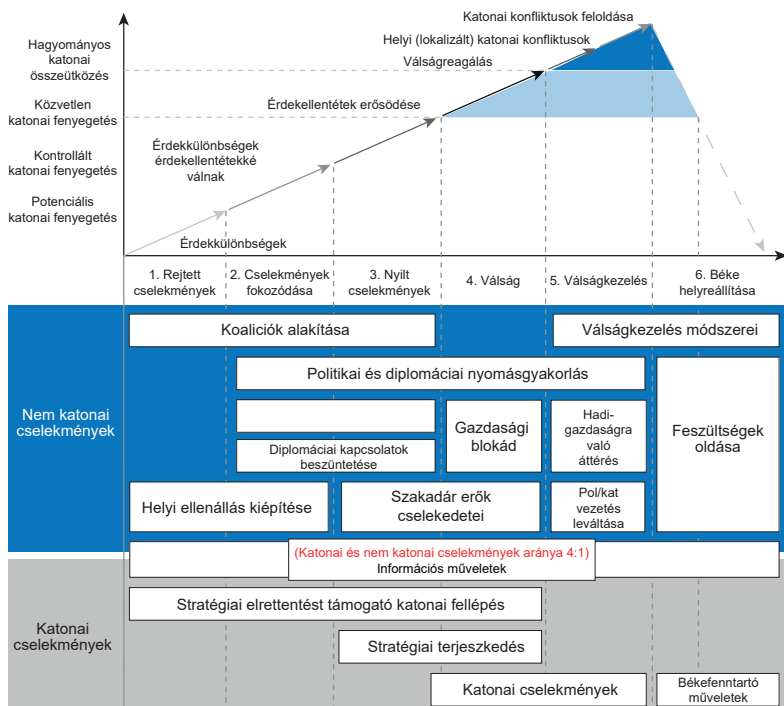
2013 februárjában Geraszimov tábornok is azt hangsúlyozta, hogy a háború szabályai megváltoztak (GALEOTTI 2014). Felhívta a figyelmet arra, hogy a katonai és nem katonai műveletek aránya egy a négyhez. Ahogy az az alábbi ábrán is látható, megnövekedett a befolyásolás fontossága, és inkább ezt a módszert preferálják a pusztítással szemben. A közvetlen katonai beavatkozások helyett indirekt módszerek alkalmazására helyezik a hangsúlyt, vagyis kiszélesítik a háború spektrumát, amelyben a kulturális aspektusok is jelentős szerepet játszanak. Az irreguláris hadviselésre képes erők (különleges műveleti erők vagy szakadár csoportok) szerepe szintén felerősödik.

Ez a stratégia jelentős elmozdulás a hagyományos megközelítéstől. Az új hadszíntér tehát az emberi elme lesz, a lakosság befolyásolása e modellben kulcsfontosságú. Az integrált hadviselési módszerek megfelelő alkalmazásával már nem szükséges nagyméretű csapatösszevonásokat végrehajtani, elég, ha a befolyásolás módszereit tökélyre fejlesztik.

Az orosz negyedik generációs (hibrid) hadviselés jellemzői – a konfliktus lefolyásának tükrében – az alábbiakban foglalhatók össze (CHEKINOV–BOGDANOV 2013b, 13–24.):

- aszimmetrikus megközelítés, amelyben nem a katonai jelleg (az csak rejtetten van jelen, főleg a műveletek kezdeti időszakában), hanem a kulturális és gazdasági, valamint információs megközelítések kaptak döntő szerepet;

- a különleges műveleti erők nagy szerepe, amelyek funkciója a megtevésztés és káosz okozása;
- megfélemlítés, korrupció és egyéb eszközök alkalmazása;
- a katonai ellenzék felkészítése az adott társadalomban;
- szakadár csoportok támogatása és felfegyverzése;
- rejtett és fedett katonai beavatkozás;
- információs hadviselés alkalmazása;
- nyílt beavatkozás, amely a megmaradt területek megszállását tűzi ki célul;
- nukleáris fenyegetés és egyéb tömegpusztító fegyverek használatának kilátásba helyezése.

1. ábra

Az orosz stratégiai megközelítés

Forrás: Герасимов (Gerasimov) 2013. alapján a szerző szerkesztése

Elérhető: www.vpk-news.ru/articles/14632 (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

A stratégiát elemezve az is felismerhető, hogy bár az erőforrás-aszimmetria döntő befolyásoló tényező lehet egy esetleges konfliktus kimenetelét illetően, az információs aszimmetria legalább ekkora jelentőségű, és a műveletek során mindvégig az információs fölény kialakítására és fenntartására törekednek. Ha a lakosság vélekedése a döntő tényező (az erő kifejtés központja), és sikerül az egyik félnek információs fölényt kialakítania, akkor a lakosság befolyásolásán keresztül az irreguláris elemek könnyen támogatókat találhatnak a helyiek között. Az irreguláris hadviselést alkalmazó felek ezt a módszert alkalmazzák évszázadok óta, de úgy tűnik, hogy a hibrid hadviselésnek is ez az egyik központi eleme. Ha sikerül zavart kelteni, és a legitim kormány ellen fordítani a lakosságot, a kialakult konfliktust már viszonylag könnyen támogathatják a háttérből (a polgárháború látszatát keltve), és még a háborús küszöb átlépésére (tényleges katonai beavatkozásra) sincs szükség a siker eléréséhez.

Az orosz haderő számos ilyen gyakorlatot is folytatott, és ahogy arra – a gyakorlatok rendszerét több mint 20 éve tanulmányozó – Phillip Petersen is rámutatott (PETERSEN 2015), az orosz haderőben a katonai hírszerzés tagjait arra is kiképzik, hogyan mozgósítsanak terroristákat és illegális katonai szervezeteket. Az orosz különleges műveleti alakulatokat arra képzik ki, hogy támogassák a szeparatista mozgalmakat. Ez a fajta (partizán-) hadviselés rendkívül hatékony lehet olyan ellenfelekkel szemben, amelyek kizárólag tradicionális hadikultúrát alkalmaznak, és ennek megfelelően szervezik és vezetik a haderejüket.

A Krím megszállása is bizonyítja a hibrid beavatkozás hatékonyságát. Három hét leforgása alatt, anélkül, hogy hagyományos katonai erők átlépték volna a határt, sikerült 190 bázist elfoglalni, és nem katonai módszerekkel befolyási övezetté alakítani a területet. A műveletekben elsősorban a különleges erők, a speciálisan képzett légi szállítási csapatok és a pszichológiai hadviselést folytató kötelékek vettek részt (BĚRZIŇŠ 2014), amelyek arra törekedtek, hogy – a nyílt összeütközés és tűzharc elkerülésével, a helyi lakosság és helyi katonai erők befolyásolásával – viszonylag békésen megszállják a területet.

Az információs fölény kivívása

Az orosz stratégiai megközelítés rendkívül összetett, és mivel kimondottan törekszik arra, hogy ne lépje át a NATO reakcióküszöbét, a legtöbb esetben

jelentősen megnehezíti a hiteles és legitim válaszadást (ezzel lehetővé téve egy „hűvös háborús” helyzet kialakulását). A hibrid stratégia rendelkezik az irreguláris hadviselés minden előnyével. Az ilyen típusú konfliktusok hihetetlenül gyors lefolyásúak, közel sem igényelnek annyi időt, mint egy irreguláris stratégia végrehajtása. Hatékony hírszerző támogatást követel meg, illetve elengedhetetlen a képességek felülvizsgálata a stratégiai szintű döntéshozatal felgyorsítása érdekében.

Az emberi dimenzió, mint elsődleges hadszíntér, komoly változásokat kíván meg a katonai hírszerzés fókuszában és szervezeti kultúrája terén. Egy „hűvös háború” hatékony megvívásához a döntéshozóknak a környezet emberi dimenziójának összetettségével és dinamikájával kell tisztában lenniük, nem pedig az ellenség hagyományos értelemben vett fizikai tulajdonságaival.

A jövő konfliktusaiban (beleértve a nemzetek között lezajlókat is), Chenikov ezredes és Bogdanov tábornok szerint, az információs és pszichológiai hadviselés fog dominálni (CHEKINOV–BOGDANOV 2013a, 16.). Az új, indirekt megközelítés kombinálni fogja a politikai, gazdasági, információs, humanitárius és más, nem katonai jellegű eszközöket annak érdekében, hogy az információs fölény kivívásával semlegesítse az ellenség tevékenységét. A lakosságért vívott harc minden szintet érint. Ez az a hadszíntér, ahol a háborút meg lehet nyerni vagy el lehet veszíteni.

Az integrált hadviselés abban is különbözik a szimmetrikus konfliktusoktól, hogy ott „a harcászati szintű információk is stratégiai jelentőségűek.” (FLYNN–POTTINGER–BATCHELOR 2009) Emiatt a határvonal a stratégia és a harcászati szintek között elmosódik, az információáramlás iránya megfordul.

Szimmetrikus hadviselés esetén a konfliktusok során, az információs fölény kivívása érdekében, minden jelentős tevékenységet a lehető legmagasabb szinten koordinálnak, és elsősorban a szemben álló fél fizikai jellemzőiről (az ellenség ereje, pozíciója és aktuális tevékenysége) hivatott tájékoztatást nyújtani a döntéshozóknak. A részletekből összeálló kép ugyanis általában tisztább, ahogy haladunk egyre feljebb a szervezeti hierarchiában. Ezzel szemben egy aszimmetrikus konfliktusban (ahol integrált vagy irreguláris formák csapnak össze tradicionális hadviselési kultúrájú felekkel) a potenciálisan befolyásolás alá vonható emberi környezet az elsődleges, emiatt az információ elsősorban lentről áramlik felfelé, úgy, hogy közben széles körben és valós időben elérhető minden szinten, a legszélesebb közönség számára. Ez a legjobb információforrások közé emeli a helyszínen lévő csapatokat, ugyanis általában ők a legtájékozottabbak a helyi viszonyokat illetően.

McChrystal tábornok szerint a hibrid háborúk a lakosság meggyőzésével, nem pedig az ellenség megsemmisítésével nyerhetők meg (FLYNN–POTTINGER–BATCHELOR 2009). Vagyis a teljes emberi dimenziót kell befolyás alá vonni a stratégiai célok elérése érdekében. Ez kell, hogy legyen a hírszerző közösség feladata is, amelynek érdekében átfogó képpel kell rendelkeznie a lakosságról, és képesnek kell lennie ellenbefolyásoló műveletek támogatására. Sajnálatos módon – három ok miatt – a hírszerző szolgálatok jelenlegi működési sajátosságai csak korlátozottan teszik lehetővé a szükséges (nem az ellenséggel kapcsolatos) információk gyűjtését és feldolgozását.

Az emberi dimenzióra vonatkozóan fellelhető információk pusztán mennyisége miatt különösen fontos a rendelkezésre álló képességek és erőforrások szervezése és a nagy mennyiségű adatok gyors feldolgozásnak képessége. A harcmező-felderítő előkészítésnek például már elengedhetetlen része a szociális hálózatok feltérképezése (social network mapping), lehetőleg a szociális média nyújtotta lehetőségek kihasználásával. Azonban a hagyományos írásos jelentések csak nagyon terjedelmesen, a PPT-diák pedig csak a szükséges háttérinformációk leegyszerűsítésével képesek közvetíteni a döntés előkészítéshez szükséges ismereteket. A sokrétű követelmények miatt a végső produktumoknak biztosítaniuk kell a megszerzett adatokkal történő interakció lehetőségét is. A vizuális analízis általánosságban egy lehetséges megoldás lehet, mert az inkább magáról a feldolgozási folyamatról, mint annak konkrét eredményéről szól.

Összegzés

A jövőbeni orosz képességekre a hagyományos és irreguláris hadviselési formák integrációja, a hagyományos katonai és nem katonai (kiber-, gazdasági, politikai) aspektusainak kombinálása, a rendkívül hatékony információs hadviselési kampány előtérbe kerülése lesz jellemző (GERASIMOV 2013). Az orosz (negyedik generációs) hibrid hadviselés jellemzőit négy pontban lehet összefoglalni:

1. Oroszország hibrid hadviselése szándékosan elmosza a határokat béke és háború között, ezzel az orosz vezetés számára lehetővé válik, hogy felforgasson és elpusztítson államokat direkt, nyílt és nagyméretű katonai intervenció nélkül;

2. a hibrid hadviselésben az ellenfél legyőzésének nem katonai eszközei legalább annyira fontossá válnak, mint a katonai műveletek, ha nem fontosabbá;
3. a katonai műveletek rejtett alkalmazása, amely lehetővé teszi Oroszország számára, hogy a konfliktust követő tárgyalásokon mint „semleges közvetítő” léphessen fel;
4. teljesen átírja a nem hagyományos hadviselés szabályait, ugyanis nem a gyengébb, hanem az erősebb fél használja az aszimmetrikus hadviselés formáit.

Nagyon fontos, hogy felülvizsgáljuk a képességeinket és álláspontunkat, hogy értelmezni tudjuk, pontosan mi történik a környezetünkben. Szun-ce óta minden stratégiai gondolkodó igyekszik tisztában lenni saját erejével és korlátaival, a gyorsan és dinamikusan változó környezet és az ellenség képességeinek tükrében ezek a tényezők ugyanolyan fontosságúak a harc sikeres megvívása szempontjából.

Ez a fajta megközelítés azért is célszerű, mert NATO-tagország esetében a határok megsértése, a katonai invázió, az ötödik cikkely alkalmazását vonná maga után. Egy olyan hadviselés felemelkedését láthatjuk tehát, amely képes a szövetség reakcióküszöbe alatt is hatékonyan működni. Az oroszok demonstrálták, hogy képesek a megfagyott konfliktus felolvasztására, az események érdekeik szerinti befolyásolására, majd akár a kialakult helyzet újbóli visszafagyasztására.

Ezt egy teljesen integrált, hibrid hadviselés keretében valósítják meg. A hadviselés két formájának ilyen szintű integrációja egy egészen egyedi, a megszokottól eltérő gondolkodásmódot tükröz.

Ebben a modellben a hadviselés irreguláris formájának jelentősége tovább növekszik, már nem tekinthető másodlagos (vagy tartalék) megoldásnak, mert sarkalatos eleme a stratégiának. Olyan opcióként kell kezelni, amely lehetőségeket biztosít a stratégiai döntéshozóknak, és egyre összetettebbé teszi a jövőbeni konfliktusokat. Vitán felül áll, hogy ha egy nemzet sikeres akar lenni a jövő konfliktusaiban, az adaptáció nem csupán lehetőség, hanem követelmény.

„C” melléklet

Fülöp-szigetek (esettanulmány)

Bevezető

A Fülöp-szigetek nagyon régóta küzd a felkelés mint biztonsági kihívás problémájával. Az 1940-es években a második Fülöp-szigeteki Köztársaság egy moszkvai orientációjú mozgalommal találta magát szemben, a kormány ezért kénytelen volt a gazdasági erőforrások jelentős részét a felkelés elfojtására igénybe venni.

Ezt az 1950-es években – Elpidio Quirino elnök és Ramon Magsaysay védelmi miniszter idején – képesek voltak hatékonyan kezelni. Az 1960-as években azonban ismét felszínre került a kommunista felkelés problémája, amely ekkor már a maoista elveket követve tevékenykedett.

A problémát sajnos egészen napjainkig nem sikerült megoldani, pedig az elmúlt 35 évben a kormány jelentős erőforrásokat áldozott rá. A hidegháború ugyan véget ért, az államszocialista rendszerek megbuktak, a Fülöp-szigeteki felkelők még mindig komoly veszélyforrást jelentenek az ország biztonságára.

A gerilla-gondolkodásmód elsajátítása szempontjából fontosnak tartom az ilyen és ehhez hasonló esettanulmányok feldolgozását az oktatásban. A hadviselési módok megkülönböztetéséhez néhány alapvető tényezőt (környezet, lakossági támogatás, szervezeti felépítés, összetartás, külső támogatás, rendfenntartó szervek reakciója) kell megvizsgálni, és ezen tényezők alapján lehet a módokat kategorizálni.

A fentiekben 3 alapvető *módot* mutattam be. Ezek mindegyike komoly hatást gyakorolt a gerilla katonai gondolkodásmód képviselőire, és számos követőre talált. Napjaink gerillaszervezetei általában ezek alapján vívják meg harcukat: *kifárasztás, katonai fókusz*, illetve a *beépített településeken vívott hadviselés*. A Fülöp-szigeteki felkelésre leginkább a Mao-féle kifárasztási

módszer volt jellemző,⁸⁶ de a beépített területeken vívott gerillaharc⁸⁷ jellemzőit is mutatja.

Éppen ezért érdekes az átalakuló és adaptálódó módok vizsgálata jelen esettanulmányon keresztül.

A felkelés történelmi háttere

A Fülöp-szigetek modern kori története elválaszthatatlan a függetlenségi törekvésektől, harcoktól.

Az első Fülöp-szigeteki felkelés 1896-ban tört ki. Ez, lényegét tekintve, egy függetlenségi háború volt a spanyolokkal szemben, ugyanakkor szociális és gazdasági törekvések is jellemezték. A küzdelem sikeres lett, de szinte azonnal egy újabb hatalom lépett a spanyolok helyébe: az Egyesült Államok.

Alexander Aguirre szerint: „A spanyol korszakkal összehasonlítva az amerikaiak által életbe léptetett politikai reformok mélyrehatóak voltak, ugyanakkor nem változtattak a tömegek gazdasági státuszán és anyagi biztonságán. A filippínók még mindig szegények és nincstelének.” (AGUIRRE–VILLAREAL 1987, 99.)

⁸⁶ A gerilla-hadviselés legfontosabb elemei a rugalmasság, gyorsaság és az álcázás. Mao Ce-tung, a kifárasztó gerilla-hadviselés elméletének megteremtője, rávilágít a gerilla-hadviselés lényegére: „[a]mikor a gerillák erősebb ellenséggel állnak szemben, visszavonulnak, amikor az előrenyomul; [rajtaütésekkel] zavarják, amikor megáll; akkor csapnak le rá, amikor kimerült; üldözik, amikor visszavonul”. A gerilla-hadviselés nem a terület megszerzésére vagy megtartására koncentrál. Nincsenek nagy csapatösszevonások, ehelyett inkább kisebb rajtaütések, lesállítások jellemzik, a támadó jellegű műveleteket követően a gerillák visszavonulnak, eltűnnek. A Mao-féle klasszikus irányvonal jellegzetessége a kifárasztás, és a gerillamozgalom tudatos, szakaszokra bontott felépítése.

⁸⁷ A beépített területeken hadviselést folytató csoportok közvetlen célja a félelemkeltés. Azt vallják, hogy a „politikai válságot katonai sikra kell terelni, mégpedig úgy, hogy erőszakos cselekedetekkel rákényszerítsék a hatalmon lévő állami szerveket a hadiállapot kihirdetésére”. Ez a legtöbb esetben elidegeníti a lakosság túlnyomó többségét az államtól, akik az állami szerveket hibáztatják majd a kialakult helyzetért. Egy másik módszer, amit a városi gerillák alkalmazhatnak, hogy beszivárognak a rendvédelmi szervek soraiba, és belülről folytatnak bomlasztó tevékenységet. Marighella véleménye szerint a városi gerilla feladata, hogy „lekösse az állami rendvédelmi szerveket a városokban, ezzel is megteremtve a feltételeket a vidéki gerillamozgalom megszervezéséhez, amely pedig végső soron elvezet a győzelemhez.” (MARIGHELLA 1969, 26.)

A spanyol megszállás időszaka, 1521–1898

A spanyol gyarmatosítók előtt a filippínók már rendelkeztek saját állam-szervezettel. Létezett egy politikai és szociális szervezet, amely a *barangay* (falu) névre hallgatott, s általában 30–100 családot fogott össze. A barangay vezetője, a datu a nemesség soraiból került ki. Őt segítették a szabad emberek, vagyis a macharrikas. Ők a barangay harcosait irányították, illetve tanácsot adtak a datu számára, és begyűjtötték az adót. A társadalmi hierarchia legalján a timawas (jobbágyok) és az alipins (szolgák) helyezkedtek el.

A spanyolok erre a tradicionális faluszervezetre építették fel saját vezetési struktúrájukat, együttműködtek tradicionális vezetőkkel, vagyis a fontosabb embereket meghagyták a pozíciójukban. Ezen indirekt kormányzás révén alakult ki a filippínók felső osztálya, az úgynevezett principales (PHELAN 1967, 7–26.; AGONCILLO–ALFONSO 1957, 41–46.).

A szigetecsoportot Ferdinánd Magellán fedezte fel 1521. március 16-án. A kolonizációval együtt járt a keresztény hit terjesztése: a római katolikus egyház hatalmas területeket sajátítottak ki magának.

A spanyolok 1570-ben vezették be az úgynevezett *encomienda* rendszert. Ezt az Újvilágból hozták magukkal a gyarmatosítók, ahol az indián lakosság irányítására használták, de remekül bevált a Fülöp-szigeteken is. E rendszerben az őslakos filippínók egy encomendero irányítása alatt dolgoztak, az ő gondjaira voltak bízva a munkavégzés időtartamára. Az *encomienda* azonban egy durván kizsákmányoló szisztémává nőtte ki magát, mivel idővel az encomendero egyre nagyobb fizetséget követelt magának.

Azok a filippínók, akik nem voltak képesek az encomendero által meghatározott fizetség teljesítésére, büntetésben és sok esetben kínzásban is részesültek, elüldözték őket a földjeikről, így megfosztották őket megélhetési lehetőségüktől. A magas adók, a zaklatással párosulva, széles körű elégedetlenséget szültek.

Az *encomienda*-rendszert a 17. században megszüntették ugyan, de ez nem sokat javított a helyzeten, mivel azt egy vallási alapú kizsákmányolás váltotta fel, amelyben a filippínókat továbbra is munkásokként és bérlőkként zsákmányolták ki.

A spanyol időszakban egy jobbágy élete az abszolút szegénységről és megalázottságról szólt. A jobbágyok a learatott termés felét kapták meg, ugyanakkor nekik kellett biztosítaniuk az igásállatokat és eszközöket a munkához. Ezenfelül, mivel a keresetük ritkán volt elég arra, hogy

családjukat el tudják tartani, kénytelenek voltak a földesúrtól hatalmas mértékű kamatra pénzt kölcsönözni (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 525–526.).

A jelenlegi haciendarendszer az encomienda-rendszerből fejlődött ki. Az haciendák tulajdonosai a régi uralkodó osztály örökösei, akik megtartották tulajdonjogukat a földek fölött.

1896-ban – a nacionalizmus szellemével is áthatva – a filippínók fellázdak a spanyolok ellen. Ez összekovácsolta a társadalmat, s megteremtette a filippínó nemzeti öntudatot. 1898. június 12-én Emilio Aguinaldo kikiáltotta a Fülöp-szigetek önállóságát, amely a spanyol uralom végét jelentette (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 240–241.).

Az amerikai megszállás

A filippínók függetlensége az 1898. december 10-én aláírt párizsi békeszerződéssel ért véget, amely a Fülöp-szigeteket az Egyesült Államok fennhatósága alá utalta. A Fülöp-szigetek és az Egyesült Államok közötti háború Emilio Aguinaldo elfogásával ért véget 1901. március 23-án. A Fülöp-szigetek ismét egy feltörekvő nagyhatalom gyarmatává vált (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 257–259., 269.).

Az Egyesült Államok jelenlétét azzal indokolta, hogy az országnak egy gyámra van szüksége, aki felkészíti a függetlenségre.

1901-ben létrehoztak egy polgári kormányt. Ugyanebben az évben bevezették a községi önkormányzatokat, 1902-ben pedig tartományi kormányokat hoztak létre. 1907-ben választották meg az első – filippínókból álló – Fülöp-szigeteki országgyűlést. Az országgyűlés elsődleges célul tűzte ki a függetlenség megteremtését, az autonómia kivívását (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 314–324.).

Az amerikaiak bevezették a szabadkereskedelem rendszerét. Mindenki számára egyenlő esélyt kívántak biztosítani, de a spanyol korszakban rögzült egyenlőtlenségek továbbra is fennmaradtak. A rendszer óriási lehetőségeket kínált a gazdagoknak, de a szegény parasztok számára nem biztosított előrelépési lehetőséget. A szabadkereskedelem rendszere a kapitalista gazdaság térnyerését eredményezte a Fülöp-szigeteken.

Ez elsősorban az amerikai kereskedők és a vagyonos filippínók számára kínált lehetőségeket. Benedict Kerkvliet szerint: „A rezsimek megnyitotta a Fülöp-szigetek piacát az amerikai termékek számára, ezzel tönkretette a fülöp-szigeteki gazdaságot, mert nemcsak a helyi fogyasztási cikkek

termelékenysége csökkent nagymértékben, de a vidéki lakosság alternatív jövedelemtől való megfosztását is jelentette.” (KERKVLJET 1977, 23.)

Ebben a rendszerben a gazdagok még gazdagabbak lettek, a szegények pedig szegények maradtak. Nem véletlen tehát, hogy az amerikai uralom idején is robbantak ki felkelések, amelyek fő motivációja a földkérdés volt. Az 1923-as colorum felkelés – Laureano Salome vezetésével – majdnem egy évig tartott, s elsősorban Surigao és Északkelet-Mindanao területén nyert teret.

Az 1931-es tangullan felkelés során több mint 40 ezer elégedetlen paraszt foglalta el Pangasinanban Tayug városát. Az 1934-es sakdalista felkelés során 14 városban törtek ki lázadások, amelyeket a szociális rendszer megváltoztatására irányuló törekvések és a reform iránti igény táplált. Ezeket a felkeléseket a Fülöp-szigeteki kormányerők kemény kézzel fojtották el (LACHICA 1971, 40.). Az ilyen típusú felkelések oka mindenekelőtt az volt, hogy a vidéki parasztság sok esetben védtelen maradt a kapitalista piacgazdaság káros hatásaitól, amelyek súlyosan veszélyeztették az egzisztenciáját (SCOTT 1976, 40.). Ezért, ha lehetősége nyílt rá, lázadással reagált annak érdekében, hogy elkeresse az újkapitalista földesurakat.

William Chapman mutatott rá, hogy azok a gazdasági, demográfiai és szociális változások, amelyek az 1930-as években mentek végbe, radikálisan veszélyeztették a Luzon középső részén élő földbérlők megélhetését és biztonságát (CHAPMAN 1987, 56.). A rizs és a cukor iránti egyre növekvő – hazai és külföldi – kereslet következtében a földbirtokosok egyre nagyobb területeket kebeleztek be, s egyre több munkát igyekeztek kipréselni a parasztokból. Felbomlottak régi kiscsaládi gazdálkodói közösségek, helyét a nagyipari termelés vette át, amelyben már nem volt helye a régi típusú „jóindulatnak”.

A földesurak új generációja átírta a szabályokat, amelyek a bérlőkre vonatkoztak. Az adott szó becsületén alapuló megállapodások helyét az írásos szerződések vették át, amelyeket a parasztok csak igen kevés százaléka volt képes elolvasni és megérteni. Fizetni kellett az egészségügyi szolgáltatásokért, a csatornázásért, sőt még a templomok használatáért is, holott korábban ezeket a szolgáltatásokat a földesurak ingyen biztosították a bérlők számára.

A körülmények megváltozása váratlan reakciót, lázadást eredményezett (CHAPMAN 1987, 6.). A társadalmi hierarchia legalján lévők politikai öntudata megerősödött – a munkások és a parasztok vezetői uniókba szervezték a dolgozó osztályokat (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 528–529.). Crisanto Evangelista, a Fülöp-szigeteki Kommunista Munkáspárt (Communist

Party of the Philippines [CPP]; Partido Komunista ng Pilipinas,); vagyis a Fülöp-szigeti Kommunista Párt alapítója segítségével 1906-ban létrejött egy marxista irányultságú nyomdász szövetség. Justus van der Kreof megjegyezte, hogy „Evangelista a munkásszövetség egyik vezetőjévé nőtte ki magát a Fülöp-szigeteki munkáskonferencián (congreso obrero de filipinas). A szövetség két évtizeden keresztül volt az ország legjobban szervezett munkásszövetsége.” (KREOF 1980, 14.)

1924-ben Evangelista jelöltette magát Manila polgármesterének a nacionalista párt színeiben, de jelölését nem fogadták el. Ezt követően ő és néhány követője megalakították saját pártjukat, a Fülöp-szigeteki Munkáspártot (Labor Party of the Philippines; Partido Obrero de Filipinas). A párt programja szerint a Fülöp-szigeteki kommunista szerveződések bázisává akartak válni hat éven belül (KESSLER 1989, 30.). Ebben az évben alakult meg a bérlők és farmerek szövetsége is, amely 1928-ra a filippínó farmerek nemzeti szakszervezetévé nőtte ki magát (National Confederation of Peasants in the Philippines; Katipunan Pambansa ng Magbubukid sa Pilipinas) (LACHICA 1971, 93.). 1932-ben alakult meg az munkások általános szakszervezete, amelynek Luis Taruc volt a főtársa. 1939-re már több mint százezer tagot számlált, akik többnyire Közép-Luzon térségéből származtak, ahol sokkal több bérlő volt, mint az ország többi részén (KERKVLIEET 1977, 45.).

Ezek a szervezetek később egyesültek, így alakult meg a CPP (LACHICA 1971, 92.).

A szervezetekben közös volt, hogy felléptek az Egyesült Államok befolyása ellen, de céljaik között volt az életkörülmények javítása, az ingyenes oktatás, a nyolcórás munkanap és a földek bérleti díjának csökkentése is (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 529.).

1930. augusztus 26-án a munkásszervezetek hatvan képviselője találkozott Templo de Trabajóban, hogy megalakítsák a kommunista pártot. Az összejövetelt egy szerény, ötezer fős gyűlés támogatta Plaza Morionesben 1930. november 7-én, ahol kihirdették a moszkvai irányultságú CPP megalakulását. Evangelista lett a párt vezetője, amely egy hétfős pártbizottságból és egy 35 fős központi bizottságból állt (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 97.).

Evangelistát azonban (más kommunista vezetőkkel együtt) engedély nélküli összejövetelek megszervezésének vádjával letartóztatták. 1931. szeptember 14-én Mariano Albert bíró a maniliai városi bíróság képviselőletében elsőfokon Evangelistát és öt PKP-beli társát bűnösnek találta, és elítélte zendülés vádjával, büntetésük egy év börtön és nyolc év száműzetés volt. Az elítélt vezetők fellebbeztek a döntés ellen, de a legfelsőbb bíróság

jóváhagyta az elsőfokú ítéletet, és formálisan is törvényen kívül helyezte a CPP vezetését (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 99).

Kerkvliet szerint a CPP az 1930-as években szervezetenként még gyenge volt, emiatt számos tag elhagyta a pártot, néhányan pedig börtönbe vagy száműzetésbe kerültek.

Nagyon fontos azt is megjegyezni, hogy a CPP-nek nem volt erős kapcsolata a parasztsággal, kevesen voltak a tagságban, és a párt is nagyon gyenge propagandát folytatott vidéken. A legtöbb aktív tag a városokban, különösen Manila környékén, élt, és elsősorban a munkásszervezetek tagjai közül toboroztak párttagokat (KERKVLIT 1977, 50.). Más kommunista mozgalmakhoz hasonlóan a CPP vezetése is úgy gondolta, hogy a városi proletariátus, nem pedig a parasztság, a mozgalom gerince. Pedig a Fülöp-szigetek társadalmá alapvetően agrárjellegű volt, a parasztság a lakosság 70%-át tette ki – a CPP azonban nem fedezte fel a bennük rejlő erőt, nem volt képes az uralkodó gazdasági és szociális viszonyokat a saját előnyére fordítani (CORPUS 1989, 52.).

A CPP súlyos hibát követett el akkor, amikor kizárólag a városi proletariátusra koncentrált a stratégiája kidolgozásakor, és nem vette figyelembe a parasztságban rejlő lehetőségeket, nem tudott nemzeti méretekben tömegbázist építeni. A párt és főbb szervei Luzon központjába, Manilába és környékére koncentráltak, a vidéki tartományokat elhanyagolták.

A kommunista mozgalom egy másik szervezete azonban már korrigálta ezt a tévedést. 1929-ben Pedro Abad Santos – gazdag ügyvéd és földbirtokos – megalakította a szocialista pártot, amelynek tagjai döntően parasztok és Pampang tartomány (saját lakhelye) vidéki munkásai voltak. Abad Santos a Fülöp-szigeteki felkelőkkel tartott a spanyol függetlenségi háborúban, s az amerikaiak elleni szervezkedésekben is részt vett. Tapasztalt mozgalmár volt tehát, akinek sikerült a szocialista ártot egy szélesebb bázisra építenie. Lachica szavaival élve: „Abad Santos azon kevés jogászok egyike volt, akik több pénzt osztottak szét az ügyfeleik között, mint amennyit tőlük kaptak.” (LACHICA 1971, 82–83.)

1938. november 7-én egyesült a CPP és a Szocialista Párt (CHAPMAN 1987, 56.). Az egységesülési szerződés értelmében a CPP nevét megtartották. Abad Santos közvetlen környezete nem értett egyet a fúzióval, mivel úgy gondolták, hogy a kommunisták ateizmusa elriasztja a parasztságot, Abad Santos pedig csak másodhegedűs lesz az új formációban. Fenntartásaik nem voltak alaptalanok: a párt elnöke Evangelista lett, Abad Santos pedig az elnökhelyettes (LACHICA 1971, 100–101.).

Bár Abad Santos elfogadta ezt a tisztséget, az egyesülés nem volt zökkenőmentes. Kollégáit nem érdekelték az új párt célkitűzései, nem vettek részt a közös rendezvényeken, nem voltak hajlandók a CPP utasításainak megfelelően beolvadni a nagyobb szervezetbe, és nem jelentek meg a konferenciákon sem (LACHICA 1971, 102.). A szövetség a konfliktusok ellenére mégis fennmaradt.

1935-ben – a függetlenségre való felkészülés jegyében – átmeneti kormányt állítottak fel. Az 1934-es Tydings–McDuffie-szerződés értelmében az USA vállalta, hogy tíz éven belül függetlenséget biztosít a Fülöp-szigetek számára, és elismeri mint önálló államot. Ebben a Fülöp-szigeteki marxista vagy kommunista szervezetek nem kaptak szerepet az amerikaiaktól (AGONCILLO–ALFONSO 1957, 386–392.).

A japán megszállás, 1941–1945

Japán 1941. december 10-én megszállta a Fülöp-szigeteket, s kollaboráns kormányt nevezett ki, amely 1945-ig, azaz az ország felszabadításáig irányította az országot.

1942 januárjában a PKP-vezetők egy része, köztük Abad Santos és Christanto Evangelista, japán fogságba került. Evangelistát kivégezték, de Abad Santost elengedték – visszatérhetett Pampangába, mivel úgy gondolták, túlságosan beteg ahhoz, hogy problémát jelentsen. 1945-ben, hosszan tartó betegségben hunyt el.

A vezetők elfogását követően a megmaradt PKP-tagok és más felkelőcsoportok vezetői Muevaecia tartományban, Cabiao városában találkoztak, és megalapították az Ellenálló Hadsereget (Hucbo ng Bayan Laban sa Hapon), vagyis más néven a Néphadsereget (Hukbalahap vagy rövidítve Huk), és megkezdték a japánok elleni harcukat.

A kommunista ellenkormány számos kisebb egységet állított fel, amelyek falvanként 5–12 embert foglaltak magukban, és azzal foglalkoztak, hogy a Hukbalahapnak toborozzanak tagokat. A BUDC feladata még volt az erőforrások összegyűjtése, a hírszerzés, valamint a Huk harci egységeinek szállítása. Lachica szavaival élve, „a BUDC egy földalatti kormány volt, amely adókat szedett a falvak lakosságától annak érdekében, hogy a Huk műveleteit finanszírozni tudják”.

A Hukbalahap tagsága 1943-ra 10 ezer főre nőtt (LACHICA 1971, 109–110.; KREOF 1980, 23–24.). Tevékenységük elsősorban a rajtaütések végrehajtásában

merült ki, ám ezek igen nagy károkat okoztak a japánoknak. Az egyik támadásuk során Nuevaeciaban – saját bevallásuk szerint – 150 fős veszteséget okoztak a japánoknak. 1943. március 5-én a japánok offenzívát indítottak a Hukbalahap ellen, amelynek során számos ellenálló vezetőt és katonát fogságba ejtettek.

Vicente Lava (a CPP akkori vezetője) és Luis Taruc (a Hukbalahap irányítója) sikeresen elkerülték a fogságba esést, de az elszenvedett veszteségek miatt a pártvezetők feladták az eredeti, a folyamatos támadásokon alapuló taktikát, és stratégiai védelemre rendezkedtek be, felosztva a Hukbalahap alegységeket kis méretű szervezetekre, amelyek képesek voltak átszivárogni a japán hadvonalakon.

Ettől kezdve lényegesen kevesebb összecsapásra került sor. 1944 szeptemberében a bagumbali konferencián kinyilvánították, hogy a stratégiai védelem elképzelése mégsem helyes. Úgy döntöttek, hogy újból összevonják a Huk-erőket, majd folytatják az ellenség támadását, illetve zaklatását (KESSLER 1989, 33.; LACHICA 1971, 114–116.).

A háború alatt újra kiéleződtek az osztályellentétek. A Huk-egységek kivégeztek néhány földbirtokost – úgy gondolták, hogy a háború lehetőséget ad régi sérelmeik megtorlásához, és az ellenállás zászlaja alatt még szociális reformokat is keresztülvihetnek. Számos földtulajdonos Manilába és már városokba menekült. A Hukok a háború idején jelentős társadalmi támogatottságra tettek szert – mint nacionalista és japánellenes hadsereg (CHAPMAN 1987, 57.; KERKVLJET 1977, 107–109.).

1944 szeptemberében a Huk-vezetés a PKP-vel közösen összehangolt offenzívára szánta el magát, amelyet a közelgő amerikai erőkkel együttműködésben kívántak megvalósítani. Az amerikai egységek végül Leyte térségében szálltak partra. A Hukbalahap katonái vállvetve harcoltak a felszabadító erőkkel, többnyire Luzonban, annak érdekében, hogy üldözzék a visszavonuló japán erőket (KERKVLJET 1977, 111.).

A második világháború utáni időszak, 1945–1965

Bár háború után a Hukbalahap legtöbb egysége megtartotta fegyvereit, nem készültek tervek arra, hogy használják is őket. A felszabadítást követő időszakban az amerikaiak a Huk ellen fordultak, és azzal vádolták őket, hogy kommunista ellenállók. A Fülöp-szigeteki rendőrség azzal a váddal

tartóztatott le Huk-tagokat, hogy azok nem voltak hajlandók beszolgáltatni fegyvereiket (KERKVLJET 1977, 113.).

1946. július 4-én a Fülöp-szigetek elnyerte Amerikától a függetlenségét, s az 1946-os választásokon Manuel Roxast választották elnökké.

A háború folyamán a birtokosok és bérlők viszonya rendkívül súlyossá fajult. A földbirtokosokat anyagilag hátrányosan érintette a háború, ezért amikor visszatértek farmjaikra a városokból, a még kizsákmányolóbakká váltak. Követelték, hogy a háború alatt elmaradt bérleti díjat is fizessék meg, ugyanakkor megtagadták a kamatmentes kölcsönt, amelyre a betakarítás előtti időszakban igen nagy szüksége lett volna a parasztnak. Ennek következtében számos családot elűdöztek földjeikről (KERKVLJET 1977, 118–120.).

A CPP – folytatva a háború idején kialakult népfreontos politikát – egy demokratikus platform létrehozására törekedett, amely liberálisokból, kommunistákból, civil- és munkásszervezetek vezetőiből, földesurakból, parasztokból tevődött össze. A programjukban szerepelt az agrárreform, amely már a háború előtt is népszerű törekvés volt. A Demokratikus Szövetség az 1946-os kongresszusi választásokon 6 helyet tudott megszerezni magának. Ez a hat kongresszusi tag viszont (köztük Luis Taruc és Jesus Lava) nem foglalhatta el helyét, mivel a kormány szerint illegitim módon választották meg őket. Valójában arról volt szó, hogy az elit attól félt, hogy ezek a kongresszusi tagok olyan reformokat indítványoznak a bérleti jogokat és béreket illetően, amelyek sértenek az érdekeiket. Követeléseik között szerepelt például, hogy a termés 60%-a maradjon a bérlőknél – a háború előtti 50% helyett (KERKVLJET 1977, 150–151.).

A Demokrata Szövetség kongresszusi tagjainak elutasítása, Juan Feleo, a National Union of Peasants (Pambansang Kaisahan ng mga Magbubukid) szóvivőjének meggyilkolása, valamint a földesurak elnyomása ismét lázadáshoz vezetett.

A Hukok ismét fegyvert ragadtak, ezúttal az újonnan megalakult Fülöp-szigeteki köztársaság ellen. A lázadás többnyire Luzon középső és déli részére koncentráldott (LACHICA 1971, 121.).

Az 1950-es évek elejére már komoly biztonsági kihívást jelentettek az ország számára, mert a felkelők gyakran számbeli fölényben voltak. 1950 márciusában például a laguna tartománybeli San Pablo városában megölték egy tisztet, és felvonták a sarló-kalapácsos zászlót a város középontjában.

1950 augusztusában 200 partizán támadta meg Macabulos táborát, ahol 25 katonát mészároltak le, Santa Cruzban pedig 300 felkelő szabadított ki 20 foglyot, miközben megölték 3 katonát (LACHICA 1971, 129–130.).

A becslések szerint 1945–1951 között a Hukbalahap 100 ezer tagot számlált, amelyből 12 ezer aktív, fegyveres katona volt. Nagy problémát jelentett számukra az, hogy nem volt elég fegyverük az összes jelentkező felfegyverzéséhez. A kormányerők létszáma akkoriban 37 ezer fő volt, amely megoszlott a Fülöp-szigeteki rendőri erők és a hadsereg között. A rendőri erők 24 ezer főt számláltak, az ő feladatuk volt a Hukbalahap felszámolása, mivel a kormány belbiztonsági problémaként kezelte a felkelést (SCAFF 1955, 27–28.).

Quirino elnöksége alatt (1948–1953) Ramon Magsaysay védelmi miniszternek sikerült visszaszorítani a felkelést. Magsaysay megközelítése egyszerű volt. Politikai szinten a kormány a megtisztulásra törekedett, visszaállította a lakosság hitét a demokráciában, ugyanakkor a fejlesztési erőforrásokat a vidéki területekre koncentráltta, előnyben részesítve azokat a területeket, ahol a szociális problémák a legsúlyosabbak voltak.

Amikor Magsaysay 1950-ben újjászervezte a hadsereget, a Fülöp-szigeteki rendőrséget (amelynek hírnevét az emberek ellen elkövetett atrocitások alaposan megtépázták) integrálta a reguláris haderőbe, s elsődleges feladatuk a lázadás leverése lett. A hadsereget is átszervezték, 22 500 főre növelve létszámát, a parancsnoki pozíciókba fiatal, harci tapasztalattal rendelkező tiszteket neveztek ki. Kis alegységek képezték a kötelékek alapját, hétfős Ranger-csoportok gyűjtöttek információkat, állítottak lesállításokat és folytattak pszichológiai hadviselést a Hukbalahap ellen. Richard Kessler véleménye szerint ha Magsaysay „nem léptette volna életbe ezeket a változtatásokat a hadsereg összeomlott volna a saját tehetetlenségéből fakadóan.” (KESSLER 1989, 34.)

A hadsereg egyre hatékonyabbá vált a Huk-alegységek és bázisok felkutatásában, és a paraszti ellenállás is csökkent a kormány által életbe léptetett reformok hatására.

1950-ben a katonaság elfogta a Huk főtitkárait, amely súlyos veszteség volt a szervezet számára, ezt követően számosan megadták magukat.

Magsaysay az USA támogatásával valósította meg reformelképzeléseit. Az Egyesült Államok fegyvereket, kiképzést és más erőforrásokat biztosított a Fülöp-szigeteki hadsereg számára. A kutak ásásának programját is az amerikaiak finanszírozták, illetve az amerikai információs szolgálat szervezte a katonai pszichológiai hadviselést és a közvélemény befolyásolására irányuló programokat (KESSLER 1989, 34.).

1953-ban, amikor Magsaysayt elnökké választották, folytatta ezt a stratégiát – a Huk-mozgalom lassan elveszítette támogatói bázisát. 1954-ben

Luis Taruc, a mozgalom vezetője megadta magát. 12 év börtönre ítélték. Az ő feltétel nélküli megadása tovább demoralizálta a mozgalmat. Számos embere is megadta magát, illetve többeket elkaptak, így a legtöbb Huk-alegység szétszóródott, néhányan bandába verődve egy ideig még fosztogattak. A CPP vezetése még ugyanebben az évben elállt a felkelés folytatásától. A Huk-felkelés gyakorlatilag véget ért (LACHICA 1971, 132.).

A Fülöp-szigeteki kongresszus 1957 júniusában megalkotta a felkelés-ellenes törvényt, amelynek értelmében a PKP-t illegális szervezetté nyilvánították, a tagságot pedig törvényen kívül helyezték. A maradék Huk-tagok szervezet bűnözésből tartották fenn magukat, de néha még hallatták hangjukat az egyenlőség, a reformok érdekében.

Néhány baloldali, erősen nacionalista fiatal az 1960-as években elkezdett kommunista szervezetekbe és érdekcsoportokba tömörülni (KREOF 1980, 87.). 1964 novemberében Jose Marion Sison, aki a Kínából hozott eszméket képviselte, megalakította a Hazafias ifjúság vagy Nacionalista Ifjúság elnevezésű szervezetet (Patriotic Youth or Nationalist Youth; Kabataan Makabayan. Mivel a legtöbb tagja vidéki egyetemista volt, ez a szervezet volt az első és legsikeresebb kísérlet arra, hogy egyesítse a vidéki középosztály szélsőségeit és a paraszti csoportokat (CHAPMAN 1987, 73.).

A Marcos-rezsim

Jose Maria Sison vezetésével – Marcos elnöksége alatt – 1968. december 26-án megalakult a Fülöp-szigeteki Kommunista Párt (CPP), amely a maoista elveket követte. Sison két nagy eredményt tudott felmutatni. Az első, hogy megteremtette a diákok és parasztság közötti kapcsolatot. A második, hogy sikeresen ötvözte a marxizmust a nacionalizmussal (CHAPMAN 1987, 83.).

Bernabe Buscayno, azaz Qumander Dante, aki korábban a CPP tagja volt, 1969. március 29-én csatlakozott a párthoz, és megalakította annak katonai szárnyát, az Új Néphadsereget (New People's Army [NPA]; Bagong Hukbong Bayan), amely a kezdetekben 60 főt számlált, ebből 35 fő fegyverrel is rendelkezett (KESSLER 1989, 41–42.). A CPP vezetői is úgy gondolták, hogy szükség van a néphadsereg felépítésére, amelynek fő bázisát a parasztság adná.

1970-re a CPP elég erőt szerzett ahhoz, hogy erőszakos tüntetéseket szervezzen, Manilában és a környező városokban robbantásos merényleteket is elkövettek. Támogatta a lázadó diákok törekvéseit (ekkoriban szerte

a világon zajlottak a diáktüntetések), s felhasználta a médiát és a munkásszervezeteket, feltűzelve őket „nép ellenségei” (USA, imperializmus, földesurak, kapitalisták) ellen.

1972 júliusában a kormány megíúsította a CPP szándékát, hogy 3500 fegyvert csempésszen be Kínából. A romló biztonsági helyzet és a muszlim szakadárók problémája miatt Marcos elnök szükségállapotot hirdetett ki 1972. szeptember 12-én a Fülöp-szigetek déli részén. Számos CPP-tagot és aktivistát letartóztattak, mások a hegyekbe menekültek, és az újonnan alakult NPA-hoz csatlakoztak.

1980 augusztusában a CPP úgy döntött, gerillaháborút indít. A Fülöp-szigeteki fegyveres erők (Armed Forces of the Philippines [AFP]; Sandatahang Lakas ng Pilipinas) felderítőszerveinek jelentése szerint az NPA személyi állománya 5943 fő volt, s 3703 lőfegyverrel rendelkeztek, s a 49 milliós lakosságból körülbelül 230 ezer támogatót tudhatott maga mögött. Az AFP 1987-es felderítő jelentése drámai növekedéséről számolt be: ekkor már 25 200 főre becsülték a gerillák számát. Az NPA 1981-ben sikeresen megnövelte a gerillafrontok számát, 26-ról 72-re. A szervezet ekkor volt a csúcspontján.

Fontos megjegyezni, hogy gerillafront egy politikai, katonai, geográfiai egység, amely a következő részekből áll (CORPUS 1989, 139.):

- politikai szervezet, amely általában a frontbizottságból, körzetekből, alkörzetekből és a barrio lázadótanácsokból áll;
- katonai szervezet, amely reguláris, mobil kötelékekből áll, amelynek mérete a szakaszerőtől (30 fő) egészen a század szintig (90 fő) terjedhet, és amelyet felfegyverzett propagandacsoportok és helyi milíciák támogatnak;
- a front működési közege számos alkörzetből tevődik össze, ezek többsége a tartományi határok közelében, a hegyvidéki és erdős terepen helyezkedett el, de volt néhány a síkságon, a tengerpart mentén és a beépített területeken is.

Bernabe Buscaynót (más vezető kommunista funkcionáriusokkal együtt) 1976-ban, míg Jose Maria Sison 1977-ben fogták el a kormányerők, és egy katonai táborban tartották őket fogva 1986-ig.

Marcos elnökségének kezdetén a Fülöp-szigetek gazdasága virágzásnak indult, a bruttó nemzeti termék (GNP) átlagosan 7%-kal nőtt évente az 1970-es években. A kormány azonban rendkívül sok kölcsönt vett fel, amivel a gyors ütemű iparosítást finanszírozta (WRIGHT 1988, 69.). Az 1979-es második olajválság után a Fülöp-szigetek súlyos válságba került, a megnövekedett

olajárak, az exportcikkek csökkenő árai, valamint a külföldről felvett kölcsönök megnövekedett kamatai megroppantották a gazdaságot (VILLEGA 1986, 114.).

Az agrárfejlesztések elmaradása, az importcikkek állami támogatása a kézműves szektorban, valamint a befektetések külföldi finanszírozása, amely célja a gyors iparosítás volt, súlyos hibának bizonyult az ország fejlődése szempontjából (VILLEGA 1986, 151–153.).

1983. augusztus 21-én meggyilkolták Benigno Aquino jr. szenátort – Marcos elnök egyik legnagyobb kritikusát. A filippínó lakosság elítélte a gyilkosságot, és az elnököt tette felelőssé a történetekért. A CPP és az NPA kihasználta az így keletkezett súlyos politikai válságot: a gyilkosság kiváló eszköznek bizonyult tevékenysége újraindításához. Ez az 1983-as esemény nagymértékben elősegítette a CPP–NPP újbóli felemelkedését.

A Marcos utáni évek, 1986-tól

1986 februárjában felkelés tört ki, Marcos elnök lemondott, helyét Corazon Aquino, a meggyilkolt szenátor özvegye vette át. Beiktatását követően amnesztiát hirdetett, és szabadon engedett számos politikai foglyot, köztük a CPP–NPA vezető tisztségviselőit, például Buscainót és Sison is. Buscaino nem csatlakozott újból a kommunista mozgalomhoz, ehelyett egy termelősövetkezetet alapított Tarlac tartományban. Sison elhagyta a szigeteket, és politikai menedékjogot kért Hollandiában (MCBETH 1993, 16.).

Az 1990-es évek elején elmélyültek az ideológiai különbségek a CPP vezetőségén belül. A Sison által támogatott ortodox csoport továbbra is a hagyományos maoista stratégia folytatását, vagyis a kifárasztó gerilla-hadviselést támogatta, amely – ahogy fentebb részletesen kifejtettem – a politikai bekerítést alkalmazva a vidék felől kebelezné be a hatalmi centrumokat.

A revizionista csoport úgy gondolta, hogy a folyamat felgyorsítható a beépített területeken vívott gerillaharc alkalmazásával, így hamarabb meg lehet szerezni a politikai hatalmat (TIGLAO 1993, 18.). A párton belüli viszályok következtében számosan disszidáltak, csökkent a támogatottságuk, és az aktivisták száma is mecsappant. Aquino elnök alatt a CPP–NPA befolyása hanyatlásnak indult.

A Fülöp-szigeteki Kommunista Párt és az Új Néphadsereg (CPP–NPA) stratégiája

Az 1950-es évek kudarcai számos tapasztalattal gazdagították a CPP–NPA vezetőit – levonhatták belőlük a következtetéseket azzal kapcsolatban, hogy a jövőben hogyan érdemes a Fülöp-szigeteki fegyveres erők ellen gerilla-hadviselést folytatni. A CPP–NPA alaposan megvizsgálta a CPP által elkövetett ideológiai, politikai, katonai és szervezési hibákat (*Philippine Army Intelligence Manual* 2002, 139.).

A CPP pártvezetése csak a saját érdekeit tartotta szem előtt, ennek megfelelően értelmezte a párt törvényeit, illetve elhanyagolta a parasztság bevonását a mozgalomba, túlzottan nagy teret engedve a városi munkáságnak és középosztálynak. A Lava-vezetést számos kritika érte, amiért nem jól mérte fel a proletariátus forradalmi potenciálját, és nem volt képes az akkori helyzetben ezt megfelelően kihasználni. Lava nem ismerte fel annak jelentőségét, hogy a Fülöp-szigetek társadalmá súlyosan terhelt volt feudális maradványokkal, illetve a gyarmati korszak örökségével.

A CPP nem tudta országos szinten politikailag mozgósítani a parasztságot, pedig az a fő támogatói bázisát képezhette volna. Ezenfelül a vezetés lebecsülte a kormányerőket, és úgy vélekedett, hogy a mozgalom képes két éven belül megszerezni a hatalmat.

A párt nem jól mérte fel a szemben álló fél katonai erejét, s olyan támadásokat indított, amelyek hosszú távon katasztrófálisnak bizonyultak. Nem használták ki a meglepetés erejét, emiatt a Huk-egységeket sokszor szabályosan lemészárolták a csatatéren. Nem éltek a gerillaharcmodorban rejlő lehetőségekkel, és nem szórták szét kis csoportban erőiket vidéken, amellyel a kormányerőket kifáraszthatták volna. Luzon középpontjában és Tagalog déli részén koncentrálták erőiket, amelyeket aztán a számbeli fölényben lévő kormányerők könnyedén bekerítettek és megsemmisítettek.

Végül pedig a CPP nem épített egy olyan szervezetet, amelynek széles körű támogatói bázisa lett volna minden tartományban. A párt és főbb szervezetei Luzon középső részén és Manilában helyezkedtek el, a többi tartomány lakosságára nem figyeltek. Abban a tévhitben éltek, hogy ha sikerül ellenőrzésük alá vonni Luzon középső részét, egész Luzon átáll az ő oldalukra.

A CPP–NPA próbált a CPP által elkövetett hibákból tanulni. A CPP–NPA és a PKP–Huk stratégiái közötti lényeges különbségek a következők:

- *Ideológia:* Mao Ce-tung gondolatainak, eszméinek átvétele és alkalmazása a küzdelemben, vagyis egy alapjaiban véve vidéki/paraszti dominanciájú felkelés.
- *Politika:* a CPP–NPA felismerte a politikai tömegbázis fontosságát, és mindvégig hangsúlyozták az Egyesült Államok, az imperializmus és a tőkés rend elleni küzdelem fontosságát.
- *Szervezet:* a kommunista párt megalakítása, amely az egész proletariátusra épít, és Mao Ce-tung eszméit követi a parasztok, munkások és a diákok mozgósítása érdekében, hogy együtt vegyenek részt a széles körű (nemzeti) proletárforradalomban.

A CPP–NPA által kirobbantott felkelés három fázisra – Mao Ce-tung elvei alapján – épült (CORPUS 1989, 27–31.).

1. *A stratégiai védelem fázisa:* ebben a szakaszban a legfontosabb feladat a párt szervezeti felépítése, a fegyveres erők megszervezése, az infrastruktúra kiépítése, valamint egy egységes frontszervezet létrehozása volt. Ebben a periódusban szórják szét az egész országban a gerillaegységeket, a politikai szervezetek pedig propagandatevékenységet folytatnak vidéken a lakosság megnyerése érdekében. Ha elnyerték a lakosság támogatását, megkezdődnek a beépített területek elleni támadások is. A stratégiai védelem szakasa három alfázisból áll:
  - korai szakasz: a politikai apparátus és a gerillahaderő alapjainak megteremtése, hálózatszerű szétterjesztése az országban.
  - középső szakasz: ebben a szakaszban erősödik fel a küzdelem mind a politikai propaganda, mind a gerilla-hadviselés szintjén, elsősorban kézifegyvereket használva. Vidéken a lakosság teljes mértékben támogatja a mozgalmat, míg a városokban a gerilla-csoportok biztonságos helyeken rejtőzködnek.
  - utolsó szakasz: ebben a szakaszban felerősödik a katonai tevékenység, csapatösszevonásokat hajtanak végre, nagyobb méretű hadmozdulatokra is sor kerül, és erősödnek a városi támadások is.
2. *A stratégiai küzdelem fázisa:* ebben a fázisban a kormányerők és a gerillahaderő kiegyenlített küzdelmet folytat, a konfliktus erősödésével a stratégiai fontosságú városokért és területekért folyik a harc. Az NPA-erők képessé váltak század- vagy zászlóalj-erejű csapatösszevonások végrehajtására és mozgatására a terep adta lehetőségektől függően.

3. *A stratégiai támadás időszaka:* a gerillák erőfölénye jellemző, akik ekkorra már morális fölénybe is kerülnek. A kormány meggyengül és elszigetelődik, a kormányerők védelmi harctevékenységek végrehajtására kényszerülnek.

A CPP–NPA stratégiája az volt, hogy a gerillaszervezeteket elsősorban a kormány által kevésbé ellenőrzött területeken fejlessze. Eleinte kisebb csoportokat akartak felfegyverezni, ezek segítségével felszabadított zónákat, majd nagyobb szigeteket létrehozni az országban. Az NPA úgy próbálta megnyerni a parasztok bizalmát, hogy magát az ő érdekeik képviselőinek tüntette fel; előfordult, hogy megöltek népszerűtlen földbirtokosokat és kormánytisztviselőket. Ha sikerült megvetni a lábukat, megkezdődhetett a vidéki lakosság indoktrinációja (O'BALANCE 1988, 12.).

A CPP számára a lakosság mozgósítása többről szólt, mint meggyőzésről: számos esetben meg is félemlítették az embereket. De a CPP igazi ereje abban rejlett, hogy felismerték és ki is használták a társadalomban régóta gyümölcsöző elégedetlenséget. Egalitárius eszméiket széles körben terjesztették és oktatták a parasztság körében, sikerrel változtatva meg politikai és gazdasági nézeteiket. A CPP vezetői úgy vélték, ez az indoktrináció igen fontos, mivel csak így lehet katonailag is mozgósítani a lakosság széles tömegeit a rendszer ellen (AGUIRRE–VILLAREAL 1987, 113.).

A lakosság újjászervezése a legalacsonyabb politikai szinten kezdődik (barangay vagy barrio). A barangay egy körülbelül 100–1000 családnyi közösség, amelyet egy, a családok által választott elnök irányít. A feltárt CPP-dokumentumok arra engednek következtetni, hogy a kommunista terjeszkedés és szervezeti munka a barangay szintjén négy lépésben valósult meg: szociális feltérképezés, együttélés az emberekkel, oktatás és tömeges átszervezés, a pártstruktúra kialakítása.

A CPP kisebb politikai egységeket küldött ki, amelyeket fegyveres testőrség biztosított – s egyúttal a lakosság megfélemlítésére is használható volt. Mao nyomán a CPP vezetői is úgy gondolták, hogy szükség van a fegyverekre ahhoz, hogy az embereket egyáltalán rávegyék arra, hallgassák meg az agitátorokat (AGUIRRE–VILLAREAL 1987, 113–114.).

A barrión belüli tevékenység a barrio hálózati csoportok (Barrio Liaison Group [BLG]) szervezetén keresztül valósult meg. A BLG szerepe az volt, hogy folytassanak előzetes vizsgálatokat, és titokban összehozzák a politikai tisztségviselőket más, hasonló forradalmi szervezetek vezetőivel. Segítettek a forradalmi propaganda terjesztésében is, és megvédték a politikai

tisztviselőket. Azt követően, hogy a BLG számos barrióban megvetette a lábát, és megjelentek az első fegyveres gerillaharcosok, titokban fegyvereket csempésztek a területre, és tovább folytatták a tevékenységüket (CORPUS 1989, 37.).

A hálózati csoportokon keresztül a fegyveres szervezetek is hatékonyabban tudták kifejteni tevékenységüket. Képesek voltak nagyobb biztonsággal mozogni egyik barrióból a másikba, ahol feltérképezhették a szociális viszonyokat, illetve találkozókat szerveztek a helyi lakossággal. A CPP politikai célkitűzéseit és programját ezen találkozókon ismertették meg az emberekkel. Elmagyarázták nekik, miért van szükség a felkelésre, és hogy az hogyan érinti az egyéneket. A legfontosabb szempont az volt, hogy a politikai agitátorok összekapcsolták a politikai programot a felkeléssel és a lakosság életkörülményeivel, ezzel érzékeltetve, hogy a CPP által vezetett forradalom sikerétől függ a jövőjük, nem pedig a kormány szociális és gazdasági intézkedéseitől. Ha a helyzet megérett rá, a fegyveres csoport megalakította a lakossági (nők, fiatalok, farmerek, halászok stb.) szervezeti csoportot (organizational group [OG]) (CORPUS 1989, 37.). Egy OG 7–10 tagot számlált.

Az ideológia terjedésével megalakították a lakosság szervezeti tanácsait (organizational council [OC]) is. Különböző testületek alakultak oktatási, gazdasági, egészségügyi és védelmi feladatok ellátására. Az OG-hez hasonlóan az OC is földalatti szervezet. Azt követően, hogy a szervezet megerősödik, megalakítják a barrio felkelési tanácsot (Barrio Revolutionary Committee [BRC]), amely átveszi az adott területen a kormányzati irányítás funkcióit. Ez lesz a felkelés politikai szervezetének gerince, későbbi árnyékkormány magva (CORPUS 1989, 37.).

A CPP–NPA programjának része volt a bérleti díjak és a kamatok csökkentése, az hogy a learatott termény nagyobb hányada a parasztot illeti, a kereskedők árainak szabályozása, valamint a termelékenység növelése.

Előfordult az is, hogy ha a bérlőket zaklatták földbirtokosok, súlyosan megfenyegették vagy megbüntették őket. Az NPA ezekkel az akciókkal képes volt a parasztság jelentős részét maga mellé állítani.

A stratégiai védelem szakaszában az újjáalakult kommunista mozgalom tevékenysége öt szakaszra bontható (KESSLER 1989, 54–55.). Az első a városi szakasz, amely 1968 és 1972 között zajlott, a Marcos elnök által kihirdetett szükségállapotig. A vidéki szakasz 1972-től az 1970-es évek végéig tartott. Ebben az időszakban a párt sikeresen terjeszkedett a vidéki tartományokban. A szükségállapot kihirdetése után az újonnan jelentkezők

száma megugrott, és a párt komoly támogatói bázisra tett szert az ország déli részén. A harmadik szakasz – 1976–1980 között – az eredmények megszi-
lárdításával telt, Mindanao, Negros, Samar és Bicol régióban. A negyedik
fázist – az 1980-as évek elején – egy sor harcászati szintű támadótevékenység
jellemezte. A katonai tevékenységek Észak- és Kelet-Mindanao területére
koncentráálódtak, míg a politikaiak Közép- és Nyugat-Visayasra.

A CPP–NPA népszerűsége 1986 elején volt a csúcson – ekkor léptek
volna át a stratégiai küzdelem fázisába. Corazon Aquino azonban meg-
nyerte a választásokat, amit egyébként a CPP vezetői nem láttak előre,
és amnesztiát adott valamennyi politikai fogoly számára. A párt ezért arra
kényszerült, hogy alapjában véve átalakítsa a stratégiáját az új elnök meg-
növekedett népszerűségének tükrében.

A Fülöp-szigetek és az Egyesült Államok közötti egyetértési szer-
ződés 1991-es lejártával 1992-ben kiürítették a Clark légi támaszpontot
és a Subic haditengerészeti bázist, így egy újabb fontos politikai motiváci-
ótól (antiimperializmus) fosztották meg a felkelőket. Az államszocialista
rendszerek világméretű összeomlása szintén negatívan hatott a CPP–NPA
támogatói bázisára.

A CPP–NPA programja a parasztság számára volt a legvonzóbb. Gregg
Jones rámutatott arra, hogy a földdel kapcsolatos reformelképzelésének
következtében az NPA működési körzete Quezonban 45 barrióról 192-re
emelkedett. A felkelőket támogatók száma 7 ezerről 35 ezerre nőtt, ami azt
jelentette, hogy Nueva Viscaya és Quezon tartomány lakosságának 10%-a
a kommunistákat támogatta (JONES 1989, 176–177.).

A kormány reakciói a felkelésre

Az esettanulmány alapvető kérdése: hogyan befolyásolják a sikeres gerilla-
ellenes hadviselést az olyan tényezők, mint a biztonságpolitikai környezet
változása, a háború természetében bekövetkezett változások, illetve a szem-
ben álló fél hadviselési elveinek és stratégiájának fejlődése?

Jelen fejezetben a kérdés második összetevőjére keresem a választ.
A gerillaharc során milyen válaszleépéseket lehet és érdemes megfogalmazni?

Nem célom valamennyi összetevő vizsgálata és elemzése, csupán a kato-
nai és politikai aspektusé, s az, hogy a döntéshozók számára olyan működő
modellekre tegyek javaslatot, amelyek megkönnyítik a gerilla-hadviselés
környezetének megértését, a stratégiai tervezést.

A Marcos-rezsim válaszlépései

A Fülöp-szigeteki kommunista mozgalom 1968-as felélénkülését követően a kormány stratégiája alapján véve az erő alkalmazásán alapult. A fegyveres erők a kommunisták által megfertőzött területekre vonultak, s felvették a harcot a felkelőkkel. Táborokat létesítettek, és igyekeztek felkutatni és elpusztítani a gerillaszervezetek tagjait. A stratégia azonban hatástalannak bizonyult azokkal a felkelőkkel szemben, akik egyszerűen csak továbbálltak a katonaság által felügyelet alá vont területekről. Azt követően, hogy egy adott területet megtisztítottak a lázadóktól, győzelmet hirdettek, és visszavonultak onnan.

A CPP–NPA egységei azonban visszatértek, megfenyegetve vagy megbüntetve azokat a civileket, akik együttműködtek a katonákkal, és az sem volt példa nélküli, hogy kivégezték a „kollaboránsokat”. Az is probléma volt, hogy a felkelők felkutatása közben a katonák néha erőszakosan viselkedtek a lakossággal, vagy éppen élelmet rekviráltak. Egy ilyen, 1981-ben elkövetett atrocitás leírását olvashatjuk Gregg Jones könyvében: „A katonák behatoltak Nadungan in Gattaran barrio területére, amely Cagayan tartomány egyik városának közelében helyezkedett el, NPA-felkelőket keresve, akik információik szerint a faluban rejtőzködtek. Amikor az egyik farmer meglátta a katonákat, berohant a házába. A katonák azt hitték, hogy egy gerilla, aki fedezéket keres, és tüzet nyitottak a bambuszházra. A felesége és gyermekei meghaltak, a férfi életben maradt, de egyik karját amputálni kellett.” (JONES 1989, 27.)

A katonák gyakran elvitték a terményt és az állatokat is, amikor elfogytak az élelmiszer-tartalékaik, de ezért semmilyen ellenszolgáltatást nem nyújtottak. Sok esetben a civileknek el kellett hagyniuk az otthonaikat, mert attól féltek, hogy a katonai műveletek során tűzharcokba kerülhetnek. Amikor visszatértek falvaikba, rádöbbentek, hogy otthonaikat kifosztották a katonák.

Ahogy fentebb említettem, Marcos elnök 1972. szeptember 12-én szükségállapotot hirdetett. A szükségállapot végén, 1981-ben, a fegyveres erők – a konfliktus során először – kidolgoztak egy átfogó stratégiát a felkelés leverésére. Ez a stratégia *Katatagan* (stabilitás) névre hallgatott, és a hagyományos hadműveletektől eltérően abból indult ki, hogy a siker kulcsa a lakosság támogatásának elnyerése és megtartása (AGUIRRE–VILLAREAL 1987, 2.). A stratégia négy célkitűzést határozott meg:

1. Megakadályozni a felkelőket abban, hogy gyökeret eresszenek. Ezt a célkitűzést bizonyos területekre koncentrált fejlesztési tevékenységekkel, a civil katonai kapcsolatok előtérbe helyezésével, a hírszerzés fejlesztésével, a rendőri tevékenység előtérbe helyezésével, valamint a harcászati szintű kisalegységek alkalmazásával érték el.
2. A lakosság megnyerése a kormány számára, és felhasználása a lázadók ellen. Ezt elsősorban különféle jóléti intézkedések bevezetésével, a lakosság szükségleteinek figyelembevételével kívánták megvalósítani.
3. A lázadó vezetők semlegesítése és az erőforrásoktól való elzárása. Ezt a célkitűzést a szerteágazó és a lehető legalacsonyabb szinten folytatott hírszerző tevékenységgel, valamint az erőforrások feletti ellenőrzés kiterjesztésével kívánták megvalósítani.
4. A fegyveres erők fejlesztése.

A Katatagan célkitűzései teljesítése érdekében a fegyveres erők kidolgoztak egy nemzeti akciótervet, amelyet négy fázisban kívántak megvalósítani: a területek megtisztítása, azok megtartása, megszilárdítása, valamint fejlesztése.

A katonaság először megtisztítja a felkelők által uralt területeket, felkutatva és megsemmisítve az ellenséges csoportokat. Ezt harctevékenységek és civil katonai műveletek kombinált alkalmazásával hajtja végre. Ezt követően a katonaság biztonsági erőket telepít a területre, felszámolja a CPP földalatti struktúráját, és rehabilitálja a mozgalomba bevont civileket. A civil kormányzervek jelennek meg az adott területen, és olyan fejlesztésekbe kezdenek, amelyekre szüksége van a lakosoknak: utakat építenek, kiépítik az egészségügyi rendszert, esetleg kölcsönökkel segítik a farmereket – tehát azonnali szociális, gazdasági és politikai reformokat léptetnek életbe. A végső szakaszban a biztonság széles körű megteremtése a cél (például a helyi védelmi egységek felállításával), és az életszínvonalat javító projektek megkezdése, folyamatos fejlesztése – ebbe akár a modern mezőgazdasági ismeretek oktatása is beletartozhat (*LOI Katatagan Handbook* 1983, 5.).

1981-től – zászlóalj szinten – megjelentek a civil katonai műveletekért felelős szakaszok a fegyveres erőknél. A szakaszok a műveletek valamennyi fázisában szerepet kaptak, különösen a fejlesztési projektek tervezésében és végrehajtásában, de a propagandatevékenységek kivitelezésében is részt vettek.

A Katatagan erőssége az volt, hogy a katonai műveletek politikai, gazdasági, szociális és pszichológiai vetületeit is magában foglalta. A kormány képes volt az átfogó stratégiába harmonikusan integrálni a civil kapcsolatokat, a katonai műveleteket és a hírszerzést. Erre egy példa az 1982-ben alakult a „hadsereg műveltséget elősegítő-ellenőrző rendszere” az Army Literacy Patrol System (ALPS), amelynek célja az volt, hogy a katonák oktasák a lakosságot, és ingyenes orvosi ellátásban részesítsék őket (KESSLER 1989, 141.). A civil katonai műveletek egyik célkitűzése volt a kommunista szervezeti és pszichológiai offenzíva hatásainak csökkentése a kiemelten fontos területeken, ott, ahol a felkelők tömeges támogatottságra tehetek volna szert.

A biztonsági műveletek támogatása érdekében a helyieket is mobilizálták, ebből született aztán a Civilian Home Defense Forces (civil honvédelmi erők; [CHDF]) nevű félkatonai szervezet.

A Katatagant az amerikai tanácsadók útmutatása alapján dolgozták ki, alapjául az USA alacsony intenzitású konfliktusokban szerzett tapasztalatai szolgáltak. Az amerikaiak már Ramon Magsaysay védelmi miniszter idején is nyújtottak tanácsokat a Huk elleni küzdelemhez, amelyek hatásosnak is bizonyultak.

A stratégia hátrányai azonban hamar megmutatkoztak. A kormánynak nem volt elég anyagi forrása ahhoz, hogy az összes, a kommunisták által veszélyeztetett területen gazdasági fejlesztéseket hajtson végre. Marcos elnök grandiózus infrastruktúrafejlesztési projektje (Kilosang Kabuhayan at Kaunlaran) is megbukott. Az 1980-as években, amikor az ország gazdasági helyzete megromlott, a kormány már egyáltalán nem tudta támogatni a civil katonai programokat.

Ebben a helyzetben újra tere nyílt a CPP–NPA-nak, tevékenységük egyre intenzívebbé vált. Gyakorlatilag kihasználták, hogy a kormány képtelen volt a lakosság életminőségén javítani.

A stratégia hiányosságai kiválóan rávilágítottak a felkelések okára – a terv és a megvalósítás között óriási űr tátongott. Az erőforrásokat sok esetben a fegyveres erők fejlesztésére vagy a kormány védelmére fordították, így nem jutott elegendő pénz a felkelés gyökereinek orvoslására, nem voltak képesek a felkelőket megfelelően visszaszorítani, és nem tudták megakadályozni a CCP–NPA további megerősödését és térnyerését (AGUIRRE–VILLAREAL 1987, 4–5.).

A Marcos utáni évek

Az 1986. februári „népfelkelést” követően, amely a Marcos-diktatúra viszonylag békés megszűnéséhez vezetett, Corazon Aquino ült az elnöki székbe. A hadsereg döntő szerepet játszott az új elnök megválasztásában, ezáltal a lakosság bizalma is megerősödött a fegyveres testületekben. A Marcos-érában a hadsereg az elnyomás szimbóluma volt, s azok a zaklatások, bűncselekmények és jogsértések, amelyeket néhány katona követett el a szükségállapot idején, még tovább rontottak ezen a képen.

Az Aquino-kormányzat a nemzeti egységre helyezte a hangsúlyt. Gesztusként Aquino szabadon eresztette a politikai foglyokat. A fegyveres erők is átdolgozták a stratégiájukat, és megalakították a *Mamamayan* (a lakosságért) stratégiát. A biztonság megteremtésére és a fejlesztésekre vonatkozó korábbi elképzeléseket megtartották. A Mamamayan stratégia fő elképzelései a következők voltak:

- A helyi lakosság védelme a felkelők tevékenységével szemben. A lakosság biztonságának garantálása a felkelők megtorlóakcióival szemben, ennek jól láthatónak, kézzelfoghatónak és stabilnak kell lennie.
- A fegyveres erők feladata lett a kormány által hirdetett nemzeti egység megteremtésének támogatása, amelyben kiemelt szerepet kapnak a civil katonai kapcsolatok és az információs műveletek. A fegyveres erők feladatai közé tartozott az amnesztiában részesült személyek rehabilitációs programjának felügyelete is.
- A fegyveres erők folyamatos képzése, oktatása az ország szociológiai sajátosságaira, történetére stb. (*LOI Mamamayan Handbook* 1986).

Az új megközelítés eredményeként Aquino elnök feloszlatta a 65 ezer főből álló félkatonai szervezetet, a CHDF-et. Ez a csoport volt elsősorban felelős a bűncselekményekért. A CHDF eredetileg területi alapon szerveződött, s feladata volt a falvak biztonságának garantálása az ellenség zaklatásával szemben. Néhány CHDF-tag azonban pontosan azokat zaklatta, akiket meg kellett volna védenie.

Aquino elnök megalakított egy béke- és rendfenntartó tanácsot – a szervezet az országos szinttől egészen a helyhatósági szintekig létrejött. Aquino 1986-ban indult konszolidációs programja elsősorban arra irányult, hogy pacifikálja a lázadókat, s arra, hogy megszüntesse a felkelések kiváltó okait,

vagyis mindenekelőtt a szegénységet. Céljai közt szerepelt továbbá, hogy támogassa a törvények betartását, és egy fenntartható gazdasági növekedést indítson be az országban. A reform része volt a lőfegyverek visszavásárlására vonatkozó program is: a beszolgáltatott fegyverekért, lőszerekért, robbanóanyagokért cserébe az állam hajlandó volt fizetni.

1988-ban kidolgozták a *Lambat Bitag (Halászhaló)* műveletet, amelynek célja a feltörekvő kommunista felkelés visszaszorítása volt. Ez a műveleti terv ugyanazt a stratégiát alkalmazta, mint a Mamayan. Egyrészt a gerillafrontok ellen hajtott végre sikeres tevékenységeket, illetve az ellenség politikai infrastruktúrájának semlegesítése, a főbb fegyveres szervezetek felszámolása szerepelt még a célok között.

Ekkoriban alakult meg az „állampolgári fegyveres erők földrajzi egysége” (Citizen Armed Force Geographical Unit [CAFGU]), egy félkatonai szervezet, amely 1992-re 73 ezer fős létszámmal működött, s elsődleges feladata a falvak védelme volt. Ez a szervezet hatékonyabbnak bizonyult a CHDF-nél, elsősorban azért, mert jobban megválogatták a tagjait, az egyes – 88 főből álló – századokat pedig a hagyományos fegyveres erők tagjai irányították. A CAFGU tagjai a helyi lakosság sorából kerültek ki, és a legtöbb tag önkéntes tartalékosként kapott kiképzést a fegyveres erőktől.

A gerillaellenes harcok fontos eleme volt különleges műveleti csoportok (Special Operations Team [SOT]) alkalmazása. Elsődleges feladatai között szerepelt a CPP–NPA politikai infrastruktúrájának felderítése és hatástalanítása, ellenszervezetek létrehozása, hírszerző hálózatok kialakítása és a falvak védelmének megszervezése. A SOT feladata volt annak megakadályozása, hogy a CPP újra egységes szervezetté válhasson.

A különleges műveleti csoport 21 fős szakaszokból állt, és tagjai harci kiképzést kaptak, emellett rendelkeztek hírszerzési és pszichológiai ismeretekkel is. Ezeket a csoportokat általában két másik, 20 fős csapat támogatta, védelmezte a felkelők támadásaitól. A különleges műveleti csoportokat a CPP által megfertőzött területekre küldték, ahol szétzilálták a párt infrastruktúráját, illetve megakadályozták azt, hogy mobilizálják a lakosságot. A hírszerzés széles körű alkalmazásával felderítették a CPP–NPA-szimpatizánsokat, majd letartóztatták őket. A letartóztatott személyek kikérdezése után a csoport eljutott a politikai szervezet egyéb tagjaihoz is. Pszichológiai hadviselés is felhasználva igyekeztek megszerezni a helyi lakosság támogatását. Miután a felkelők politikai szervezetét szétzilálták, létrehozták a helyi védelmi egységeket, amelyek a későbbiekben is értékes információkkal szolgáltak a katonaság számára (*Special Operations Team Manual* 1989, 3–6.).

Az 1988-ban életbe léptetett SOT-konceptióval, valamint a *Lambat Bitaggal* a kormány jelentős sikereket könyvelhetett el a CPP–NPA-val szembeni küzdelemben – 1992-ig sikerült 26 gerillafrontot hatástalanítaniuk.

A kezdeti sikerektől motiválva kidolgozták a *Lambat Bitag II* tervet, amely az előző stratégia továbbfejlesztett változata volt. Az új terv szerint a fegyveres erők a körzetparancsnokságokban vetették be erőiket, többek között a Fülöp-szigeteki rendőrséget. A hírszerző, a pszichológiai (Psychological Operations [PSYOPS]) és a körzeti védelmi műveleteket támogatták a CAFGU-k felhasználásával (*Campaign Plan LAMBAT BITAG II Handbook* 1991, 1–2.). A hadműveleteket – egymással szoros kapcsolatban – a kiválasztott stratégiai gerillafrontok ellen hajtották végre, súlyos veszteségeket okozva, aláásva az ellenség morálját – folyamatos nyomásgyakorlással mind szellemileg, mind fizikálisan kifárasztották őket.⁸⁸ A pszichológiai hadviselés módszerét alkalmazva tovább csökkentették a felkelők harci morálját annak érdekében, hogy megadásra és dezertálásra buzdítsák őket.⁸⁹ A felderítő- és hírszerző műveletek során beazonosították, megkeresték és hatástalanították a CPP–NPA vezetését, valamint pontos, időszerű információkat biztosítottak a műveleti egységek számára a nagyobb gerilla-csoportok manővereiről, valamint a főbb kiképzőtáborok elhelyezkedéséről. A műveletek harmadik fontos összetevője a területvédelem, a béke és biztonság megteremtése, vagyis az, hogy a megtisztított területeket biztosították

⁸⁸ Ezt az elképzelést támasztja alá Kőszegvári Tibor is. Írásában a következőket fogalmazza meg: a támadófeladatok azon ismeretek, rendszabályok és harctevékenységi eljárások, amelyek célja a konkrét harcra történő felkészítés, kiképzés (felderítés, fontos személyek őrzése, védelme, objektumok és szállítmányok őrzése, védelme, illetve kísérése, kutatás-megsemmisítés, rajtaütés a terroristák bázisain, lesállítás a mozgó terroristacsoportok megsemmisítése céljából, az aknacsapdák és robbantásos akciók megakadályozása, terroristáadások következményeinek felszámolása. Ezekhez a többnyire közös műveletekhez hasznosak lehetnek a speciálisan terroristaellenes műveletekre képzett egységek. Emellett létfontosságúnak bizonyulhatnak a polgári lakosság megnyerésére irányuló pszichológiai műveltek és információs műveletek) (KŐSZEGVÁRI 2003).

⁸⁹ Ezt az elképzelést támasztja alá Kőszegvári Tibor is. Írásában a következőket fogalmazza meg: a védelmi feladatok felőlelik mindazon rendszabályokat, amelyek rendeltetése az, hogy csökkentsék a személyi állomány és az objektumok sebezhetőségét a terrorakciókkal szemben (felderítés, a veszély elemzése, biztonsági ellenrendszabályok életbe léptetése, a műveleti biztonság fokozása, a személyi biztonság növelése, a fizikai biztonság növelése, a biztonsági rendszer felépítése, a műveleti központ felállítása, a bevetendő erők kiképzése) (KŐSZEGVÁRI 2003).

a felkelőkkel szemben. Ezen műveletek során elsősorban a helyi közösségekből szerveződött kötelékeket használták.

1992-ben választásokat tartottak, amelyet Fidel Ramos nyert meg. Hatályon kívül akarta helyezni az 1700-as számú határozatot, vagyis a felkelés elleni törvényt, és 1992 szeptemberében gyakorlatilag legalizálta a CPP-t, szabadon engedve a bebörtönzött CPP-tagokat. Ez lehetővé tette a CPP politikusi számára, hogy részt vegyenek a választásokon és az egyéb politikai tevékenységekben. Az elnök ugyanakkor tárgyalásokat kezdeményezett a felkelőkkel. Az így beindított békefolyamat a kormány őszinte próbálkozása volt a felkelés békés megoldására. Az alapelv az volt, hogy nemzeti békeprogramot széles körű társadalmi konszenzusra kell építeni, éppen ezért ezt nemcsak a kormánynak vagy a szemben álló fegyveres szervezeteknek kell meghatározni, hanem valamennyi filippínónak részt kell vennie a kidolgozásában. Úgy vélekedtek, hogy a nemzeti békeprogramnak egy új társadalmi szerződés létrehozására kell törekedni, amely a társadalmi egyenlőséget hivatott megteremteni.

Felhasznált irodalom

- A bombázás után (1999). *Hetek*, 3. évf. 23. sz.
- AGONCILLO, Teodoro A. – ALFONSO, Oscar M. (1957): *History of the Filipino People*. Quezon City, Malaya Books.
- AGUIRRE, Alexander P. – VILLAREAL, Ismael Z. (1987): *Readings on Counterinsurgency*. Quezon City, Coneprint.
- ARQUILLA, John (2013): *Insurgents, Raiders and Bandits: How Masters of Irregular Warfare Have Shaped Our World*. Chicago, Ivan R. Dee.
- ASPREY, Robert B. (1975): *War in the Shadows: The Guerrilla in History*. London, Macdonald.
- BARNO, David – BENSACHEL, Nora (2015): Fighting and Winning in the ‘Grey Zone’. *War on the Rocks*, 2015. 05. 19. Elérhető: <http://warontherocks.com/2015/05/fighting-and-winning-in-the-gray-zone/> (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- BELASCO, Amy (2011): *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on terror Operations Since 9/11*. Washington, D. C., Congressional Research Service.
- BĒRZIŅŠ, Jānis (2014): *Russia’s New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*. Elérhető: <https://sldinfo.com/wp-content/uploads/2014/05/New-Generation-Warfare.pdf> (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- BLAUFARB, Douglas S. (1977): *The Counterinsurgency Era: U.S. Doctrine and Performance, 1950 to the Present*. New York, Free Press.
- BOOT, Max (2013): *Invisible Armies. An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present*. New York, Liveright.
- BURTON, Anthony (1978): *Revolutionary Violence: The Theories*. New York, Crane, Russak.
- CALLWELL, Charles Edward (1906): *Small Wars: Their Principles and Practice*. London, Harrison & Sons.
- Campaign Plan LAMBAT BITAG II Handbook* (1991). Quezon City, General Headquarters Armed Forces of the Philippines.

- CAMPBELL, Arthur (1968): *Guerrillas. A History and Analysis*. New York, The John Day Company.
- CHAPMAN, William (1987): *Inside the Philippine Revolution*. New York – London, W.W. Norton and Company.
- CHEKINOV, Sergei G. – BOGDANOV, Sergey A. (2013a): The Nature and Content of a New-Generation War. *Military Thought*, No. 4. 12–23. Elérhető: <https://pdfs.semanticscholar.org/c887/4593b1860de12fa40dadcae8e96861de8ebd.pdf> (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- CHEKINOV, Sergei G. – BOGDANOV, Sergey A. (2013b): On the Character and Content of Wars of a New Generation. *Military Thought*, No. 10. 13–24.
- CHURCHMAN, C. West (1967): Wicked Problems. *Management Science*, Vol. 14. No. 4. B141–B142.
- CIA (1976): *Research Study. International and Transnational Terrorism: Diagnosis and Prognosis*. Washington, D. C., CIA.
- CLAUSEWITZ, Carl von (1962): *A háborúról. II*. Budapest, Zrínyi.
- Comprehensive Deterrence* (2015). (United States Army Special Operations Command White Paper.)
- CORPUS, Victor N. (1989): *Silent War*. Quezon City, VNC Enterprises.
- Counterinsurgency Operations* (2006). Elérhető: www.fas.org/irp/doddir/army/fmi3-07-22.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- CREVELD, Martin Van (1991): *The Transformation of War. The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*. New York, The Free Press.
- CROZIER, Brian (1974): *A theory of Conflict*. New York, Charles Scribner's Sons.
- DAVIDOV, Vasziljevics Denisz (1985): *A partizánháborúról*. In KOC SIS Bernát szerk.: *Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból*. Budapest, Zrínyi. 131–138.
- DEBRAY, Régis (1967): *Revolution in the Revolution? Armed Struggle and Political Struggle in Latin America*. New York, Monthly Review Press.
- DELBRÜCK, Hans (1920): *Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte*. Berlin, Neuzeit Verlag von Georg Stillze.
- DEVEREAUX, Ryan (2012): Blackwater guards lose bid to appeal charges in Iraqi civilian shooting case. *The Guardian*, 2012. 06. 05. Elérhető: www.theguardian.com/world/2012/jun/05/blackwater-guards-lose-appeal-iraq-shooting (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- FLYNN, Michael T. – POTTINGER, Matt – BATCHELOR, Paul D. (2009): *Fixing Intel: A Blueprint for Making Intelligence Relevant in Afghanistan*. Washington D. C., CNAS.

- GALEOTTI, Mark (2014): *The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War*.
Elérhető: <http://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/> (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- Герасимов, Валерий (2013): *Ценность науки в предвидении. Военно-промышленный курьер, 26 февраля 2013*. [GERASIMOV, Valerij (2013): *The Value of Science in Foresight*.] Elérhető: www.vpk-news.ru/articles/14632 (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- GIAP, Vo-Nguyen (1962): *People's War, People's Army: The Viet Cong Insurrection Manual for Underdeveloped Countries*. New York, Praeger
- GNEISENAU, August W. (1985): *A népfelkelés eszméjéről*. In Kocsis Bernát szerk.: *Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból*. Budapest, Zrínyi. 111–115.
- GREINER, G. (1966): *Strategische Konzeptionen und Handlungsmöglichkeiten. Wehrkunde*, Vol. 15, No. 6.
- GUEVARA, Che (1961): *Guerrilla Warfare*. New York, Vintage Books.
- GUEVARA, Che (1997): *Guerrilla Warfare*. Wilmington, D. C., SR Books.
- GYARMATI István (2004): *A Magyar Honvédség az Európai Unióban. Hadtudomány*, 14. évf. 2. sz. 13–20.
- HAHLWEG, Werner ed. (1966): *Schriften, Aufsätze, Studien, Briefe: Dokumente aus dem Clausewitz-, Scharnhorst- und Gneisenau-Nachlaß sowie aus Öffentlichen und Privaten Sammlungen. I*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht. 208–599.
- HOFFMAN, Frank – DAVIES, Michael C. (2013): *Joint Force 2020 and the Human Domain: Time for a New Conceptual Framework? Small Wars Journal*, 2013. 06. 10.
- HOMER (1990): *The Iliad*. New York, Viking Adult.
- HUBER, Thomas E. ed. (1996): *Compound Warfare: That Fatal Knot*. Fort Leavenworth, KS, U.S. Army Command and General Staff College.
- HUNTINGTON, Samuel P. (1962): *Guerrilla Warfare in Theory and Policy*. In OSANKA, Franklin Mark ed.: *Modern Guerrilla Warfare*. New York, The Free Press of Glencoe. xvi.
- JENKINS, Brian (1975): *International Terrorism: A Balance Sheet. Survival*, Vol. 17, No. 4. 158–164. DOI: <https://doi.org/10.1080/00396337508441554>
- JOHNSTON, David – BRODER, John M. (2007): *F.B.I. Says Guards Killed 14 Iraqis Without Cause. The New York Times*, 2007. 11. 14. Elérhető: www.nytimes.com/2007/11/14/world/middleeast/14blackwater.html (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

- JONES, Gregg R. (1989): *Red Revolution: Inside the Philippine Guerrilla Movement*. Boulder, Westview Press.
- JONES, Quentin, Dexter Dunphy, Rosalie Fishman, Margherita Larné, Corinne Carter (2006): *In Great Company: Unlocking the Secrets of Cultural Transformation*. London, Human Synergistics.
- JONES, Seth G. – JOHNSTON, Patrick B. (2012): The Future of Insurgency. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 36, No. 1. 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2013.739077>
- KAHN, Victoria (1994): *Machiavellian Rhetoric: From the Counter-Reformation to Milton*. Princeton, Princeton University Press.
- KAPUSTA, Philip (2015): *The Grey Zone*. Elérhető: www.soc.mil/SWCS/SWmag/archive/SW2804/GrayZone.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- KAYA, Karen (2014): ISIS's Information Operations: Analyzing their Themes and Messages. *FMSO, OE Watch*, Vol. 4, No. 10. 60–63.
- KEEGAN, John (1993): *A History of Warfare*. London, Random House.
- KERKVLIIET, Benedict J. (1977): *The Huk Rebellion: A Study of Peasant Revolt in the Philippines*. Berkeley, University of California Press.
- KERTÉSZ István (1988): *Héraklész unokái. A makedónok története Nagy Sándorig*. Budapest, Kossuth.
- KESSLER, Richard J. (1989): *Rebellion and Repression in the Philippines*. New Haven – London, Yale University Press.
- KOVÁCS Jenő (1995): *Magyarország Katonai Stratégiája II.* (Komplex kutatási téma, elméleti kutatási terület) Budapest, ZMKA.
- KŐSZEGVÁRI Tibor (2003): *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai.* (Egyetemi jegyzet) Budapest, ZMNE.
- KREOF, Justus van der (1980): *Communism in Southeast Asia*. Berkeley, University of California Press.
- LACHICA, Eduardo (1971): *The Huks: Philippine Agrarian Society in Revolt*. New York – London, Praeger.
- LAQUEUR, Walter (1976): *Guerrilla: A Historical And Critical Study*. Boston, Little Brown.
- LAWRENCE, Thomas E. (1926): *Seven Pillars of Wisdom: A Triumph*. London, M. Pike.
- LONDON, Jon E. (2005): *Soldiers and Ghosts: A History of Battle in Classical Antiquity*. New Haven – London, Yale University Press.
- LIANG, Qiao – XIANGSUI, Wang (1999): *Unrestricted Warfare*. Beijing, PLA Literature and Arts Publishing House. Elérhető: www.cryptome.org/cuw.htm (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)

- LIND, William S. et al. (1989): The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. *Marine Corps Gazette*, Vol. 73, No. 10. 22–26.
- LOI *Katatagan Handbook* (1983). Quezon City, General Headquarters Armed Forces of the Philippines.
- LOI *Mamamayan Handbook* (1986). Quezon City, General Headquarters Armed Forces of the Philippines.
- MACHIAVELLI, Niccolo (2014): *The Prince*. Scotts Valley, CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Mad Max in Borderland – Overnight With the Minutemen* (2006). Elérhető: www.alipac.us/f12/mad-max-borderland-overnight-minutemen-15508/ (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- MANWARING, Max G. (2005): *Street Gangs: The New Urban Insurgency*. Elérhető: www.files.ethz.ch/isn/14325/Street%20Gangs_The%20New%20Urban%20Insurgency.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- MARIGHELLA, Carlos (1969): *Mini-Manual Of The Urban Guerrilla*. Elérhető: www.socialhistoryportal.org/sites/default/files/raf/0719730000_0.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- MAXWELL, David S. (2013): Is the War on Terrorism Over? Long Live Unconventional Warfare. *Small Wars Journal*, 2013. 05. 21. Elérhető: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/is-the-war-on-terrorism-over-long-live-unconventional-warfare> (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- MCBETH, John (1993). Internal Contradictions. Support for Communists Wanes as Party Splits. *Far East Economic Review*, 1993. 08. 26.
- MCCHRYSAL, Stanley et al. (2015): *Team of teams: New Rules of Engagement for a Complex World*. New York, Penguin.
- MCDERMOTT, Roger (2014): Russia's Information-Centric Warfare Strategy: Redefining the Battlespace. *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 11, No. 123.
- MINTZBERG, Henry (1989): *Structure in Fives: Designing Effective Organizations*. Upper Saddle River, NJ, Prentice Hall.
- Nemzeti Katonai Stratégia* (2009). Budapest, Zrínyi. Elérhető: www.honvedelem.hu/files/9/13818/nemzeti_katonai_strategia.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- O'BALLANCE, Edgar (1988): The Communist New People's Army. *Military Review*, Vol. 68, No. 2. 11–21.
- O'NEILL, Bard E. (1978): Towards a Typology of Political Terrorism: The Palestinian Resistance Movement. *Journal of International Affairs*, Vol. 32, No. 1. 17–42.

- O'NEILL, Bard E. (2005): *Insurgency & terrorism: Inside modern revolutionary warfare*. Dulles, Brassey's.
- PETERSEN, Phillip A. (2015): *Russian General Staff Preparations for. "New Generation Warfare"*. (Előadás a Potomac Foundation szervezésében) Elérhető: https://www.iwp.edu/wp-content/uploads/2019/05/20150506_NewGenerationWarfarePetersen.pdf (A letöltés dátuma: 2016. szeptember 10.)
- PHELAN, John Leddy (1967): *The Hispanization of the Philippines: Spanish aims and Filipino responses, 1565–1700*. Madison, University of Wisconsin Press.
- Philippine Army Intelligence Manual* (2002). Manila, Headquarters Philippine Army.
- PORKOLÁB Imre – BAKOS Csaba (2015): Az urbanizáció folyamata és hatása a hadviselésre. *Honvédségi Szemle*, 143. évf. 2. sz. 42–50.
- PORKOLÁB Imre (2005): Aszimmetrikus hadviselés: az ortodox és a gerilla kultúra összecsapásai. *Hadtudomány*, 15. évf. 4. sz. Elérhető: http://mhtt.eu/hadtudomany/2005/4/2005_4_32.html (A letöltés dátuma: 2019. október 21.)
- PORKOLÁB Imre (2008): *A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre*. (PhD-értekezés) Budapest, ZMNE.
- PORKOLÁB Imre (2014): A hadviselés adaptációja: harc az emberi elméért. *Hadtudományi Szemle*, 7. évf. 3. sz. 56–69.
- PORKOLÁB Imre (2014): A különleges műveleti erők és a hírszerzés újszerű alkalmazása az aszimmetrikus fenyegetések kezelése során. *Felderítő Szemle*, 13. évf. 2. sz. 65–73.
- PORKOLÁB Imre (2016): *NATO leadership development*. (Konferenciaelőadás) Székesfehérvár, MH ÖHP. 2016. 02. 03.
- PUSTAY, John S. (1977): *Counterinsurgency Warfare*. New York, Free Press.
- SAMUELSON, Robert J. (1997): World 2000: Economics, Cornucopia of Crisis. *Newsweek*, 1997. 01. 27.
- SCAFF, Alvin H. (1955): *The Philippine Answer to Communism*. Stanford, Stanford University Press.
- SCALES, Robert H. (2010): *Future Warfare*. Carlisle, U.S. Army War College.
- SCHMID, Alex P. – JONGMAN, Albert J. (1988): *Political Terrorism. A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. Amsterdam, North Holland Publishing Company.
- SCOTT, James C. (1976): *The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia*. New Haven – London, Yale University.
- SHILLINGFORD, Ron (2001): *The Elite Forces Handbook of Unarmed Combat*. New York, St. Martin's Press.

- SIEBERT, Al (2005): *The Resiliency Advantage: Master Change, Thrive Under Pressure, and Bounce Back from Setbacks*. New York, Berrett-Koehler.
- SOUTHWICK, Steven M. – CHARNEY, Dennis S. (2012): *Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Special Operations Team Manual* (1989). Manila, Headquarters Philippine Army.
- SUN-TZU (1994): *The Art of War*. Boulder, Westview.
- SZABÓ Zsófia (2010): „Van-e értelme belevágnom?” A szervezeti kultúra fejlesztése nehéz időkben. Pénzkidobás, pótcselekvés, vagy jó befektetés? *Harvard Business Review*, 12. évf. 10. sz. 6–15.
- TABER, Robert (1969): *The War of the Flea*. New York, The Citadel Press.
- The Gray Zone* (2015). United States Special Operations Command White Paper.
- THUCYDIDES (1972): *The History of the Peloponnesian War*. London, Penguin Classics.
- TIGLAO, Rigoberto (1993): Fraternal Foes. Rival Strategies Split the Communists. *Far East Economic Review*, 1993. 01. 14.
- TREVERTON, Gregory F. (2009): *Intelligence for an Age of Terror*. Cambridge, Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808708>
- TSE-TUNG, Mao (1961): *On Guerrilla Warfare*. New York, Praeger.
- TSE-TUNG, Mao (1966): *Basic Tactics*. New York, Praeger.
- TSE-TUNG, Mao (1971): *On Protracted War*. Urbana, University of Illinois Press.
- TSE-TUNG, Mao (1992): *On Guerrilla Warfare*. Baltimore, Nautical & Aviation Publishing Co.
- VÁRHEGYI István (1997): *Információs háború, információs hadviselés-vezetési hadviselés*. Budapest, ZMNE.
- VILLEGA, Bernardo (1986): The Economic Crisis. In BRESNAN, John ed.: *Crisis in the Philippines: The Marcos Era and Beyond*. Princeton, Princeton University Press.
- WEISS, Mitch – MAURER, Kevin (2013): *Hunting Che: How a U.S. Special Forces Team Helped Capture the World's Most Famous Revolutionary*. New York, Berkley Caliber.
- World Urbanization Prospects: The 2011 Revision* (2012). New York, UN.
- WRIGHT, Martin (1988): *Revolution in the Philippines: A Kessing's Special Reports*. Chicago, St. James Press.

Vákát oldal

A szerzőről: Dr. Porkoláb Imre

Dr. Porkoláb Imre a 270 éves múlttal rendelkező Sandhursti Királyi Katonai Akadémiát végezte el, illetve több hazai katonai és civil egyetemen szerzett diplomákat. 2003-ban hadszíntéri szolgálaton – az Iraki Szabadság műveletben – vett részt, majd a Magyar Honvédség különleges műveleti képességének megalakításában végzett vezető tevékenységet. 2011 júliusától az USA-ban a NATO Stratégiai Transzformációs Parancsnokságon teljesített szolgálatot a Magyar Honvédség Nemzeti Összekötő Képviselő vezetőjeként. Ez követően 2018-ig a NATO Szövetséges Transzformációs Parancsnokság parancsnokának (Supreme Allied Commander Transformation – SACT) képviselőjeként a Pentagonban dolgozott, ahol az amerikai egyesített vezérkarral, az Amerikai Védelmi Minisztériummal, illetve a Washingtonba települt kiemelt kutatóintézetekkel tartotta a kapcsolatot. Amerikai tartózkodása alatt elvégezte a Harvard felsővezetői tanfolyamát, illetve a Stanford szervezeti innováció szakát.

Hazatérve a Magyar Honvédség innováció területén végzett átalakító munkáját vezeti. Jelenleg a Nemzeti Fegyverzeti Igazgató kutatás-fejlesztésért és innovációért felelős helyettese. Feladatai közé tartozik a hazai védelmi ipar fejlesztése és a védelmi innovációs képességek megteremtése.

A különleges műveleti képességfejlesztés kapcsán szakértője a gerillaharcnak és a terrorellenes hadviselésnek, az ehhez kapcsolódó vezetéselméletet – a hagyományostól eltérő vezetést – a VUCA-környezetben sikeres változásmenedzsmentet, illetve a szervezeti átalakítás innovatív módszereit, valamint annak az üzleti életben való alkalmazhatóságát kutatja, és rendszeresen publikál a témában. Első könyve *Szolgálj, hogy vezethess!* címmel 2016-ban jelent meg, második könyve, *A stratégia művészete* pedig 2019 májusában látott napvilágot.

Ludovika Egyetemi Nonprofit Kft.
Székhely: 1089 Budapest, Orczy út 1.
Kapcsolat: info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Koltányi Gergely ügyvezető igazgató
Felelős szerkesztő: Göcze István
Olvasószerkesztő: György László
Korrektor: Simann Karola
Tördelőszerkesztő: Fehér Angéla
Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-963-531-231-3 (nyomtatott)
ISBN 978-963-531-232-0 (PDF)
ISBN 978-963-531-233-7 (ePUB)

Jelen kötet fő kutatási kérdése: miként befolyásolják a sikeres irreguláris vagy integrált hadviselést az olyan tényezők, mint a biztonságpolitikai környezet változása, a háború természetében bekövetkezett változások, továbbá a szemben álló felek hadviselési elveinek és stratégiájának fejlődése.

A műben a szerző a hatékony és sikeres irreguláris hadviselés okait és történelmi összefüggéseit vizsgálja, továbbá javaslatokat tesz a klasszikus irreguláris, valamint az integrált hadviselés elleni stratégia megalkotására, illetve az államhatalom által fogatosítandó válaszlépésekre, kiemelten azok katonai összetevőjére.

A teoretikus vizsgálódásokat szerzői esettanulmányok teszik teljessé, amelyek segítenek az elméleti ismereteket, tételeket kézzelfoghatóvá tenni. Az első esettanulmány a gerilla-hadviselés klasszikus formáját, a maoista módszert mutatja be. A második a kortárs orosz integrált hadviselési formát szemlélteti. A harmadik esettanulmányban a szerző a Fülöp-szigeteki aszimmetrikus háború történetének elemzésével az egyik leghosszabb irreguláris hadviselés ellen folytatott küzdelmet tekinti át.

A mű felhasználható mind az oktatásban a stratégia-elméletek megalkotásakor, mind a gyakorlatban a jövőben bekövetkező aszimmetrikus kihívások során az államhatalom válaszreakcióinak megfogalmazásakor.

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt keretében jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFETETÉS A JÖVŐBE